

ПРОЕКТ ЗА ПОДОБРУВАЊЕ НА СОЦИЈАЛНИТЕ УСЛУГИ

Република Северна Македонија

Верзија бр.3

**ОПЕРАТИВНИОТ ПРИРАЧНИК ЗА АДМИНИСТРИРАЊЕ НА ГРАНТОВИТЕ
ЗА ИЗГРАДБА НА ПРЕДУЧИЛИШНА ИНФРАСТРУКТУРА**

Октомври 2019

Содржина

КРАТЕНКИ И АКРОНИМИ	4
1. ВОВЕД	6
2. ОПИС НА ПРОЕКТОТ ЗА ПОДОБРУВАЊЕ НА СОЦИЈАЛНИТЕ УСЛУГИ	7
А. Развојни цели на Проектот	7
Б. Компоненти на Проектот за подобрување на социјалните услуги	7
3. ИНСТИТУЦИОНАЛНА ПОСТАВЕНОСТ НА ПРОЕКТОТ - Компонента 2	9
3.1 Министер за турд и социјална политика	9
3.2 Единица за управување со проектот	10
3.3 Комисија за одобрување на грантовите за предучилишна инфраструктура-ГАК	19
3.4 Општини	19
4. ЧЕКОРИ КОИ ТРЕБА ДА СЕ СЛЕДАТ ЗА АДМИНИСТРИРАЊЕ НА ГРАНТОВИТЕ ЗА ИНФРАСТРУКТУРНИ ПРОЕКТИ:	20
4.1 Информирање	21
4.2 Јавен повик до општините и општините во Градот Скопје во Република Северна Македонија за апилицирање за грант за креирање на дополнителни места во предучилишните установи	21
4.3 Подготовка на апликациите.....	22
4.4 Поднесување на апликации од страна на општините за креирање на нови места во нови предучилишни установи	22
4.5 Процедура за скенирање на животната средина	23
4.6 Избор на предлог проекти/Општини.....	24
4.7 Подготовка на проектна програма.....	29
4.8 Сключување на договор со компанија за подготовка на проект и компанија за ревизија на проектите	29
4.9 Подготовка на документацијата за заштита на животната средина.....	30
4.10 Потпишување на договор за грант	31
4.11 Набавка и плаќање на градежни работи/опрема/мебел.....	33
4.11.1 Методи и прагови за набавки.....	34
4.11.2 Минимални барани квалификации.....	35
4.11.2.1 Набавка за градежни работи.....	35
4.11.2.2 Набавки на консултантски услуги: подготовка на основни проекти за градба, надзор над градежните работи и ревизија на основните проекти	38
5 ОБЈАВА НА ОГЛАС	42
6 СЛЕДЕЊЕ/МОНИТОРИНГ И ЕВАЛУАЦИЈА	42
7 БАРАЊА ЗА ЗАШТИТА НА ЖИВОТНАТА СРЕДИНА / ЕКОЛОШКИ БАРАЊА	44

8 СУПЕРВИЗИЈА/НАДЗОР НА ИМПЛЕМЕНАТЦИЈАТА НА ПРОЕКТОТ	45
АНЕКС 2 Образец за аплицирање	63
АНЕКС 3- Одобрвање на проектната категоризација добиена преку скрининг листата за проценка на животната средина и општествени аспекти	84
АНЕКС 4 – Образец за содржина на првична ограничена оцена на влијанието врз животната средина и општествени аспекти ("Категоријата Б +" ПРОЕКТИ).....	86
АНЕКС 5- Листа за проверка на планот за управување со животната средина и општествени прашања (ПУЖССП) (" Категоријата Б " проекти).....	92
АНЕКС 6: Формат на договор за грант	98
АНЕКС 7 - Прирачник за дизајн за нови градинкиdesign GUIDELINES FOR NEW KINDERGARTENS	105
АНЕКС 8- Прирачник за реконструкција и реновирање	138
АНЕКС 9 – Модуларни и мобилни градинки.....	169

КРАТЕНКИ И АКРОНИМИ

БРО	Биро за развој на образованието
Банка	Меѓународна банка за обнова и развој
RFB	Барање за понуда
RFQ	Барање за понуда (помала вредност)
Заемопримач	Република Северна Македонија
ПН	Парични надоместоци
“CQS”	Избор врз основа на квалификација на консултантот
“QCBS”	Избор базиран на квалитет и трошоци
“CBMIS”	Информатички ситем за управување со паричните давања
КГ	Консултативна група
ГАК	Комисија за одобрување на грантовите за предучилишна инфраструктура
РУЖССП	Рамка за управување со животната средина и социјалните прашања
ПУЖССП	План за управување со животната средина и општествените прашања
ЗВУ	Згрижување, воспитание и учење на деца од предучилишна возраст
УЗВУ	Услуги за згрижување, воспитание и учење на деца од предучилишна возраст
РДР	Ран детски развој
ИРДР	Институциите за ран детски развој

ОЖС	Оценка на влијанието на животната средина
ЕЖССАс	Експерт за животна средина и социјални аспекти
ЕУ	Европска Унија
ЕМИ	Индекс за подобност на општината
ОП	Оперативен прирачник за администрирање на грантовите
ИК	Индивидуални консултанти
МОТ	Меѓународен отворен тендер
IE	Евалуации на влијанието
ПДП	Покана за доставување на понуда
“М&Е”	Мониторинг и евалуација
МТСП	Министерство за труд и социјална политика
МОН	Министерство за образование и наука
МФ	Министерство за финансии
ПАД	Документ за проценка на Проектот
ПДО	Развојни цели на проектот
ПМУ	Единица за управување со проектот
ППДС	Развојната стратегијата за набавки на проектот
ПСУ	Подобрување на социјалните услуги
ППСУ	Проект за подобрување на социјалните услуги

1. ВОВЕД

1.1 Цел на прирачникот

Оперативниот прирачник за администрирање на грантовите за изградба на предучилишна инфраструктура (Оперативен Прирачник ОП или Прирачник) ги одредува оперативните правила и процедури кои треба да се следат при имплементирање на Грантовите за инфраструктурни под проекти (Под проекти или Грантови) предвидени со Под компонента 2.1 “Подобрување на пристапот и побарувачката за услуги во системот за згрижување и воспитание на деца од предучилишна возраст”, Компонента 2 “Проширување на пристапот и подобрување на квалитетот на предучилишните услуги” на Проектот за подобрување на социјалните услуги (ППСУ или “Проектот”). Овој прирачник ги прикажува процесите и процедурите за идентификување, подготовка, избор, набавка, водење и следење на имплементацијата на грантовите т.е. Под-проектите во рамките на втората компонента на проектот. Овој прирачник ќе биде основа на Проектната единица за управување со Проектот за подобрување на социјалните услуги (ПМУ), Министерството за труд и социјална политика (МТСП), општините и сите останати заинтересирани страни вклучувајќи ги и корисниците кои ќе ги имплементираат под проектите.

1.2 Законска рамка

Правилата и процедурите наведени во Прирачникот се во согласност со Оперативниот прирачник на проектот за Подобрување на социјални услуги, Документот за проценка (ПАД) на ППСУ од Светска Банка (или Банката), и Договорот за заем склучен помеѓу Владата на Република Северна Македонија и Светска Банка за имплементирање на ППСУ. Правилата и процедурите се исто така и во согласност со националната легислатива.

2. ОПИС НА ПРОЕКТОТ ЗА ПОДОБРУВАЊЕ НА СОЦИЈАЛНИТЕ УСЛУГИ

А. Развојни цели на Проектот

Развојните цели на Проектот (PDO) се зголемување на пристапот и подобрување на квалитетот на социјалните услуги, вклучувајќи предучилишни услуги за ранливата категорија на луѓе.

Б. Компоненти на Проектот за подобрување на социјалните услуги

Проектот се состои од три главни компоненти кои се опишани во параграфите дадени подолу.

Компонента 1: Промовирање на социјалната вклученост преку подобар пристап до социјални надоместоци и услуги (12.7 милиони УСД долари или 10.8 милиони Евра)

Целта на оваа компонента ќе биде да се подобри системот за социјална заштита преку унапредување на социјалните услуги за постоечките приматели на социјална помош и на ранливите категории на лица. На страната на понудата проектот ќе поддржи креирање и проширување на превентивни и неинституционални социјални услуги. Проширувањето на надворешни активности на системот (ЦСР и останатите институции на локално ниво) ќе резултира со зголемување на бројот на сиромашни и ранливите лица кои ќе аплицираат за социјални права и услуги. Подобриот пристап до повеќе социјални права и услуги исто така ќе биде обезбеден преку спојување на двата информациски системи (дата бази на податоци) со што ќе се овозможи подобра идентификација на потребите на индивидуалецот / фамилијата, повеќе сиромашни и ранливи индивидуалци и фамилии ќе можат да добијат поддршка и подобро водење на случаи (како што се насочување, следење и мониторинг) користејќи интегриран информатички систем за социјална заштита. Нов пристап насочен кон самите индивидуа и интегриран

информатички систем ќе го зголеми таргетирањето и приоритизацијата на корисниците за услугите (вклучувајќи и ран детски развој). Фокусот ќе биде на корисниците (вклучувајќи ги децата во предучилишно образование), нивните потреби, и олеснување на нивната инклузија во системот на права и услуги.

Компонента 2. Проширување на пристапот и подобрување на квалитетот на предучилишните услуги (18.6 милиони УСД, или 16.0 милиони ЕУР)

Оваа компонента ќе се фокусира на подобрување на пристапот до квалитетни услуги за ран детски развој, особено за децата од социјално загрозените средини (т.е сиромашни деца, деца со инвалидитет и ромски деца). Активностите за децата од 3 до 6 години ќе се фокусираат на зголемување на пристапот до квалитетни и енергетски-ефикасни предучилишни институции (тоа се институции со можност за учење соодветно на возраста каде детето е во центарот на вниманието) кои исто така ја поддржуваат нивната транзиција кон првите одделенија во основното образование. Активностите за помалите деца –од раѓање па натаму ќе бидат фокусирани на поддршка на родителите и фамилиите со цел истите да го поддржат детскиот холистички развој. Истото ќе се реализира преку подобрување на информираноста за важноста за развој во раните години (вклучувајќи адекватно здравство и исхрана, рана стимулација и можности за учење, исхрана и заштита од стрес) и за можностите за соодветни услуги во општината. Активностите поврзани со инфраструктура ќе бидат еден дел додека процесот на подобрување на квалитетот ќе се одвива во паралела.

Компонента 3: Управување со проектот, следење и оценка (2.1 милиони УСД или 1.8 милиони ЕУР)

Оваа компонента ќе го поддржува секојдневното управување со имплементацијата на проектот, како и мониторинг и евалуација на целите и резултатите на проектот. Оваа компонента ќе финансира активности кои ќе обезбедат ефективна администрација и имплементација на проектот преку поддршка на (а) воспоставување и работење на Единица за управување со проектот (ПМУ), вклучувајќи и дел за оперативни трошоци (б) развој и имплементација на систем за мониторинг и евалуација на проектот, (в) развој

и имплементирање на јавна кампања со цел информирање на ранливата категорија на луѓе за достапноста на социјалните услуги вклучувајќи го и начинот за аплицирање за истите.

Детален опис на Компонента 2 на овој Проект е дадена во Анекс 1 на овој Прирачник.

3. ИНСТИТУЦИОНАЛНА ПОСТАВЕНОСТ НА ПРОЕКТОТ - Компонента 2

Во оваа секција се објаснети соодветните улоги и одговорности на инволвираните страни при о имплементирањето на Проектот.

МТСП ќе биде одговорна за извршување на проектните активности и имплементацијата ќе се одвива врз основа на постоечката структура со дополнителна поддршка од ПМУ. Одлуките ќе ги носи МТСП во координација со Министерството за образование и наука и Бирото за образование.

Структурата за имплементирање на проектот ќе се состои од:

3.1 Министер за труд и социјална полититка

3.2 Единица за управување со проектот – ПМУ

3.3 Комисија за одобрување на грантови за предучилишна инфраструктура (ГАК) воден од МТСП и поддржан од МОН/Бирото за образование

3.4 Општините во РСМ

3.1 Министер за турд и социјална политика

Министерот за труд и социјална политика е надлежен орган за спроведување на Проектот и заедно со директорот на Проектот се назначени да донесуваат одлуки и да ги одобруваат годишни планови, буџети и извештаи на проектот. Министерот е овластен да ги потпишува договорите и документите за исплата

на Проектот. Во негово/нејзино отсуство Министерот ќе го овласти Директорот на проектот или друг службеник во министерството да потпишува во негово/нејзино име.

3.2 Единица за управување со проектот

Министерство за труд и социјална политика како главна одговорна институција за имплементација на Проектот ќе основа Единица за управување со проектот како привремено тело. Единицата за управување со проектот ќе репортира на Министерот за труд и социјална политика и ќе биде одговорна на секојдневна имплементација на проектот, координација на проектот, активности за мониторинг, заштита и известување. ПМУ ќе биде лоцирана во МТСП и водена од Менаџер на проектот и Директор на проектот. Директорот на проектот е вработен во МТСП и ќе биде одговорен за подготовка и имплементација на проектот, менаџирање на секојдневните активности и известување на Министерот и другите институции вклучени во имплементацијата на Проектот. Директорот/Менаџерот се главени лица за контакт со Светска Банка и со останатите потенцијални донатори.

Главните одговорности и активности на ПМУ спаѓаат во следниве групи на активности но не се ограничени на:

3.2.1 *Водење и администрирање на имплементацијата на ППСУ што вклучува:* (i) координација на сите активности за имплементирање на проектот, (ii) координација на инволвираните институции со цел да осигура дека проектните активности се имплементираат квалитетно и навремено, (iii) координација на меѓународните и локалните консултанти, (iv) однесување согласно барањата на тимот на Светска Банка.

3.2.2 *Планирање и буџетирање што вклучува* прецизна проценка на активностите поврзани за подготовка на проектот и нивна имплементација земајќи ги во предвид техничките, финансиските и набавните аспекти.

3.2.3 *Набавки кои вклучуваат* (i) обезбедување на усогласеност со правилата и процедурите за набавки кои се дефинирани во соодветните прописи, Договорот за заем, стратегијата за набавка на проектот, планот за набавка на

проектот, (ii) потпишување на договори, имплементација и следење на потпишаните договори,

3.2.4 Промоција на Проектот за подобрување на социјалните услуги

3.2.5 Финансиски менаџмент и сметководство

3.2.6 Обезбедува усогласеност со еколошките и социјалните барања. ПМУ ќе погрижи дневната имплементација на проектот да биде во согласност со еколошките и општествените/социјалните барања, како што е дадено во објавената Рамка за управување со животната средина и со општествените прашања на Проектот, и во согласност со специфичните Планови за управување со животната средина и општествените прашања како што е предвидено со Рамката за управување со животната средина и социјалните прашања (РУЖССП)

3.2.7 Мониторинг и евалуација вклучува воспоставување на систем за системска споредба на сегашните проектни активности наспроти планираните врз основа на договорени индикатори и цели. ПМУ треба да врши следење на Проектот за подобрување на социјалните услуги врз основа на рамката за мониторинг и евалуација. ПМУ исто така треба да ги следи еколошките и социјалните перформанси на целиот проект, како и на поединечните под – проекти врз основа на соодветните планови за следење вклучени во специфичните планови за управување со животната средина и социјалните прашања (ПУЖССП) на под-проектите.

3.2.8 Граѓанска вклученост. Елементот на граѓанска вклученост треба да земе важна улога во текот на имплементацијата на проектот. Координаторот за администрирање на грантовите кој е дел од ПМУ со помош на останатите ПМУ членови ќе биде одговорен за планирање и одржување на активностите поврзани со граѓанската вклученост.

Во рамките на компонента 2, ПМУ ќе ги вклучи воспитувачите за ран детски развој и родителите во два дела: (а) Во текот на првата година од имплементирање на Проектот (првата половина од првата година на имплементирање на проектот) ќе се споведат првични теренски активности за промовирање на целите на проектот како и за улогата на воспитувачите и родителите во раниот детски развој и

(б) По направената селекција на општините каде специфичните под-проекти треба да се имплементираат, ќе се спроведе идентификација на потребите во врска со услугите за ран детски развој и приоритизација на планираните инвестиции ќе се направи преку интервјуа и разговори во фокус групи особено во општините каде што преовладува ромската популација. Врз основа на собраните податоци ќе се приоритизира тековното планирање и алоцирање на средствата за ран детски развој во општините и градинките.

Годишен механизам за повратни информации од корисниците (како што се показатели за резултати на корисникот) ќе ја мери перцепцијата на воспитувачите и родителите за квалитетот на услугите за ран детски развој и ќе собира повратни информации за подобрување на услугите за ран детски развој и нивните видувања за тоа на кои активности треба да им се даде приоритет. Механизмот ќе ги подели податоците по различни маргинализирани групи (како на пр. Ромите) со цел подобро и поспецифично да се информираат за подобрувањето на услугите. Оваа информација ќе даде поддршка на дизајнот на идните реформи. ПМУ ќе вклучи бројни резултати кои ја мерат повратната информација на корисниците и процесот на граѓанска вклученост во Рамката за резултати и/или во извештаите на ПМУ како што се “Процент на поддржани под-проекти во кои директните корисници известуваат за својот ангажман во донесувањето на одлуки” и “ Процент на корисниците кои се задоволни од брзината на одговорот преку механизмот за поплаки и жалби ”.

ПМУ редовно ќе организира состаноци за идентификување на социјалните/општествените прашања за сите директни корисници (како што се воспитувачите за ран детски развој, родителите, социјалните работници, особено ромското малцинство и др.) за да се обезбеди транспарентност, навремено запознавање на корисниците со поддржаните под проекти. Овие состаноци ќе обезбедат информација дали (а) корисниците се запознаени со активностите за подобрување на институциите на системот за социјални услуги (вклучивајќи ги грантовите шеми или социјално договарање), (б) информацијата е споделена и (ц) повратните информации од корисниците се вклучени во под проектите кои ќе бидат поддржани.

ПМУ (Координаторот за администрирање на грантови) ќе биде одговорен за организирање на состаноците за идентификување на општествените/социјалните прашања (кои треба да се одржуваат најмалку два пати годишно), да продуцира информации и да ги објавува на огласните табли за социјални услуги. По идентификувањето на општините каде специфични под проекти ќе се имплементираат (на пр. по направената селекцијата на општината каде нова градинка ќе се гради или некои нови социјални услуги ќе се развиваат) во конкретната општина треба да се организира состанок за идентификување на социјалните/општествените прашања (во општината/училиште/Центарот за социјална работа или во други простории), препорачливо најмалку двапати во рок од 12 месеци т.е. еднаш на почетокот пред да започне под проектот и втор пат за отприлика 6 месеци по отпочнување на имплементацијата на проектот. ПМУ треба да спроведе неколку активности како покана на директните корисници особено оние кои се најзагрозени (на пр. Ромското малцинство) исто така и преставници на општината, родители, граѓани кои живеат во општината, социјални работници, воспитувачи, невладини организации итн. Поканата треба да се спроведе преку дистрибуција на печатени материјали преку ЦСР, училиштата, градинките, општината, граѓанските организации, и/или преку покана по електронска пошта. Целта на состаноците е да се слушне гласот на корисниците, да се информираат што се планира, и со нивна помош да се насочи имплементацијата на проектот во насока која ги опфаќа нивните потреби на најефикасен и ефективен начин. Сите присутни корисници ќе бидат замолени да пополнат табела за оценување на предложените/спроведените проекти со давање на предлози за подобрување. Во продолжение за време на состаноците ќе се промовира механизам за сугестии, поплаки и жалби со цел сите заинтересирани да можат да достават прашања, коментари, предлози, и/или поплаки или да се обезбеди во било каква форма повратни информации за сите активности финансирани од Проектот. По секој одржан состанок треба да се подготви записник кој ќе се достави до сите засегнати страни одговорни за дизајнирање, планирање и имплементирање на под проектите. По одреден период, се препорачува 6 месеци по отпочнување на проектот со имплементација, вакви состаноци да

се организираат во истата општина за да се информираат корисниците за статусот на имплементацијата на под проектите и како нивните размислувања/жалби/препораки дадени на претходниот состанок биле имплементирани.

Во продолжение, ПМУ ќе воспостави и институционализира сеопфатен механизам за поплаки кој ќе биде развиен како што е опишано подолу, за да овозможи сите засегнати страни за ран детски развој да можат да постават прашања, коментари, предлози, и/или поплаки или да обезбеди повратна информација на било кој начин за сите активности финансирани од проектот (не само за мерките за заштитата).

3.2.9 Заштитни мерки

ПМУ, МТСП, МОН/Биро за развој на образование, Општините и сите останати засегнати страни, ќе обезбедат Проектот да се спроведува со должно внимание на здравствената заштита, социјалните и еколошките стандарди и практики и во согласност со инструментите на заштита (рамка за управување со животната средина и социјалните прашања (РУЖССП), под проекти специфицирани во планот за управување со животната средина и социјалните прашања (ПУЖССП)).

МТСП/ПМУ треба да обезбеди усогласувањето со соодветните Инструменти за заштита да биде инкорпориран: (а) во договорите помеѓу МТСП и соодветниот изведувач/и и било кој друг ентитет (вклучувајќи и секој инженер) кој ги надгледува градежните работи на Проектите, под проектите и (б) во договорите помеѓу релевантните изведувачи и подизведувачи.

Независен експерт за животна средина и социјални аспекти (ЕЖССАс) ќе биде ангажиран од страна на ПМУ на база на полно работно време или скратено работно време за цел период од имплементација на проектот. ЕЖССАс ќе биде одговорен да обезбеди правилно управување со животната средина на сите проектни активности, ќе извршува надзор на животната средината преку прегледување на документацијата, теренски посети и интервјуа со

изведувачот, надзорот на градбата (доколку има) и разговори со вработените во општината.

Под-проектите кои вклучуваат (а) откуп на земјиште, или (б) експропријација на земјиштето, или (в) откуп на употребена или опрема и мебел од втора рака нема да бидат подобни за финансирање преку проектот, ниту преку средствата на заемот ниту преку средства на владино учество.

ПМУ т.е.специјалистот за општествена и животна средина (ЕЖССАс) ќе биде одговорен за :

а) ревизија на сите документи за заштита на животната средина (специфичните теренски (ПУЖССП)) поднесени од страна на апликантите, да даде препораки, советување на под-проектната категорија, советување за квалитетот и разгледување/одобрување на документацијата за животна средина во име на ПМУ

б) надзор на усогласеноста на изведувачите со планот за управување со животната средина и социјалните прашања (ПУЖССП) специфични за локацијата, при што треба да го посети секој под проект најмалку еднаш месечно,

в) да ги преземе сите мерки потребни за редовно собирање на информации за статусот на усогласеноста со инструментите за заштита на животната средина, нивно комплетирање и поднесување до Банката во посебен извештај веднаш кога банката ќе го побара или најмалку еднаш во квартал. Овие информации треба да вклучуваат (i) преземени мерки за унапредување на инструментите за заштита (ii) услови, доколку ги има кои влијаат или се закануваат да се мешаат во непреченото спроведување на инструментите за заштита, (iii) мерки кои се преземени или ќе се побараат да се преземат за поправање на вакви ситуации,

г) брзо да достави до банката копија од извештај за прогрес подготвен и поднесен од страна на секој субјект (вклучувајќи инженер) кој врши надзор над градежните работи на проектот, изведувачите и/или под изведувачи, и

д) веднаш после приемот да го достави до Банката секое извесување дибиено од било кој субјект (вклучувајќи инженер) кој врши надзор над градежните работи на проектот, изведувачите или под-изведувачите на проектот во врска со било кој проблем кој може да настане за време на имплементацијата на Проектот.

3.2.10 Механизам за поплаки и жалби

Механизмот треба да даде можност за поднесување на жалба, прашање, загриженост, проблем или тврдење (согледано или тековно) кое индивидуалец или заедница сакаат да поднесат до компанијата или изведувачот за да се реши. Засегнатите лица со проектот или засегнатите законски субјекти ќе бидат во можност да поднесат жалба директно до ПМУ/МТСП во хартиена верзија , преку електронска пошта или по пошта (образец за жалба и поплака е даден во точка 3.2.10.1).

Сите жалби ќе бидат регистрирани и чувани во регистер со доделен број, и активностите по однос на истите ќе се следат се до нивно затворање/разрешување. По прием на жалбата ПМУ ќе направи оправдани напори за разрешување на истата.Доколку ПМУ не е во можност да одговори на прашањето покренато со итни краткорочни корективни мерки, тогаш долгорочни корективни мерки ќе се идентификуваат. Поднесувачот на жалба ќе биде информиран во врска со предложената корективна акција и начинот на следење на истата.

Ако ПМУ не е во можност да одговори на одредено прашање покренато преку механизмот за поплаки или доколку не е потребно да се преземе дејство, тогаш ПМУ ќе даде детално објаснување/ оправдување зошто нема да одговори на прашањето. Одговорот, исто така ќе содржи и објаснување за тоа како индивидуалецот/субјектот кој го поставил прашањето треба да продолжи со жалбата доколку не е задоволен од одговорот.Во случај на поплаки и жалби за процесот на избор на под проекти за доделување на грантови (по добиеното писмено известување во врска со одлуката на комисијата (ГАК) за апликацијата каде што стои причината за одбивање), Апликантите треба да го користат истиот образец за поплаки даден во точка

3.2.10.1. Групата (одделението) за жалби се состои од членови на комисијата (ГАК) и со помош на ПМУ членовите ќе ја разгледаат жалбата (дали апликантот се жали на процесот на аплицирање, евалуација и избор на целиот предлог за под проекти) со осврт на критериумите за избор претходно прецизирани во овј Прирачник за грантови. Групата за жалби ќе даде одговор во рок од 15 дена од регистрирање на жалбата во системот.

Жалбите е потребно да бидат доставено на адресата дадена подолу:

Контакт информација:

Единица за управување со Проектот за подобрување на социјалните услуги

Министерство за труд и социјална политика на Република Северна Македонија

Ул. Даме Груев бр. 14, 1000 Скопје

3.2.10.1 Образец за поплаки и жалби

Во текот на имплементацијата на Проектот, ПМУ ќе го одржува лесно достапен механизмот за поплаки и жалби како посебна форма / образец објавена на веб - страната на МТСП www.mtsp.gov.mk.

Формата треба да овозможи заинтересираните страни да можат да поднесуваат прашања, коментари, предлози, и/или поплаки или жалби или да даде било каква форма на повратна информација за сите активности финансирани од проектот. Образецот/ формата ги има следниве полиња кои заинтересираната страна треба да ги пополни:

Име

Адреса

Електронска адреса (мејл)

Телефон

Прашање

Предлог

Поднеси

Полето “ПОДНЕСИ” автоматски се поврзува со електронските адреси на ПМУ членовите, кои ќе ги разгледаат прашањата и ќе ги испратат до лицата одговорни за одговор. Откако одговорните ќе дадат одговор, ПМУ ќе го испрати на електронската/поштенската адреса дадена во формата/апликацијата од страна на заинтересираната страна

Дополнително, прашањата, предлзите и одговорите ќе се објавуваат јавно и анонимно т.е без да се наведе кој прашува.

Полињата "име", "адреса", "е-пошта", "телефон" не се задолжителни за пополнување.

Образецот вклучува информации за членовите на ПМУ како што се телефонски број и емаил адреса со цел заинтересираните страни да можат да се јават, да напишат или лично да го изразат своето мислење и/или да се жалат директно до членовите на ПМУ.

3.3. Комисија за одобрување на грантовите за предучилишна инфраструктура-ГАК

Комисија за одобрување на грантовите за предучилишна инфраструктура (ГАК) ќе биде воспоставена и водена од страна на МТСП и истата ќе се состои од 5 члена и 5 заменици членови:

- 3 преставници од МТСП
- Преставници од Министерство за образование и наука/ Бирото за развој на образование
- Преставници од Министерство за локална самоуправа

Комисијата за одобрување на грантовите треба да ги разгледа апликациите и треба да направи избор на општини (предложени проекти) во согласност со листата за рангирање на Светска банка и во согласност со другите евалуациони критериуми дадени до точка 4.6 “Избор на проектни понуди/општини” од овој Прирачник.

Директорот/ Менаџерот на Проектот ќе го назначи Координаторот за администрирање на грантовите или друг член на ПМУ да биде секретар на состаноците на комисијата. Секретарот ќе биде одговорен да подготвува записници од одржаните состаноци и е член без право на глас.

3.4 Општини

Општините ќе бидат одговорни за идентификување и проценка на потребите од социјални услуги на нивна територија и за побарувачката на истата, за подготовка и поднесување на апликации за предучилишна инфраструктура, за потпишување на договорот за грант и исто така за надзор и известување во врска со имплементирање на активностите и гаранција дека социјалните и еколошките стандарди и практики се земени во предвид. Договор за грант ќе се потпише помеѓу Министерство за труд и социјална политика и соодветната

Општина. Во договорот за грант ќе биде дефинирано а) вредноста на грантот, б) правата и одговорностите на договорните страни, ц) договор дека средствата од грантот се користат единствено за целите специфицирани во одобриениот под-проект од страна на Комисијата за одобрување на грантови, д) изјава за обврзаност на општината по воспоставувањето на услугата да обезбеди : реално одржување, да направи поврзување со потребните комунални услуги, да ги плаќа комуналните услуги по нивно воспоставување, да обезбеди соодветно екипирање на секој инфраструктурен под проект, и други услови како што е опишано во точка 4.10 од овој прирачник.

Процедурите за набавки во име на Општината ќе се водат од страна на ПМУ. Општините ќе потпишат договор со избраниот провајдер/добавувач заедно со МТСП (трипартитен договор ќе биде потпишан со избраните компании/добавувачи). Овој начин на спроведување на набавките може да биде изменет во текот на имплементацијата на проектот, со цел да се подобрат капацитетите на општините.

4. ЧЕКОРИ КОИ ТРЕБА ДА СЕ СЛЕДАТ ЗА АДМИНИСТРИРАЊЕ НА ГРАНТОВИТЕ ЗА ИНФРАСТРУКТУРНИ ПРОЕКТИ:

---

1. Информирање,
2. Јавен повик до општините да аплицираат за грант за нови предучилишни простории,
3. Подготовка на апликациите,
4. Поднесување на апликации од страна на општините за грант за нови предучилишни простории,
5. Процедура за скрининг на животната средина,
6. Селекција/избор на предлог проекти/општини,
7. Подготовка на проектна програма,
8. Склучување договор со компанија за подготовка на основен проект и за ревизија на проектот,
9. Подготовка на документите за животна средина
10. Потпишување на договорот за грант

11. Набавка и плаќање на градежните работи/опрема/мебел.

4.1 Информирање

Пред да се објави јавниот повик до општините да аплицираат за грант за нови предучилишни простории, општините ќе бидат контактирани, посетени од страна на преставници на ППСУ со цел да бидат информирани за проектите кои можат да се поддржат преку ППСУ т.е за можностите за финансирање на проектите за зголемување на просториите за предучилишно образование во општините. Општините ќе бидат информирани за процесот на аплицирање и ќе им бидат дадени подетални информации за процесот на селекција, процесот на набавки и подетално ќе им бидат објаснети нивните одговорности за одржување на објектите во иднина. ППСУ преставниците ќе им понудат директна поддршка на општините за пополнување на апликацијата. Копија од Оперативниот прирачник за администрирање на грантовите за изградба на предучилишна инфраструктура ќе им биде дадена на Општините.

Во продолжение, онаму каде е можно и соодветно, ќе се одржуваат интервјуа, анкети и разговори во фокус групи, со потенцијални директни корисници и/или нивни преставници со цел да се потврди нивната потреба од услуги за предучилишно образование.

4.2 Јавен повик до општините и општините во Градот Скопје во Република Северна Македонија за аплицирање за грант за креирање на дополнителни места во предучилишните установи

Министерството за труд и социјална политика ќе објави јавен повик за покана на општините да аплицираат за грантови за нови простории за предучилишно образование преку изградба на нови објекти или преку проширување, надградба или адаптација на постојни објекти за згрижување и воспитување на деца од предучилишна возраст во општината. Повикот ќе биде објавен во 2 национални весници (еден на Македонски и еден на Албански) и исто така ќе биде објавен на официјалната веб страна на Министерството за труд и социјална политика. Повикот треба да ги содржи следниве минимални информации:

- Краток опис на ППСУ проектот

- Информација каде може да се добие апликацијата (на веб страната на МТСП или директно од ПМУ)
- Видот на документи кои е потребно да се достават
- Критериуми за избор
- Контакти на членовите на ППСУ –ПМУ кои ќе дадат поддршка при подготовка на апликацијата
- Краен рок за поднесување на апликација (место и време)

Општините ќе имаат 15 дена да поднесат апликација. Јавен повик за аплицирање ќе се објавува најмалку еднаш годишно, пред годината на завршување на проектот или додека не се искористат во целост предвидените средства за оваа активност.

4.3 Подготовка на апликациите

Општините ќе ја пополнат апликацијата и ќе ги поднесат бараните документи врз основа на координација, соработка и поддршка од членовите на ПМУ.

Формата за аплицирање е дадена во Анекс 2 на овој прирачник.

4.4 Поднесување на апликации од страна на општините за креирање на нови места во нови предучилишни установи

Заинтересираните општини треба да поднесат Апликација до МТСП која ќе ги вклучува следните информации:

- Детали за Општината/апликантот
- Информација за проектот:
  - Вид на проектот: Градинка, Центар за ран детски развој , група во други просторни услови,
  - Локација на проектот
  - Регион на проектот (Скопски, Југо-источен, Источен, Пелагониски, Полошки, Југозападен, Вардарски, Северо западен регион),
  - Вид на конструкцијата: Нова зграда, Надградба/проширување, адаптација, модуларни градинки
- Проценка на потребите

- Број на деца 3-6 години во општината
- Тековен планиран број на места во градинките во Општината
- Тековен број на деца 3-6 години кои посетуваат градинка/центар за ран детски развој во Општината
- Обврзаност на општината за одржување на проектот/инфраструктурата т.е поврзување со релевантни комуналии, плаќање на сметките за комуналии и обезбедување на адекватно екипирање за новите предучилишни училници
- Пополнета листа за проверка на аспектите од областа на општествената и животна средина
- Задолжителни документи кои треба да се поднесат :
  - Имотен лист на понудената локација за проектот
  - Извадок од урбанистички план за понудената локација на проектот (категоризација B2 –здравство и социјална заштита)
  - Елаборат за нумерички податоци за локацијата на проектот
- Потпишана изјава за обврзаноста на општината да обезбеди одржување на проектот/инфраструктурата откако ќе биде изградена, комунално поврзување, плаќање на тековните сметки за комуналии и екипирање со персонал за новите предучилишни училници.

4.5 Процедура за скенирање на животната средина

За секоја поднесена апликација проценка на влианието врз животната средина ќе се врши од страна на ПМУ експертот за животна средина и социјални аспекти со цел: да се утврдат ризиците врз животната средина кои може да ги предизвикаат предложените проектни активности, утврдување на соодветна категорија за животната средина и идентификување на видот на документот за анализа на општествената и животна средина кој треба да се развие од страна на подносителот на апликацијата која е избрана за финасирање, или да се одбијат апликациите кои не се прифатливи поради природата на предложените активности, на пример доколку проектот е класифициран во категорија А.

Образецот за одобрување на категоризацијата на проектот со извршена листа на проверка за скенирање на состојбата со животната средина и социјалните аспекти(ССЖССА) е дадена во Анекс 3 од овој прирачник.

4.6 Избор на предлог проекти/Општини

Комисијата за одобрување на грантовите ќе ги разгледа апликациите и ќе направи избор на општини (предлог проекти) кои го поминуваат претквалификациониот процес и се евалуирани како 10 прворангирани апликации (во зависност од претпоставената вредност на градежни работи и од бројот на примените апликации) со најмногу добиени поени.

Процесот на предквалификација вклучува:

- Одредување дали предлог проектот е поднесен во бараната форма (согласно формуларот за аплицирање) и дали сите барани документи се поднесени соодветно
- Процедурата за скенирање на животната средина да одреди дали проектот е прифатлив за финансирање.

Како резултат на претквалификациониот процес, предквалификациски извештај треба да се подготви.

Проектите кои ќе го поминат предквалификацискиот процес ќе бидат евалуирани во согласност со следниве критериуми за евалуација:

- Ранг листа (Приоритизирана листа на општини договорена за време на подготовката на проектот – табела дадена во Анекс 1 на овој прирачник) врз основа на која секоја општина добива поени соодветно на местото во табелата т.е прворангирана општина “Шуто Оризари” добива 80 поени, а последна рангирана општина (80-то место) добива 1 поен.
- Проектите кои се лоцирани во рурални средини ќе добијат уште дополнителни 3 поени
- Проектите кои се однесуваат на надградба/ проширување, адаптација/ модуларни наспроти изградбата на нови градинки ќе добијат дополнителни 17 поени;

- За целите на регионалниот развој проектите (Закон за регионален развој на РМ, бр. 63, Службен весник со дата 22.05.2017) кои се лоцирани во :

- Скопскиот регион – ќе добие 0 поени
- Југо – источен регион – ќе добие дополнително 1 поен
- Источен регион – ќе добие дополнителни 1 поен
- Пелагониски регион - ќе добие дополнителни 1 поен
- Полошки регион - ќе добие дополнителни 2 поени
- Југо западен регион - ќе добие дополнителни 2 поени
- Вардарски регион - ќе добие дополнителни 3 поени
- Северо источен регион - ќе добие дополнителни 3 поени

Критериуми						
ОПШТИНА	Поени од рангирање за време на подготовка на проектот	Поени за рурални и област и	Поени за урбани област и	Поени за нова градба	Поени за надградба/пр оширување/ Адаптација/ Модуларни	Регионален развој ¹
Шуто Оризари	80	3	0	0	17	0
Чаир	79	3	0	0	17	0
Арачиново	78	3	0	0	17	0
Липково	77	3	0	0	17	3
Студденичани	76	3	0	0	17	0

-
- ¹ Скопскиот регион – ќе добие 0 поени
  - Југо – источен регион – ќе добие дополнително 1 поен
  - Источен регион – ќе добие дополнителни 1 поен
  - Пелагониски регион - ќе добие дополнителни 1 поен
  - Полошки регион - ќе добие дополнителни 2 поени
  - Југо западен регион - ќе добие дополнителни 2 поени
  - Вардарски регион - ќе добие дополнителни 3 поени
  - Северо источен регион - ќе добие дополнителни 3 поени

Боговиње	75	3	0	0	17	2
Теарце	74	3	0	0	17	2
Желино	73	3	0	0	17	2
Врапчиште	72	3	0	0	17	2
Сарај	71	3	0	0	17	0
Чучер сандево	70	3	0	0	17	0
Пласница	69	3	0	0	17	2
Центар	68	3	0	0	17	0
Брвеница	67	3	0	0	17	2
Зрновци	66	3	0	0	17	1
Чашка	65	3	0	0	17	3
Сопиште	64	3	0	0	17	0
Долнени	63	3	0	0	17	1
Бутел	62	3	0	0	17	0
Старо Нагоричане	61	3	0	0	17	3
Куманово	60	3	0	0	17	3
Тетово	59	3	0	0	17	2
Дебар	58	3	0	0	17	2
Гостивар	57	3	0	0	17	2
Маврово и Ростуше	56	3	0	0	17	2
Василево	55	3	0	0	17	1
Крушево	54	3	0	0	17	1
Гази Баба	53	3	0	0	17	0
Струмица	52	3	0	0	17	1
Кичево	51	3	0	0	17	2
Струга	50	3	0	0	17	2
Босилево	49	3	0	0	17	1
Јегуновце	48	3	0	0	17	2
Аеродром	47	3	0	0	17	0
Зелениково	46	3	0	0	17	0
Кривогаштани	45	3	0	0	17	1
Ѓорче Петров	44	3	0	0	17	0
Кисела вода	43	3	0	0	17	0

Дебарца	42	3	0	0	17	2
Охрид	41	3	0	0	17	2
Прилеп	40	3	0	0	17	1
Велес	39	3	0	0	17	3
Петровец	38	3	0	0	17	0
Центар жупа	37	3	0	0	17	2
Битола	36	3	0	0	17	1
Кочани	35	3	0	0	17	1
Ранковце	34	3	0	0	17	3
Неготино	33	3	0	0	17	3
Росоман	32	3	0	0	17	3
Илинден	31	3	0	0	17	0
Радовиш	30	3	0	0	17	1
Штип	29	3	0	0	17	1
Дојран	28	3	0	0	17	1
Кавадарци	27	3	0	0	17	3
Валандово	26	3	0	0	17	1
Крива Паланка	25	3	0	0	17	3
Карбинци	24	3	0	0	17	1
Градско	23	3	0	0	17	3
Ресен	22	3	0	0	17	1
Чешиново/Обл ешево	21	3	0	0	17	1
Св. Николе	20	3	0	0	17	3
Делчево	19	3	0	0	17	1
Македонска Каменица	18	3	0	0	17	1
Виница	17	3	0	0	17	1
Лозово	16	3	0	0	17	3
Пехчево	15	3	0	0	17	1
Могила	14	3	0	0	17	1
Берово	13	3	0	0	17	1
Демир Капија	12	3	0	0	17	3
Гевгелија	11	3	0	0	17	1
Конче	10	3	0	0	17	1
Богданци	9	3	0	0	17	1
Ново село	8	3	0	0	17	1

Македонски брод	7	3	0	0	17	2
Демир Хисар	6	3	0	0	17	1
Пробиштип	5	3	0	0	17	1
Кратово	4	3	0	0	17	3
Новаци	3	3	0	0	17	1
Карпош	2	3	0	0	17	0
Вавчани	1	3	0	0	17	2

После секој јавен повик, Комисијата (ГАК) треба да селектира максимум 10 Проекти (максимум 1 проект за нова градба по општина и максимум 3 проекта за надградба/проширување/адаптација/ по општина) за финансирање кои биле евалуирани со најмногу поени во согласност со критериумите за евалуација дадени претходно, со исклучок на првиот јавен повик (објавен Февруари 2019 година) кога единствено беа избрано 21 апликација за финансирање. Останатите апликации автоматски ќе се префрлат за наредниот круг на селекција.

Од страна на Комисијата (ГАК) ќе се земе во предвид доколку некоја општина која аплицирала на јавен повик, во меѓувреме добие финансиски средства или е во процес да добие финансии од други извори за изградба на предучилишна инфраструктура, и рангирањето ќе се промени врз база на одлуката на комисијата (ГАК). Одлуката ќе биде донесена врз основа на реалните потреби за предучилишен простор.

Производ на евалуациониот процес ќе биде евалуационен извештај со препораки кои проекти да бидат финансирани.

Извештајот за предквалификација и евалуациониот извештај треба да бидат подготвени од страна на ПМУ Координаторот за администрација на грантови или друг член на ПМУ.

ПМУ Градежните инженери/архитекти треба да ги посетат предложените локации за селектираните проекти, со цел да се потврдат дека локациите се соодветни за изградба на предучилишна инфраструктура или да се одбијат

предложените локации со објаснување на причините зошто не се соодветни за изградба на предучилишна инфраструктура. Проектите со негативна препорака од ПМУ градежните инженери/архитекти треба да бидат одбиени, и во ранг листата да се додаде наредниот проект.

Во врска со поднесените проекти за адаптација, ПМУ градежните инженери/архитекти треба да ги посетат објектите и треба да поднесат извештај со препорака за прифаќање на предложениот објект за адаптација или поинаку, за одбивање на предложениот објект за адаптација со објаснување за причините зошто објектот не е подобен за адаптација за обезбедување на предучилишни услуги. Проектите/Апликациите со негативна препорака добиена од ПМУ градежните инженери/архитекти ќе бидат одбиени. Општините со апликации за адаптација кои имаат добиено позитивна препорака од ПМУ градежните инженери/архитекти, ќе бидат информирани дека треба да достават мислење од Институтот за земјотресно инженерство и инженерска сеизмологија (ИЗИИС) дека објектот е погоден за адаптација. Општината треба да достави позитивно мислење од ИЗИИС во рок од еден месец од добивањето на известувањето од ПМУ, во спротивно апликацијата ќе биде одбиена.

4.7 Подготовка на проектна програма

ПМУ/МТСП заедно со Општината ќе подготват проектна програма за секој избран проект посебно.

4.8 Склучување на договор со компанија за подготовка на проект и компанија за ревизија на проектите

По направената селекција кои предлог проекти ќе се финансираат, МТСП/ПМУ ќе објави повик и ќе склучи договор со :

1. Компанија/и за подготовка на основни проекти за избраните Општини
2. Компанија за надзор на основните проекти
3. Компанија/и за супервизија и мониторинг на градежните работи во текот на имплементацијата на под проектите.

Предмер пресметката дадена во основниот проект за градежните работи и опремата која треба да се набави, треба да обезбеди градежните работи/опремата да бидат со добар квалитет поддржан со сертификат кој го потврдува тоа. Не е дозволено специфицирање на брендирани имиња, и доколку некој сертификат се бара до итиот треба да се додаде “или еквивалентен сертификат”. Во процесот на подготовка на основните проекти, ППСУ проектните архитекти/градежни инженери/експерти ќе имаат активна улога во одобрување на проектот т.е проектот подготвен од страна на избраната компанија мора да биде одобрен од страна на ППСУ проектните архитекти/градежни инженери/експерти.

Исклучок на оваа процедура за подготовка на основни проекти ќе има кај избраните општини кои претходно имаат подготвено основен проект за кој ППСУ проектните архитекти/градежни инженери/експерти ќе треба да потврдат дека основниот проект ги задоволува барањата дадени во Прирачникот.

4.9 Подготовка на документацијата за заштита на животната средина

Подготвениот основен проект и ревизијата на основен проект за соодветната општина ќе му биде дадена на апликантот, со цел да подготви и поднесе документација за заштита на животната средина во зависност од категоријата во која е класифициран проектот: за проектите класифицирани како категорија Б+ “Првична ограничена оцена на влијанието врз животната средина и социјални аспекти” (образец даден во Анекс 4) или за проектите класифицирани во категорија Б “Листа за проверка на планот за управување со животната средина и социјалните прашања (ПУЖССП)” (образец даден во Анекс 5). Доколку по комплетирање на Листа за проверка на планот за управување со животната средина и социјалните прашања и нејзиниот преглед од страна на ПМУ специјалистот за животна средина, утврдено е дека проектот е класифициран како “Ц” финалната одлука ќе биде дека проектот е подобен и нема да се бара од апликантот да подготвува дополнителна документација за животната средина и социјалните прашања. Поднесениот документ - Првична ограничена оцена на влијанието врз животната средина и социјални аспекти /план за управување со животната средина и социјалните

прашања (ПУЖССП) ќе биде разгледана од страна на ПМУ експертот за животна средина и општествени прашања со цел да се утврди квалитетот и комплетираноста на документацијата за животна средина на грантовите/предложените под проекти за проценка на влијанието врз животната средина и да утврди дали сите услови за потпишување на договорот за грант се исполнети. Експертот за животна средина и социјални аспекти ќе подготви записник за квалитетот и комплетираноста на документацијата за влијанието на животната средина на грантовите/предложените под проекти и записникот ќе го достави до останатите ПМУ членови и членовите на комисијата.

4.10 Потпишување на договор за грант

Договор за грант ќе биде потпишан со секоја избрана Општина. Договорот за грант ќе дефинира:

1. Вредноста на грантот
2. Правата и одговорностите на договорните страни
3. Средствата на грантот ќе се користат исклучиво за целите специфицирани во одобриениот под проект од страна на комисијата (ГАК).
4. Валута на грантот е денари
5. Општината се обврзува да : (1) обезбеди соодветно одржување, (2) да се грижи за комунално поврзување, (3) да ги плаќа месечните комунални трошоци/сметки, (4) да обезбеди професионално екипирање во согласност со инфраструктурните под проекти.
6. Заемопримачот (Република Северна Македонија), преку МТСП ќе обезбеди можност за соодветна заштита на своите интереси и интересите на Банката, вклучувајќи го правото да:
  - (i) да го прекине или поништи правото на избраната Општина да ги користи средствата од Грантот или да обезбеди враќање на сите или на дел од искористените средства од грантот, доколку избраната Општина не ги исполни обврските од Договорот за грант; и

(ii) да побара Министерството како и секоја избрана Општина да:

- a. го имплементира под-проектот со должно внимание и ефикасност и во согласност со технички, економски, финансиски, менаџерски, стандарди и практики за животна средина и социјалните аспекти прифатливи за Банката (Меѓународната банка за обнова и развој), вклучително и во согласност со применливите одредби од Упатството за спречување на корупцијата за примателите на средствата и во согласност со Оперативниот прирачник за за администрирање на грантовите.
- b. ги обезбеди навремено потребните ресурси за остварување на целта,
- c. го набави мебелот, опремата и градежни работи кои ќе се финасираат со средствата на Грантот во согласност со овој Договор и Оперативниот прирачник за грантовите
- d. одржува адекватни политики и процедури за следење и евалуирање на напредокот на проектот и постигнатите цели во согласност со индикатори кои прифатливи за банката,
- e. (1) да води систем за управување со финансиите и да подготвува финансиски извештаи со применување на сметководствени стандарди прифатливи за Банката, и истовремено на соодветен начин да ги прикаже операциите, приходите и трошоците поврзани со под проектот, и (2) на барање на Банката или Заемопримачот да ги достави овие финансиски извештаи ревидирани од страна на независен ревизор прифатлив за Банката, во согласност со доследно применените сметководствени стандарди прифатливи за Банката, и веднаш да ги достави овие ревизорски извештаи до заемопримачот и Банката
- f. овозможи на Заемопримачот и на Банката да направи увид на имплементацијата на проектот и на сите релевантни записи и документи
- g. ги подготви и достави до Заемопримачот и Банката сите информации кои Заемопримачот или Банката разумно ќе ги побараат во врска со горенаведеното.

Примерок од Договорот за грант е даден во Анекс 6.

4.11 Набавка и плаќање на градежни работи/опрема/мебел

МТСП т.е. ППСУ проектната единица (ПМУ) ќе ги спроведува постапките за набавка на градежните работи и опремата како што е специфицирано во подготвениот основен проект.

Трипартитен договор ќе биде потпишан помеѓу 1) МТСП, 2) избраната градежна компанија/добавувачот на опрема и 3) општината, со кои ќе се регулира вредноста на договорот, градежните работи кои треба да се направат /опремата која треба да се испорача со количина и цена по парче, крајниот рок на извршување на договорот, надзорот и плаќањата, начинот на жалби за време на гарантниот период и останати договорни услови. Одобрена финална верзија на документот за првична проценка на влијанието на проектот врз животната средина, т.е. Листа за проверка на планот за управување со животната средина и социјалните прашања (ПУЖССП) треба да биде вклучен во соодветните документи за барање на понуда за грдба и подоцна треба да биде составен дел на договорот за градежни работи.

Обврска на Општината која ќе биде договорна страна е да обезбеди оперативно и тековно одржување на објектот по неговата изградба.

Компанијата за супервизија/надзорот, Општината и Министерството преку ППСУ ПМУ ќе се грижат за спроведување на супервизија/надзор и мониторинг на градежните работи за времетраење на имплементацијата на проектот. Доколку за време на надзорот и мониторингот на градежните работи, Општината утврди некои неправилности или лошо спроведување на некои работи, за истото треба да го информира ППСУ/ПМУ со цел да се најде начин за решавање на проблемот.

Исплатите кон компаниите со кои е склучен договор, за градежните работите кои се извршени т.е. опремата која е доставена ќе се врши преку МТСП/ПМУ, врз база на примена конфирмација од страна на надзорот ангажиран од страна на МТСП и од страна на ППСУ експертите, со која се потврдува дека

градежните работи се комплетираани и опремата е доставена во согласност со техничките и квалитативните параметри утврдени во потпишаниот договор.

Со цел да овозможи навремено извршување на договорните обврски, договорните услови ќе бидат зајакнати со воведување на клаузули за наплата на пенали за ненавремено извршување на договорот и исто така за обем на градежни работи кои треба да се комплетираат во одреден временски период.

Правила за набавка

Процесот за набавки ќе се спроведува во согласност со Прописите за набавки на Светска Банка за финансирање на инвестициски проекти (ФИП) - набавки за ФИП за стоки, градежни работи, неконсултантски и консултантски услуги, (Прописи) од јули 2016 година, ревидирано во ноември 2017 година, и се во согласност со правилата во Договорот за заем, Развојната стратегијата за набавки на проектот (ППДС) и планот за набавки.

Најновите стандардни документи за набавка кои ќе се применуваат за сите набавки во рамките на проектот, без разлика на нивната вредност, се достапни на www.worldbank.org/procurement/standarddocuments веб-страница на надворешната веб-страница www.worldbank.org/procurement/standarddocuments. Во исклучителни случаи и за набавки со мала вредност, ќе се користат алтернативни документи за набавка врз основа на претходно одобрување од страна на Светска банка

4.11.1 Методи и прагови за набавки

А) Методи на избор за градежни работи

- а. Барање на понуди (RFB) за набавки проценети на повеќе од 200.000 ЕУР,
- б. Барање на понуди (RFQ) за набавки проценети на вредност помала од 200.000 ЕУР

Б) Методи на избор кај стоки

- а. Барање на понуди (RFB) за набавки проценети на повеќе од 100.000 ЕУР,

б. Барање на понуди (RFQ) за набавки проценети на вредност помала од 100.000 ЕУР

Ц) Метод на избор за консултантски услуги (Проектирање, надзор на градежни работи и ревизија на проектот)

ц. Избор базиран на квалитет и трошоци (QCBS) за набавки со проценета вредност повеќе од 300.000ЕУР,

д. Избор врз основа на квалификација на консултантот (CQS) за набавки со проценета вредност помала од 300.000ЕУР.

Процедурите за набавка се опишани во Прописите за набавки на Светска Банка за финансирање на инвестициски проекти (ФИП) - набавки за ФИП за стоки, градежни работи, неконсултантски и консултантски услуги, (Прописи) од јули 2016 година, ревидирано во ноември 2017 година, (<http://pubdocs.worldbank.org/en/659511533066042959/Procurement-Regulations-2017.pdf>).

4.11.2 Минимални барани квалификации

4.11.2.1 Набавка за градежни работи

Финансиска способност и просечен годишен обрт од градежни работи:

А. Минимален годишен обрт од градежни работи во износ од _____УСД, (2,5 пати поголем од буџетираниот износ) пресметан како збир на потврдени примени плаќања за договори во тек и/или завршени во последните 3 години, поделени со 3 години. Во случај на заедничко вложување (JV) исполнувањето на овој критериум ќе се утврди доколку сите членови заедно го задоволуваат условот и ако водечкиот партнер задоволува минимум 60% од барањата и секој од партнерите најмалку 15% од барањата.

б. Понудувачот треба да прикаже дека има на располагање или има пристап до ликвидни средства, неоптоварен недвижен имот, кредитни линии и други финасиски средства (независно од било авансно плаќање предвидено со договори) доволно за да ги задоволи барањета за парични средства при изградбата во проценета вредност од _____УСД (проценет износ

потребен да се финансираат градежните работи за првите три месеци) за предметниот договор(и) нето од останатите обврски на понудувачот. Во случај на заедничко вложување исполнувањето на овој услов ќе се утврди доколку сите членови заедно го задоволат условот.

Општо искуство:

а) Најмалку 3 три слични договори ², секој од минимална вредност (буџетиран износ), кои се реализирани во прифатлив обем³, и квалитет и тоа како главен контрактор, член на заедничко вложување⁴, главен изведувач или под изведувач⁵ во последните 5 години помеѓу 1ви Јануари (внеси година) и крајниот рок на поднесување на понуди. Во случај на заедничко вложување (JV) исполнувањето на овој критериум ќе биде утврдено доколку сите членови заеднички го задоволуваат барањето.

б) Најмалку лиценца Б за изградба на градби од втора категорија, во согласност со Законот за градба на Република Северна Македонија. Во случај на заедничко вложување овој критериум мора да биде исполнет од страна на сите членови на заедничкото вложување.

в) Понудувачите мора да достават писмен доказ дека најмалку три години пред денот на објавување на барањето на понуди се занимаваат со тековниот облик на бизнис. Во случај на заедничко вложување овој критериум мора да биде исполнет од страна на сите членови на Заедничкото вложување.

г) ИСО 9001 Сертификат. Во случај на заедничко вложување овој критериум мора да биде исполнет од страна на водечкиот партнер на заедничкото вложување.

---

² Сличноста на договорите ќе се оценува врз основа на следново: специфицирани минимални клучни барања кои се однесуваат на физичката големина, комплексноста, методот на градба, технологијата и/или други барања вклучувајќи и барања кои можат да ги исполнат специјализирани подконтрактори.

³ прифатлив обем значи да се комплетираат 80% или повеќе од градежните работи предвидени во договорот

⁴ Во случај на заедничко вложување, вредноста на договорите реализирани од страна на партнерите нема да биде собрана за да се утврди дали барањето на минимална вредност на поединечните реализирани договори е задоволена. Наместо ова, секој завршен договор од страна на секој партнер треба да ги задоволи минималните вредности на поединечни договори како што е барањето за поединечен понудувач. Во одредувањето дали заедничко вложување ги задоволува барањата за вкупниот број на реализирани договори, само договори реализирани од страна на партнерите со вредност еднаква или поголема од минимално барањето ќе се земе во предвид.

⁵ За договори каде понудувачот учествувал како член на заедничко вложување или под изведувач, само делот на понудувачот од вкупната вредност на договорот ќе се земе во предвид при утврдување на исполнувањата на ова барање.

д) ИСО 14001 Сертификат. Во случај на заедничко вложување овој критериум мора да биде исполнет од страна на водечкиот партнер на заедничкото вложување.

ѓ) ИСО 18001 Сертификат. Во случај на заедничко вложување овој критериум мора да биде исполнет од страна на водечкиот партнер на заедничкото вложување.

е) Најмалку 6 месеци пред објавувањето на барањето на понуди да има вработено (формално на неопределено работно време) најмалку 4 експерти/инжинери, и тоа:

- Градежен инженер / Архитект-најмалку 2 вработени
- Машински инженер-најмалку 1 вработен
- Електо инженер-најмалку 1 вработен
-

Секој со најмалку 3-годишно соодветно работно искуство и со Овластување Б за градба

Доколку буџетот за набавка е под 200.000 ЕУР барањето е понудувачот да има најмалку по еден вработен за секоја од трите позициите наведени погоре.

Во случај на заедничко вложување (JV) квалификациите на партнерите во заедничкото вложување (JV) ќе се кумулираат.

ж) Најмалку 6 месеци пред објавување на барањето на понуди за градежни работи да има вработено најмалку 30 или повеќе вработени на неопределено време, во зависност од вредноста на набавката (или доколку буџетот на набавката е под 200.000ЕУР најмалку 15 вработени на неопределено време). Во случај на заедничко вложување (JV) квалификациите на партнерите ќе се кумулираат.

з) Понудувачот ќе биде исклучен од процедурата за доделување на договор доколку:

- понудувачот е во постапка за стечај или во постапка за ликвидација;
- понудувачот има неплатени даноци, придонеси или други јавни давачки, освен ако на економскиот оператор му е одобрено одложено плаќање на даноците, придонесите или другите јавни давачки во согласност со посебните прописи и истите редовно ги плаќа;
- на понудувачот му е изречена споредна казна забрана за учество во постапки за јавен повик, доделување на договори за јавна набавка и договори за јавно приватно партнерство;

на понудувачот му е изречена споредна казна привремена или трајна забрана за вршење на одделна дејност;

на понудувачот му е изречена прекршочна санкција - забрана за вршење на професија, дејност или должност, односно привремена забрана за вршење одделна дејност, или

- во последните 5 години, на понудувачот му била изречена правосилна пресуда за учество во злосторничка организација, корупција, измама или перење пари;

Во случај на заедничко вложување, критериумите мора да бидат исполнети од страна на сите партнери на заедничкото вложување.

4.11.2.2 Набавки на консултантски услуги: подготовка на основни проекти за градба, надзор над градежните работи и ревизија на основните проекти

За набавките на консултантски услуги за: подготовка на основни проекти за градба, надзор над градежните работи и ревизија на основните проекти, квалификационите критериуми ќе ги вклучат следниве минимални барања:

Општо искуство:

а) Консултантската фирма мора да поседува лиценца Б за подготовка/ревизија на основни проекти/надзор на градежните работи во согласност со Законот за градба на Република Северна Македонија. Во случај на заедничко вложување овој критериум треба да биде исполнет од страна на сите партнери на заедничкото вложување,

б) ИСО 9001 Сертификат. Во случај на заедничко вложување овој критериум мора да биде исполнет од страна на водечкиот партнер на заедничкото вложување.

в) ИСО 14001 Сертификат. Во случај на заедничко вложување овој критериум мора да биде исполнет од страна на водечкиот партнер на заедничкото вложување.

г) Во последните 5 години, да има реализирано најмалку 3 три договори слични на предметот на набавката (назив на договорот, опис, времетраење, вредност на договорот, референци, потврда за успешно реализиран договор).

Во случај на заедничко вложување (JV) квалификациите на партнерите во заедничкото вложување (JV) ќе се кумулираат и овој критериум ќе се смета за исполнет сите партнери заедно го исполнат барањето и доколку водечкиот партнер на заедничкото вложување (JV) има реализирано успешно најмалку еден (1) договор.

д) Консултантите мора да достават писмен доказ дека најмалку три години пред денот на објавување на барањето за изразување на интерес се занимаваат со тековниот облик на бизнис. Во случај на заедничко вложување овој квалификациски критериум мора да биде исполнет од страна на сите партнери на Заедничкото вложување.

ѓ) Вработени/експерти:

- Најмалку 6 месеци пред објавата на поканата за изразување на интерес за соодветните услуги, да има вработено (формално на неопределено работно време) најмалку 4 вработени/експерти и тоа најмалку по еден за секоја од следниве позиции (за набавки со проценета вредност помала од 100.000 ЕУР барањето ќе биде најмалку по еден вработен за позициите Градежен инженер и Архитект. За другите позиции Машински инженер и Електро инженер лицата можат да бидат вработени или со истите понудувачот може да има склучено договор)

1. Градежен инженер (минимални квалификации)

- Дипломиран градежен инженер,
- Најмалку 5 години професионално искуство во подготовка / ревизија на основни проекти/надзор на градежни работи
- Важечко овластување Б за подготовка / ревизија на основни проекти/надзор на градежни работи издадено од Комора на овластени архитекти и овластени градежни инженери на РСМ.

2. Архитект (минимални квалификации)

- Дипломиран архитект
- Најмалку 5 години професионално искуство во подготовка / ревизија / на основни проекти /надзор на градежни работи
- Важечко овластување Б за подготовка / ревизија на основни проекти/надзор на градежни работи издадено од Комора на овластени архитекти и овластени градежни инженери на РСМ.

3. Машински инженер (минимални квалификации)

- Дипломиран машински инженер

- Најмалку 5 години професионално искуство во подготовка / ревизија / надзор на градежни работи
  - Важечко овластување Б за подготовка / ревизија на основни проекти/надзор на градежни работи издадено од Комора на овластени архитекти и овластени градежни инженери на РСМ
4. Електро инженер (минимални квалификации)
- Дипломиран електро инженер
  - Најмалку 5 години професионално искуство во подготовка / ревизија на основни проекти /надзор на градежни работи
  - Важечко овластување Б за подготовка / ревизија на основни проекти/надзор на градежни работи издадено од Комора на овластени архитекти и овластени градежни инженери на РСМ.
- За подготовка и ревизија на основни проекти покрај горе споменатите главни експерти компанијата мора да има вработено или склучено договор со најмалку 1 еден инженер за заштита на животната средина со следниве квалификации.
5. Инженер за животна средина
- Додипломиран инженер од техничка струка,
  - Најмалку 5 години професионално искуство во областа на заштита на животната средина
  - Уверение/потврда за експерт за оцена на влијанието на проектите врз животната средина, издаден од Министерство за животна средина и просторно планирање или овластување Б (или А) за животна средина издадено од Комора на овластени архитекти и овластени градежни инженери на РСМ
- За подготовка и ревизија на проектот најмалку еден од 5-те главни експерти дадени погоре мора да има валидно овластување Б (или А) за подготовка/ревизија на проекти од енергетска ефикасност издадено од Комората на овластени архитекти и овластени градежни инженери на РСМ,

Во случај на заедничко вложување (JV) квалификациите на сите партнери ќе се кумулираат.

е) Компанијата за надзор на градежните работи мора да поседува сертифицирана лабораторија, или мора да има склучено договор за соработка со сертифицирана лабораторија за тестирање на материјалите кои треба да се користат при градбата во текот на времетраење на договорот за да потврдат дека истите ги задоволуваат бараните карактеристики. Во случај на заедничко вложување овој критериум мора да биде исполнет од страна на водечкиот партнер на заедничкото вложување.

ж) Консултантот/компанијата ќе биде исклучена од процедурата за доделување на договор доколку:

- е во постапка за стечај или во постапка за ликвидација;
- има неплатени даноци, придонеси или други јавни давачки, освен ако на економскиот оператор му е одобрено одложено плаќање на даноците, придонесите или другите јавни давачки во согласност со посебните прописи и истите редовно ги плаќа;
- му е изречена споредна казна забрана за учество во постапки за јавен повик, доделување на договори за јавна набавка и договори за јавно приватно партнерство;
- му е изречена споредна казна привремена или трајна забрана за вршење на одделна дејност;
- му е изречена прекршочна санкција - забрана за вршење на професија, дејност или должност, односно привремена забрана за вршење одделна дејност, или
- во последните 5 години, му била изречена правосилна пресуда за учество во злосторничка организација, корупција, измама или перење пари;

Во случај на заедничко вложување, овие квалификациони критериуми мора да бидат исполнети од страна на сите партнери на заедничкото вложување.

Во документите за набавка и соодветно во потпишаните договори за подготовка на основен проект, ревизија на проектот и за надзор на градежните работи треба да биде назначено дека Консултантот/Компанијата мора да работи во согласност со :

- Законите на Република Северна Македонија и подзаконските акти од областа на заштита на децата (сите барања согласно македонското

законодавство) *“Правилникот за стандардите и нормативите за вршење на дејноста на установите за деца”*

- Прирачник за дизајн на нови градинки (Анекс 7 од овој ОП)
- Прирачник за реконструкција и реновирање (Анекс 8 од овој ОП)
- Прирачник за модуларни и мобилни градинки (Анекс 9 на овој ОП)
- Сите останати релевантни законски регулативи

Повикување на овие документи ќе биде вклучено во одредбите на документите за набавка.

5 ОБЈАВА НА ОГЛАС

Кај меѓународните набавки, објавите за набавки ќе бидат објавувани:

- автоматски преку електронскиот систем за набавки на Банката (СТЕП),
- на надворешната веб страна на Банката и на УНДБ,
- на веб страната на Министерство
- на порталот на Бирото за јавни набавки: (<https://e-nabavki.gov.mk/PublicAccess/home.aspx#/notices>) и
- по потреба во двенен печат (не е задолжително)

Кај набавките во земјата, ПМУ ќе ги објави огласите за набавки на:

- веб страната на Министерството,
- на порталот на Бирото за јавни набавки (<https://e-nabavki.gov.mk/PublicAccess/home.aspx#/notices>) и
- по потреба во дневен печат (не е задолжително)

6 СЛЕДЕЊЕ/МОНИТОРИНГ И ЕВАЛУАЦИЈА

Развојните цели на проектот (ПДО) за подобрување на социјалните услуги се зголемување на пристапот и подобрување на квалитетот на социјалните услуги, вклучувајќи предучилишни услуги за ранливите групи.

6.1 Индикатори за следење на резултатите во врска со постигнувањата на ПДО , поврзани со зголемување на капацитетите за предучилишно воспитание:

- Стапка на вклученост во предучилишно образование на национална основа на деца од 3-6 годишна возраст (основна 35.7%, посакувана/таргетирана вредност 46.5%)
- Под индикатор: Стапка на вклученост во предучилишно образование на национална основа на деца од 3-6 годишна возраст кои припаѓаат на фамилии приматели на социјална парична помош/гарантирана минимална помош (основна 0.4 %, посакувана/таргетирана вредност 20%);

6.2 Среднорочни индикатори за следење на резултатите

- Како резултат на активностите на проектот изградени се дополнителни енергетско ефикасни училници за предучилишно згрижување и воспитание на деца (основна 0, посакувана/таргетирана вредност 60);
- Како резултат на активностите на проектот реновирани или преадаптирани се дополнителни училници за предучилишно згрижување и воспитание на деца (основна 0, посакувана/таргетирана вредност 240);

6.3 Внатрешен систем за мониторинг и евалуација

ППСУ ПМУ ангажираните лица за мониторинг и другите членови на ПМУ се одговорни за следење и евалуација на ППСУ активностите.

Одговорност на единицата е да го евидентира/следи бројот и исполнувањето на условите на апликациите како и исплатите на грантовите, поднесените жалбите и др. за кои на квартално ниво ќе подготвува извештаи во текот на времетраење на проектот.

Внатрешни индикатори за следење:

- Број на поднесени апликации после секој објавен повик
- Број на избрани апликации за финансирање после секој објавен повик
- Вредност на потпишани Договори за грант после секој јавен повик за хх избрани проекти
- Број на избрани апликации после секој објавен повик кои се ранжирани како први 30 од ранг листата

- Број на прашања/предлози/жалби поднесени преку механизмот за сугестии/поплаки/жалби

Главни одговорни тела за собирање на податоци се МТСП, ПМУ, општините, и Бирото за развој на образование.

ПМУ е одговорно за следење и евалуација на достигнувањата од проектот, за собирање на сите потребни податоци и за доставување извештаи до Светска Банка во согласност со одредбите на матрицата за мониторинг на проектот.

Индикатори за следење резултатите во врска со постигнувањата на ПДО како и Среднорочни индикатори за резултатите на проектот ќе бидат следени користејќи ги следниве извори и методологии: (а) преоцес на редовно собирање на податоци, користејќи постоечки административни системи за податоци, (б) базични и последователни истражувања, и (ц) извештаи за евалуација.

Исто така секоја година ќе се спроведуваат оперативна и изведбена ревизија за да се процени и прегледа имплементацијата на доделените грантови за предучилишна инфраструктура во општините.

7 БАРАЊА ЗА ЗАШТИТА НА ЖИВОТНАТА СРЕДИНА / ЕКОЛОШКИ БАРАЊА

Сите проекти треба да бидат во согласност со локалните и националните правила и регулативи за заштита на животната средина, како и со политиката на Светска банка за заштита на животната средина. Општините и ПМУ треба да осигурат дека оценката на животната средина (ОЖС) е спроведена за време на подготовката на под проектите, во линија со процедурите опишани во Рамката за управување со животната средина и општествени прашања (РУЖССП). Понатака, истите треба да обезбедат следење на исполнувањето на барањата за заштита на животната средина за време на имплементацијата на проектите. Општините мора да ги обезбедат сите потребни дозволи и одобрувања од институциите пред финалното одобрување на било кој предлог проект. За време на имплементацијата на проектот, инженери за следење кои ќе бидат ангажирани преку МТСП и од Општините ќе вршат следење на

квалитетот на градежните работи вклучувајќи и исполнување на еколошките стандарди.

8 СУПЕРВИЗИЈА/НАДЗОР НА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈАТА НА ПРОЕКТОТ

Компанијата за надзор и МТСП преку ППСУ/ПМУ ќе вршат супервизија и мониторинг на градежните работи во рамките на имплементацијата на Проектот и проверка на испорачаните стоки.

8.1 МТСП ќе ангажира компанија/компанији за надзор и мониторинг (во понатамошниот текст: Надзор) на градежните работи при имплементацијата на Проектот како и за проверка на испорачаната опрема/стока. Надзорот ќе врши техничка и финансиска контрола на градежните работи, ќе го проверува работењето на изведувачот и ќе потврдува дека спроведувањето на проектот е во согласност со договорните документи. За време на фазата за градба, надзорот треба да осигура дека се направени сите потребни проверки и тестирања на материјалите и на производите, со цел да се обезбеди усогласеност со прифатените стандарди и практики. Материјалите треба да се проверат пред да бидат вградени и нивниот релативен квалитет треба да биде специфициран во техничката спецификација на договорите и истите да бидат одобрени од надзорот пред да се започне со процесот на градба. Надзорот ќе му даде инструкции на изведувачот за теренското тестирање, вклучувајќи ја фазата на супервизија и верификација на ваков тест. Надзорот ќе се грижи колку што е можно повеќе да ги намали трошоците и да побара од изведувачот да преземе соодветни мерки со цел подобрување на прогресот на градежните активности. Надзорот ќе прави надзор на локацијата најмалку еднаш неделно, придружуван од Менаџерот на проектот (ППСУ архитект / градежен инженер) за подобра координација на нивната работа и за да се има ист пристап при надзорот на извршувањето на работите. Пред почетокот на работите, Надзорот во координација со Менаџерот на проектот (ППСУ архитект / градежен инженер) ќе го одобри динамичниот план за извршување на работите доставен од градежната компанија. Надзорот во координација со Менаџерот на проектот ќе ги утврди реалните количини на градежните

работи спроведени од страна на Изведувачот, а и истите ќе се платат во согласност со одредбата на договорот. Времените ситуации треба да бидат одобрени од Надзорот и од Менаџерот на проектот.

8.2 Експертите ангажирани во Единицата за управување со Проектот (градежни инженери/архитекти) исто така ќе спроведуваат надзор и следење на градежните работи и ќе вршат проверка на доставената опрема. Експертите ќе обезбедат техничка и финансиска контрола на градежните работи, ќе ги проверуваат извршените работи од страна на изведувачот и ќе потврдуваат дали извршувањето на проектот е во согласност со договорот. ПМУ експертите т.е. ППСУ Архитектите /градежни инженери ќе вршат надзор на терен на градежните работи кои се во тек најмалку двапати неделно и секоја недела ќе доставуваат извештај до Менаџерот на Проектот/Директорот за напредокот на градежните работи согласно планот за имплементација. Извештаите треба да бидат придружувани со слики направени на терен. Експертите ќе имаат обврска да идентификуваат доколку постојат неовластени под-изведувачи кои работат на терен, и доколку вакво нешто се утврди треба да предложат мерки со цел изведувачот да ги почитува условите од договорот или во да предложат да се прекине договорот доколку вакви мерки не се применливи. Надзорот заедно со ПМУ ќе ја утврди фактичката состојба на завршените градежни работи кои ќе бидат платено во согласност со условите од Договорот. Плаќањето на времените ситуации треба да биде со одобрување од страна на Надзорот и од ПМУ експертите. Надзорот и експертите од ПМУ мора да ја координираат својата работа и мора да излезат со заеднички договор во врска со резултатите од надзорот.

АНЕКС 1- Проширување на пристапот и подобрување на квалитетот на предучилишните услуги

Компонента 2: - Проширување на пристапот и подобрување на квалитетот на предучилишните услуги (18.6 милиони УСД, или 16.0 милиони ЕУР)

Проектот ќе поддржи активности за подигнување на квалитетот на услугите за рано учење и развој на децата во предучилишно образование (3-6 годинишна возраст), поддршка на фамилиите, и зајакнување на преминот во основно образование со фокус на инклузивното образование и учење. Останатите аспекти на проектот вклучуваат зголемување на пристапот до услугите за згрижување, воспитание и учење на децата од предучилишна возраст особено за децата од фамилиите со понизок социо економски статус и за други ранливи категории, ревизија на финасирањето и поефикасна употреба на услугите за ран детски развој и на мрежата на основните училишта. Фокус ќе биде даден на згрижување, воспитание и учење на деца од предучилишна возраст поради ефективноста на инвестицијата во развојот на овие услуги и нивното влијание врз подобрување на животот на индивидуите и условите во земјата. Високо квалитетните предучилишни програми доведуваат до намалување на процентот на напуштање на училиштето, подобри резултати во образованието и низа на социоекономски придобивки како што се намалена стапка на криминал и стапката на невработеност. Со оглед на придобивките кои квалитетното предучилишно згрижување, воспитание и образование ги дава на индивидуите и на општеството во целина, Владата сака да го зголеми пристапот кон квалитетни услуги за згрижување, воспитание и учење на деца од предучилишна возраст (УЗВУ). Дополнителен аргумент за да се инвестира во овие услуги е континуираната сеопфатна поддршка која УНИЦЕФ ја дава на Владата во делот на ран детски развој (РДР).

Под компонента 2.1. Подобрување на пристапот и на понудата на услугите за згрижување, воспитание и учење на деца од предучилишна возраст. Оваа подкомпонента има за цел да го зголеми пристапот до УЗВУ низ целата земја за децата кои се на возраст од 3-6 години, со посебен осврт на децата од ранливите групи и на децата со посебни потреби преку зголемување на достапноста до УЗВУ и стимулирање на побарувачката за ваквите услуги. Оваа под компонента ќе поддржува **(а)** Грантови за инфраструктурни проекти, **(б)** поддршка на избраните општини во изработка на проект (основен проект) за понудените локации **(в)** поддршка во изградбата на предучилишни установи и

во реновирањето/адаптацијата на избраните постојни инфраструктурни објекти за да може да се користат како предучилишни установи, вклучувајќи соодветна опрема и материјали за учење и подучување и (д) препораки за развој на Оперативен прирачник за администрирање на грантовите. Подкомпонентата исто така ќе поддржи изградба или реновирање, обезбедување на соодветна опрема за околу пет иновативни центри за предучилишно воспитание, згрижување, образование во градовите Скопје, Тетово, Штип и Битола, како и спроведување на теренски активности за семејствата.

Проширувањето на предучилишните капацитети подразбира комбинација на градење на нови градби и адаптирање (или надградба) на постоечката инфраструктура за предучилишни програми. За сите нови и адаптирани предучилишни установи, проектот ќе финансира мебел, материјали за учење, опрема и игралишта. Во продолжение, проектот ќе финансира градење на капацитетите на локалните архитекти и инженери за изградба на иновативна и високо енергетски ефикасна инфраструктура. Обуките и активностите за размена на знаењето ќе се фокусираат на развој на иновативни дизајни за нови предучилишни институции и мапирање, анализирање и предлагање за пренамена/преадаптација на постоечките инфраструктурни објекти.

Овие активности ќе ги земат во предвид климатските ризици при подготовка на на дизајн и конструкција на објектите во контекст на природните катастрофи (на пр. обезбедување новите предучилишни институции да се наоѓаат надвор од области со висок ризик на поплави) со што ќе се подобри климатската отпорност (а со тоа ќе се придонесе во напорите на земјата за климатска адаптација).

Интервенциите исто така ќе вклучуваат ублажување на климата преку вклучување на мерките за енергетска ефикасност како дел од реновирањето на објектите (на пр. архитектонски или градежни промени кои ќе овозможат намалување на потрошувачката на енергија, како што се нови прозори или подобрување на системот за греење) и изградба на нови згради (на пр. употреба на високо ефикасен архитектонски дизајн и енергетско ефикасни апарати и опрема). Овие напори ќе ги поддржат Владините обврски за намалување на емисиите од градежниот сектор. Оваа под компонента исто

така ќе ја истражи и можноста од изградба на пасивни згради -згради со намалена потрошувачка на енергија .

Македонија е земја со висок сеизмички ризик и има доживеано неколку деструктивни земјотреси во минатото. Проектот ќе обезбеди сеизмичка заштита на објектите за згрижување на деца кои ќе се реновираат или изградат во рамките на проектот.

Околу 7.500 нови предучилишни места ќе се креираат во урбаните и руралните средини, со што опфатот на децата на возраст од 3 до 6 години ќе изнесува 54 %, под претпоставки дека реурсите алоцирани за инфраструктура ќе бидат рамномерно распределени за адаптирање на постојни и за изградба на нови училници. Проценките покажуваат дека средствата наменети за инфраструктура значително ќе ја зголемат понудата на места во предучилишното образование во сите сценарија (табела 1.1). Проектот треба да се стреми кон максимизирање на финансирањето кон адаптации бидејќи истите се значително поефтини отколку финансирање на ново изградени простории. Доколку 70% од средствата кои се наменети за инфраструктура се искористат за адаптации на постојнои објекти ќе се овозможи дополнително да се вклучат во предучилишно образование на четвртина од децата во Македонија кои во моментот не се запишани. Како и да е одлуката колкав ќе биде делот на нови и адаптирани простории ќе се утврди врз основа на потребите и капацитетите кои се на располагање на општините од случај до случај.

Табела 1.1 Различни сценарија во врска со можниот број на дополнителни места во предучилишните установи креирани преку Проектот

Сценарио	Број на дополнителни места	Стапка на зголемување на опфатот на децата во предучилишните установи на возраст од 3-6 години до 2019
----------	----------------------------	--

			година
50/50 поделеност помеѓу адаптирани и нови простории	Нови: 1500	Вкупно: 7.500	Зголемување со 10.7 процентни поени, до опфат од 46,44%
	Адаптирани: 6.000		
70/30 поделеност помеѓу адаптирани и нови простории	Нови: 900	Вкупно: 9.300	Зголемување со 13.2 процентни поени, до опфат од 49 %
	Адаптирани: 8.400		
30/70 поделеност помеѓу адаптирани и нови простории	Нови: 2.100	Вкупно: 5.700	Зголемување со 8.1 процентни поени, до опфат од 43,88 %
	Адаптирани: 3.600		

Извор .МТСП

Забелешка:

Бројот на деца од 3-6 годишна возраст е пресметан врз база на податоците кои се дадени од страна на МТСП- Сектор за детска заштита. Бројот на деца од 3-6 годишна возраст во 2017 година бил 70.302, а бројот на деца запишани во градинки на возраст од 3-6 години во 2017 бил 25.146. Се претпоставува нето миграција нула.

Аранжманот за спроведување на инфраструктурните градежни работи ќе биде преку грант програми за Општините. Овие програми за грант ќе ги искористат механизмите на имплементирање воспоставени од страна на добро функционалната “грант програма” развиена од страна на Проектот за подобрување на општинските услуги која што е финансирана од страна на Светска банка. Грантовите ќе финансираат техничка помош на општините со цел да се подготват предлог проекти за финансирање преку грантовите. МТСП

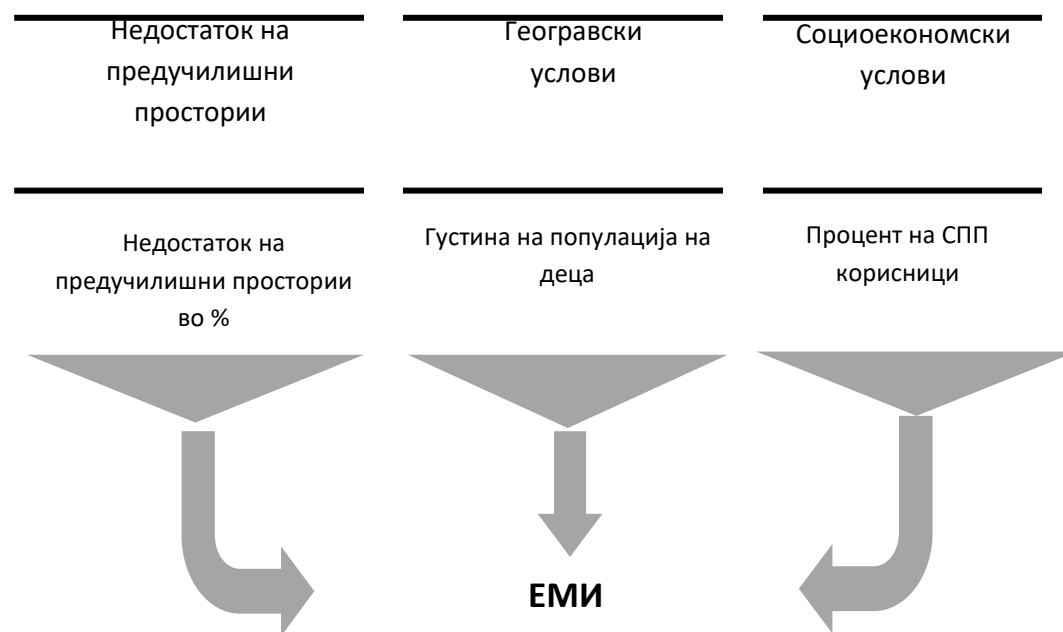
исто така ќе добие техничка помош за подготовка на Оперативниот прирачник за администрирање на грантовите. Комплетирањето на Прирачникот прифатлив за банката ќе биде услов за повлекување на средства од Заемот за потребите на оваа активност. Главен инструмент за имплементирање на оваа под компонента ќе биде Договорот за Грант склучен помеѓу МТСП и избраната Општина.

Имплементацијата вклучува три фази кои во детали се прикажани во следниве параграфи.

Фаза 1. Прелиминарна идентификација на Општините.

Општините ќе бидат идентификувани и приоритизирани врз основа на предложениот индекс ЕМИ (Индекс за подобност на општината). ЕМИ е предлог мерка која ќе помогне да се идентификуваат и приоритизираат општините за проширување на услуги за згрижување и воспитание на деца од предучилишна возраст. ЕМИ е пресметана врз основа на социјалните и економските карактеристики на општината и проценетите предучилишни потреби. ЕМИ ги оценува сите Општини од најниски до највисоки потреби (слика 1.1).

Слика 1.1 ЕМИ

Фаза 2: Потреби и проценка на изводливост.

Општините ќе бидат поканети да поднесат предлози кои ќе вклучат анализи за потребата од инфраструктура и плановите за реконструкција, адаптација или нова градба. Заеинтересираните општини ќе добијат техничка помош за подготовка на квалитетни предлози. Изборот на општините ќе биде направен врз основа на квалитетот на предлозите вклучувајќи ја приоритизацијата направена врз основа на ЕМИ (види табела 1.2). Предселектираните општини ќе бидат консултирани за да ја потврдат нивната обврзаност за да учествуваат во проектот за проширување на предучилишните услуги (вклучувајќи ја нивната обврзаност да ја одржуваат инфраструктурата, да ја поврзат со соодветни комунални услуги, да ги плаќаат месечните трошоци за комуналните услуги и да обезбедат соодветен кадар за новите предучилишни училници). Кога листата на избраните општини ќе биде изработена ќе се направи на потребата на општините за нови наспроти реновирани предучилишни простории (и реконструирани основни училишта) и соодветно на ова ќе се подготви финален список на објекти кои ќе се градат/реновираат.

Табела 1.2 Приоритизација на општините

Општина	Број на слободни места во градинките	Оценка за недостатокот на предучилишни места за деца на возраст 3-6	Оценка за недостатокот на предучилишни места за деца на возраст 0-5.5	Оценка за густина на населението, деца 0-5.5	Стапка на сиромаштија	Рангирање
Шуто Оризари	220	0.124	0.131	0.247	1.000	1

Општина	Број на слободни места во градинките	Оценка за недостатокот на предучилни места за деца на возраст 3-6	Оценка за недостатокот на предучилни места за деца на возраст 0-5.5	Оценка за густина на населението, деца 0-5.5	Стапка на сиромаштија	Рангирање
Чаир	1,150	0.053	0.058	1.000	0.424	2
Арачиново	0	1.000	1.000	0.034	0.556	3
Липково	20	1.000	1.000	0.005	0.818	4
Студеничани	0	1.000	1.000	0.007	0.400	5
Боговиње	25	0.935	0.998	0.008	0.316	6
Теарце	0	1.000	1.000	0.007	0.324	7
Желино	0	1.000	1.000	0.007	0.220	8
Врапчиште	0	1.000	1.000	0.005	0.276	9
Сарај	90	0.527	0.567	0.010	0.235	10
Чучер Сандево	0	1.000	1.000	0.002	0.275	11
Пласница	0	1.000	1.000	0.001	0.850	12
Центар	1,678	0.038	0.049	0.291	0.033	13
Брвеница	0	1.000	1.000	0.004	0.084	14
Зрновци	0	1.000	1.000	0.002	0.160	15

Општина	Број на слободни места во градинките	Оценка за недостатокот на предучилшните места за деца на возраст 3-6	Оценка за недостатокот на предучилшните места за деца на возраст 0-5.5	Оценка за густина на населението, деца 0-5.5	Стапка на сиромаштија	Рангирање
Чашка	0	1.000	1.000	0.001	0.497	16
Сопиште	0	1.000	1.000	0.002	0.158	17
Долнени	20	0.363	0.340	0.002	0.286	18
Бутел	920	0.028	0.032	0.032	0.168	19
Старо Нагоричане	0	1.000	1.000	0.000	0.280	20
Куманово	1,204	0.045	0.047	0.009	0.303	21
Тетово	770	0.090	0.097	0.004	0.351	22
Дебар	180	0.049	0.049	0.006	0.396	23
Гостивар	504	0.079	0.084	0.005	0.269	24
Маврово Ростуше	0	1.000	1.000	0.000	0.464	25
Василево	50	0.184	0.193	0.003	0.214	26
Крушево	90	0.058	0.062	0.003	0.499	27
Гази Баба	1,610	0.023	0.025	0.035	0.092	28

Општина	Број на слободни места во градинките	Оценка за недостатокот на предучилни места за деца на возраст 3-6	Оценка за недостатокот на предучилни места за деца на возраст 0-5.5	Оценка за густина на населението, деца 0-5.5	Стапка на сиромаштија	Рангирање
Струмица	590	0.051	0.052	0.008	0.148	29
Кичево	240	0.215	0.290	0.002	0.162	30
Струга	310	0.133	0.140	0.005	0.060	31
Босилево	40	0.173	0.175	0.004	0.062	32
Јегуновце	40	0.124	0.125	0.003	0.115	33
Аеродром	1,965	0.023	0.028	0.150	0.010	34
Зелениково	50	0.174	0.211	0.002	0.104	35
Кривогаштани	40	0.086	0.095	0.002	0.146	36
Ѓорче Петров	730	0.035	0.040	0.026	0.027	37
Кисела Вода	1,505	0.015	0.018	0.049	0.029	38
Дебарца	0	1.000	1.000	0.000	0.081	39
Охрид	731	0.048	0.054	0.005	0.085	40
Прилеп	920	0.034	0.036	0.002	0.268	41
Велес	917	0.020	0.020	0.004	0.215	42
Петровец	110	0.064	0.067	0.002	0.128	43

Општина	Број на слободни места во градинките	Оценка за недостатокот на предучилни места за деца на возраст 3-6	Оценка за недостатокот на предучилни места за деца на возраст 0-5.5	Оценка за густина на населението, деца 0-5.5	Стапка на сиромаштија	Рангирање
Центар Жупа	70	0.025	0.024	0.002	0.331	44
Битола	1,480	0.029	0.032	0.004	0.137	45
Кочани	650	0.021	0.023	0.003	0.233	46
Ранковце	25	0.107	0.116	0.001	0.254	47
Неготино	360	0.024	0.026	0.005	0.121	48
Росоман	80	0.057	0.080	0.001	0.139	49
Илинден	370	0.026	0.030	0.007	0.029	50
Радовиш	578	0.019	0.019	0.002	0.143	51
Штип	1,200	0.014	0.016	0.003	0.105	52
Дојран	50	0.040	0.044	0.001	0.083	53
Кавадарци	560	0.036	0.039	0.001	0.088	54
Валандово	240	0.025	0.029	0.001	0.119	55
Крива Паланка	355	0.015	0.016	0.001	0.178	56
Карбинци	50	0.043	0.043	0.001	0.080	57
Градско	25	0.041	0.039	0.000	0.153	58

Општина	Број на слободни места во градинките	Оценка за недостатокот на предучилшните места за деца на возраст 3-6	Оценка за недостатокот на предучилшните места за деца на возраст 0-5.5	Оценка за густина на населението, деца 0-5.5	Стапка на сиромаштија	Рангирање
Ресен	112	0.051	0.052	0.001	0.098	59
Чешиново и Облешево	100	0.043	0.052	0.002	0.035	60
Свети Николе	330	0.014	0.015	0.001	0.127	61
Делчево	315	0.013	0.014	0.001	0.142	62
Македонска Каменица	160	0.015	0.018	0.001	0.115	63
Виница	380	0.010	0.009	0.001	0.134	64
Лозово	60	0.023	0.026	0.001	0.112	65
Пехчево	93	0.019	0.027	0.001	0.166	66
Могила	20	0.177	0.184	0.001	0.010	67
Берово	160	0.015	0.015	0.001	0.133	68
Демир Капија	80	0.042	0.053	0.000	0.096	69
Гевгелија	680	0.016	0.020	0.002	0.036	70
Конче	20	0.048	0.043	0.001	0.026	71

Општина	Број на слободни места во градинките	Оценка за недостатокот на предучилшните места за деца на возраст 3-6	Оценка за недостатокот на предучилшните места за деца на возраст 0-5.5	Оценка за густина на населението, деца 0-5.5	Стапка на сиромаштија	Рангирање
Богданци	220	0.008	0.009	0.003	0.036	72
Ново село	100	0.013	0.011	0.001	0.035	73
Македонски брод	124	0.023	0.028	0.000	0.437	74
Демир Хисар	155	0.007	0.008	0.000	0.156	75
Пробиштип	422	0.001	0.001	0.001	0.070	76
Кратово	160	0.001	0.000	0.001	0.060	77
Новаци	0	1.000	1.000	0.000	0.006	78
Карпош	1,680	0.012	0.014	0.065	0.000	79
Вевчани	75	0.000	0.000	0.005	0.011	80

Фаза 3: Реновирање и нова градба.

Реновирањето (или адаптирање или доградба) на постоечки градби се очекува да претставува најголем дел од проектните активности во рамките на оваа компонента поради ниските трошоци и можноста за искористување на неупотребуваните инфраструктурни објекти особено во малите градови и рурални места. Приоритет ќе се даде на реконструкцијата на објектите во

општините каде техничката документација и плановите за градба се комплетни и доставени.

Новите градби ќе се прават врз основа на локално прилагоден модел за предучилишен дизајн, вклучувајќи мерки за заштита од климатските ризици и енергетско ефикасни мерки. Предучилишните установи изградени преку овој модел ќе имаат слични карактеристики во дизајнот но ќе се разликуваат по нивниот капацитет. Главниот архитектонски дизајн кој ќе се користи за овие нови предучилишни установи ќе биде развиен како дел од подготовката на проектот, и ќе биде прилагоден од страна на локалните архитекти.

Осем нови и реновирани (адаптирани) предучилишни објекти како што е опишано погоре, со средствата на проектот исто така ќе се финансираат пет иновативни предучилишни центри во градовите во кои има Педагошки факултет, за да послужат за цели на обука како модел на предучилишни установи. Овие предучилишни центри може да се изградат како нови (во градовите каде не постојат вакви центри) или да се реновираат во случевите каде вакви иновативни институции веќе постојат. Истите ќе бидат опремени за оптимално давање на предучилишни услуги и за обука на наставниците. Целта на новите иновативни центри за предучилишна возраст е да послужат како модел на центар за предучилишна возраст за цели на обука и исто така како модел во однос на имплементирање на највисоки стандарди за градба.

На крај, оваа подкомпонента ќе финансира национална јавна кампања. Кампањата ќе се користи за да се подигне свеста за важноста на раните години и да ги поттикне родителите (на деца на 0-6 годишна возраст) да играат главна улога во промовирањето на развојот на нивните мали деца преку **(а)** рана стимулација, игра, позитивна интеракција, добро здравје и нутриционистички практики во домот и **(б)** информација за опсегот на услуги кои се достапни во општините за да го поддржат севкупниот развој на нивните деца (вклучувајќи здравствена заштита, исхрана, рано откривање на хендикеп, социјална заштита и рано учење) и важноста за присуство во предучилишна институција.

Под-компонента 2.2. Обезбедување на квалитетни услуги за ран детски развој (РДР). Истражувањата покажуваат дека услугите за ран детски развој доведува до широк спектар на бенефиции, но сите овие бенефиции се

условени со “квалитет”. Проширување на пристапот до услуги без да се обрне внимание на квалитетот нема да даде добри резултати за децата ниту пак долгорочни придобивки за општеството. Оваа под-компонента ќе финансира (а) зајакнување на програмите за градење на капацитетите и програмите за професионален развој на наставниците, развој на нови вештини на наставниците и имплементација на програмата за градење на капацитети на предучилишните наставници (б) спроведување на активности за градење на капацитетите за ран детски развој на предучилишни администратори и другите носители на одлуки (ц) развој на материјали за настава и учење за соодветна возраст, и (в) подобрување на механизмите за обезбедување на квалитет на ран детски развој. Под-компонентата исто така ќе овозможи поддршка во развојот на формула за финансирање по дете што ќе го подобри квалитетот на наставата.

Унапредување на обуките на воспитачите пред вработување и по вработување. Последните истражувања⁶ покажуваат дека доколку кадарот е подобро обучен поверојатно е дека ќе обезбеди висококвалитетна педагошка услуга и средина на учење, со што за возврат ќе се поттикне развојот на децата и тие ќе даваат подобри резултати од учењето. Оваа под-компонента ќе финансира активности кои ќе допринесат да се зајакне обуката на воспитачите за предучилишна возраст пред нивното вработување и по нивно вработување. Обуката на воспитачите за предучилишна возраст пред нивно вработување во моментот е фрагментирана и со различен квалитет. Постојат големи недоследности помеѓу студиските програми во однос на нивните содржини како и квалитет. Ова прашање беше препознаено во новата Стратегија за развој на образованието (2018-2025) како една од слабостите на предучилишните установи. Поради ова, оваа подкомпонента ќе поддржи мерки за усогласување на овие програми и дефинирање на компетенциите кои студентите треба да ги стекнат за да станат професионални воспитувачи за деца од предучилишна возраст. Почетната обука на наставниците ќе биде модернизирана преку воведување на модерни наставни техники и повеќе практично искуство во наставната програма со што идните наставници ќе

---

⁶ Litjens, I., and M. Taguma. 2010. Literature Overview for the 7th Meeting of the OECD Network on Early Childhood Education and Care. OECD: Paris

користат теоретско знаење и ќе се стекнат со професионални наставни компетенции. Слично на ова, системот за обука на работно место не е развиен доволно и главно е донаторски управуван. За да се одговори на овој проблем, под компонентата ќе обезбеди техничка помош за проценка, реформа и хармонизирање на обуките за наставниците на работното место. Воедно ќе се ревидира постоечкиот систем на обука на работно место и ќе се поддржи подобрувањето на системот во насока на унапредување на суштината и релевантноста на обуките како и обезбедување квалитет од страна на провајдерите кои даваат обуката на наставниците. Во продолжение под компонентата ќе финансира идентификување на потребите од обука, развој на тренинг курсеви, и ќе осигура обуките да ги зголемат компетенциите на воспитачите, раководниот кадар и раководството.

Следно, оваа подкомпонента ќе финансира активности со кои ќе се подобри процесот на евалуација на квалитетот во системот за предучилишно образование. Преовладувачка улога на системот ќе биде “градење на квалитет”, за да се истакне важноста и да се обезбеди континуираната поддршка и активности за подобрување на квалитетот на предучилишното образование. Информаците добиени од различните инструменти за мерење и евалуација (M&E) опфаќајќи ги и структурниот процес и процесот на квалитет⁷ ќе преставуваат основа за промените во наставната програма, напредокот во обуките на наставниците и користењето на иновативни пристапи при работењето со децата, родителите и заедницата. На крај оваа подкомпонента треба да поддржи развој на двете димензии за обезбедување на квалитет, самоевалуација и надворешна евалуација а исто така и воспоставување на механизми за користење на собраните информации за донесување на одлуки врз база на докази. Техничка поддршка ќе обезбеди алатки за евалуација на квалитет. Алатките може да вклучуваат алатки за набљудување во

---

⁷ Процесот за квалитет се однесува на секојдневните искуства кои децата ги имаат со услугите за згрижување, воспитание и учење и опфаќа динамични елементи како што се интеракции со наставниците, врсници и материјали, квалитетот на дневната рутина, и имплементацијата на наставната програма. Структурните елементи пак вклучуваат работи како инфраструктура и материјали, здравствени и безбедносни аспекти, и карактеристики на групата од деца и наставници (големината на групата, однос ученик-наставник), и карактеристики на воспитувачот (степенот на образование, искуството, платата и тн.)

училницата, како и анкети на воспитачите, родителите и децата покрај другото. Откако инструментите ќе се развијат, пилотираат и усвојат, подкомпонентата ќе поддржи тренинг за надворешни евалуатори, предучилишен кадар и администрација, и на други носители на одлуки за употребата на инструментите за надворешна евалуација и самоевалуација на квалитет.

Во продолжение, подкомпонентата ќе финансира развој и набавка на играчки и материјали за учење соодветни на возраста. Малите деца учат најдобро преку експериментирање со нивната околина, преку практични активности и игра, поради што соодветниот материјал и играчки се клучен дел од училиницата за предучилишно образование. Оваа под компонента ќе финансира **(а)** развој на материјали за учење(книги) за децата и прирачници за воспитувачите и набавка на играчки и материјал за учење од добро познати произведувачи.

На крај оваа под компонента исто така ќе обезбеди техничка поддршка за развој на нова формула за финансирање како важен услов за фискална одржливост на проширувањето на капацитетите за раниот детски развој. Оваа активност ќе биде приоритетна со оглед на потребите да обезбеди одржливост и ефикасност во зголемувањето на бројот на деца вклучени во предучилишно образование. Крајна цел ќе биде развој на формула за финансирање по ученик што ќе овозможи транспарентна и еднаква дистрибуција на ресурсите и би ги надминал проблемите на ефикасност, но исто така и на еднаквост и квалитет. Ќе се финансира **(а)** анализа на тековната формула за финансирање на раниот детски развој, **(б)** анализа на тековното планирање и алоцирање на финансите за ран детски развој по општините и градинките, и **(в)** развој на ревидирана формула базирана на претходно наведените анализи. Се очекува дека Владата ќе је прифати новата формула во втората година од имплементацијата на проектот.

АНЕКС 2 Образец за аплицирање

Министерство за труд и социјална политика
Проект за подобрување на социјалните услуги
Формулар за аплицирање на општините во Република Македонија

За обезбедување на средства за финансирање за проект за проширување на капацитетите за предучилишно воспитание и згрижување преку изградба на нови градинки и преку доградби и адаптации на постојни објекти

Дата: _____

1. Име на апликантот- Општина: _____

1.1. Контакт информации

- Адреса: _____
- Телефон: _____
- E-mail: _____
- Лице за контакт: _____

2. Информации за проектот

3.

2.1. Вид на проект:

А) Градинка   В) Центар за ран детски развој   С) Група во други просторни услови

2.2. Локација на проектот:

2.2.1 Адреса: _____

2.2.2. Регион:

1. Скопски регион
2. Југоисточен регион
3. Источен регион
4. Пелагониски регион
5. Полошки регион
6. Југозападен регион
7. Североисточен регион
8. Вардарски регион

2.3. Вид на градба:

- А) Нова градба А.1) Цврста градба А.2) Монтажна/модуларна
- В) Доградба/проширување
- С) Адаптација/пренамена

4. Проценка на потребите

3.1 Број на деца на возраст од 3-6 години во општината: _____

3.2 Сегашен проектиран број на места во градинките во општината :
_____

3.3 Сегашен број на деца на возраст 3-6 години кои посетуваат градинки/центри за ран детски развој/групи во други просторни услови во општината: _____

5. Обрски на општината

Општината се обврзува да обезбеди приклучок за електрична енергија, и водоводно снабдување, да ги плати трошоците за приклучок и за користење на електричната енергија и водоснабдување како и останатите трошоци поврзани со функционирање на објектот по неговата изградба, како и да обезбеди адекватни вработени лица .

А) Да   В) Не

6. Скрининг листа за проверка на состојбата со животна средина и општествени аспекти -ССЖССА

Инструкции за пополнување:

Цели на скрининг листа за ссжсса

Скрининг листата за проверка на состојбата со животна средина и општествени аспекти (ССЖССС) ќе ви помогне за одредување на категоријата на под-проектот (А / Б (Б+ или Б) / Ц) врз основа на критериумите за оценка (вид на активност и првична оценка на влијанието). Процесот на скенирање ќе го идентификува потребниот тип на инструмент за длабинска анализа кој ќе биде употребен за оценка на влијанијата од вашиот проект.

1. Структура на скрининг листата

Дел 1: Генерални информации за проектот и податоци за апликантот, проектни активности и подготвени релевантни документи (основен проект, физибилити студија, елаборат за животна средина).

Дел 2: Скрининг за категорија “А” листа на проекти од поголем обем со значајно негативно влијание врз животната средина и општествени аспекти со долгорочно регионално/национално влијание (тие се исклучени од финансирање под проектот).

Дел 3: Скрининг за категорија “Б” и “Ц” проекти вклучува вид на проекти од помал обем и критериуми за првична оценка на потенцијалните влијанија врз животната средина и општествени аспекти од вашите проекти.

2. Како да ја потполните скрининг листата?

Скрининг листа за ССЖССС треба да биде потполнета од страна на одговорното лице од апликантот и треба да се земе во предвид локацијата на проектот, типот на проектната активност, близина на чувствителна област во близина на проектната локација, како и можните негативни влијанија врз

животната средина и општествени аспекти кои може да се случат. Потребно е да се изврши прелиминарна оценка на можните негативни влијанија во однос на интензитетот, време на појавување и географска област. Целокупната оценка на влијанието ќе придонесе за соодветна категоризација на проектот.

Проекти - категорија “А” се проекти од поголем обем со големо влијание врз животната средина и социјални ризици и истите не се погодни за финансирање со овој проект за унапредување на социјалните услуги.

Проекти - категорија “Б” се поделени во две групи Б и Б+ врз основа на проектните активности и потенцијалните влијанија. За овие проекти потребно е да се применат различни инструменти за длабинска анализа на животната средина и општествени социјалните аспекти за да се изврши оценка на влијанието на проектот.

Проекти - категорија “Ц” се проекти за кои не е потребна дополнителна оценка на влијанието на проектот.

2. Како да ја потполните скрининг листата?

Ве молиме потполнете ја скрининг листата за ССЖССС и на крајот дадете ваш целокупен осврт на оценката на потенцијалните влијанија и категоризирајте го вашиот проект.

Ве молиме потпишете ја пополнетата скрининг листата за ССЖССА и поднесете до МТСП – проектна канцеларија за нејзино одобрување.

По одобрувањето на скрининг листата за ССЖССА стручното лице за животна средина и општествени аспекти од проектната канцеларија на МТСП ќе ве информира за следните чекори и инструментот за длабинска анализа кој ќе треба да биде употребен за оценка на влијанија од вашиот проект.

За сите прашања поврзани со пополнувањето на скрининг листата за ССЖССА, ве молиме контактирајте го експертот за животна средина и општествени аспекти од проектната канцеларија на мтсп на телефон

ДЕЛ 1	ОПШТИ ИНФОРМАЦИИ ЗА ПРОЕКТОТ И АПЛИКАНТОТ
Име на Апликантот (Општина):	
Адреса (улица и број, поштенски број и град):	
Проект	
Главни проектни активности	
Одговорно лице што ја пополнува скрининг листата:	
Дата на пополнување на скрининг листата:	
Прегледани релевантни документи (одобрен Елаборат за животна средина, добиени дозволи итн.)	

ДЕЛ 2	СКЕНИРАЊЕ НА СОСТОЈБАТА СО ЖИВОТНА СРЕДИНА И ОПШТЕСТВЕНИ АСПЕКТИ НА ПРОЕКТИ ОД “А” КАТЕГОРИЈА			
Проектни активности				
Трговијата со диви животни и производи од диви животни е забранета според CITES Конвенцијата	☐	ДА	☐	НЕ
Ослободување на генетски модификувани организми во природната средина	☐	ДА	☐	НЕ
Производство, дистрибуција и продажба на забранети пестициди и хербициди	☐	ДА	☐	НЕ
Пловен објект во морска средина	☐	ДА	☐	НЕ
Производство, ракување и отстранување на радиоактивни производи	☐	ДА	☐	НЕ
Складирање, третман и отстранување на опасен отпад	☐	ДА	☐	НЕ
Производство на опрема и апарати што содржат CFCs и други супстанции регулирани со Монреалскиот протокол	☐	ДА	☐	НЕ
Производство на електрична опрема што содржи полихлорирани бифенили (ПХБ) со концентрација од 0,005% од тежината	☐	ДА	☐	НЕ
Производство на производи што содржат азбест	☐	ДА	☐	НЕ
Нуклеарни реактори и нивни делови	☐	ДА	☐	НЕ
Тутун, необработен или произведен	☐	ДА	☐	НЕ

Машини за обработка на тутун, и производство на огнено оружје	☐ ДА	☐ НЕ
Дестилиран алкохол за конзумирање	☐ ДА	☐ НЕ
Прелиминарна оценка на потенцијалното влијание		
• Дали проектот има негативно долгорочно регионално/национално влијание врз природните живеалишта?	☐ ДА	☐ НЕ
• Дали проектот има негативно долгорочно регионално / национално влијание врз шумите и пошумените области?	☐ ДА	☐ НЕ
• Дали проектот има негативно долгорочно регионално / национално влијание врз културно наследство?	☐ ДА	☐ НЕ

ЗАБЕЛЕШКА: ДОКОЛКУ ОДГОВОРОТ НА НЕКОИ ОД ГОРЕНАВЕДЕНИТЕ ПРОЕКТНИ АКТИВНОСТИ Е ПОТВРДЕН, ТОГАШ ПРОЕКТОТ ПРИПАЃА ВО ПРОЕКТИ ОД “А” КАТЕГОРИЈА И ИСТИОТ НЕ Е ПОДОБЕН ЗА ФИНАНСИРАЊЕ СО ПРОЕКТОТ ЗА УНАПРЕДУВАЊЕ НА ОПШТЕСТВЕНИ УСЛУГИ. ПРОЕКТИТЕ КОИ МОЖАТ ДА ИМААТ НЕГАТИВНО ВЛИЈАНИЕ ВРЗ ПРИРОДНИ ХАБИТАТИ, ШУМИ И ЗАШТИТЕНИ ОБЛАСТИ, СО ДОЛГОРОЧНИ РЕГИОНАЛНИ / НАЦИОНАЛНИ ВЛИЈАНИЈА, ЌЕ БИДАТ АВТОМАТСКИ КАТЕГОРИЗИРАНИ КАКО ПРОЕКТИ ОД “А” КАТЕГОРИЈА И ИСТИТЕ НЕМА ДА БИДАТ ПОДРЖАНИ СО ПРОЕКТОТ ЗА УНАПРЕДУВАЊЕ НА ОПШТЕСТВЕНИ УСЛУГИ. ДОКОЛКУ СИТЕ ОДГОВОРИ НА ГОРЕНАВЕДЕНИТЕ ПРОЕКТНИ АКТИВНОСТИ СЕ НЕГАТИВНИ, СЕ ПРЕМИНУВА КОН ПОПОЛНУВАЊЕ НА ДЕЛ 3.

Дел 3	СКЕНИРАЊЕ НА СОСТОЈБАТА СО ЖИВОТНА СРЕДИНА И ОПШТЕСТВЕНИ АСПЕКТИ НА ПРОЕКТИ ОД “Б” и „Ц“ КАТЕГОРИЈА
-------	---

Проект:		Доколку одговорот е потврден			
Активност/Влијание	Д А	Н Е	Прелиминарна оценка на влијанијата		
			Мало/локално/ краткотрајно	Умерено/локално/ среднорочно	Големо/регионално/ долготрајно
Воспоставен специфичен режим на сообраќај на возилата					
Зголемено ниво на бучава и емисии во воздух од рушење и градење					
Генерирање на отпад од градење					
Нова градба на објект					
Нова земја потребна за изградба					
Влијанија од ископување на земја и можна					

Дел 3	СКЕНИРАЊЕ НА СОСТОЈБАТА СО ЖИВОТНА СРЕДИНА И ОПШТЕСТВЕНИ АСПЕКТИ НА ПРОЕКТИ ОД “Б” и „Ц“ КАТЕГОРИЈА				
Проект:			Доколку одговорот е потврден		
Активност/Влијание	Д	Н	Прелиминарна оценка на влијанијата		
			А	Е	Мало/локално/краткотрајно
ерозија на почва					
Зголемување на седиментен нанос во речните корита					
Потребни се нови пристапни патишта и воспоставување на специфичен сообраќај на возилата					
Зголемено ниво на бучава и емисии во					

Дел 3	СКЕНИРАЊЕ НА СОСТОЈБАТА СО ЖИВОТНА СРЕДИНА И ОПШТЕСТВЕНИ АСПЕКТИ НА ПРОЕКТИ ОД “Б” и „Ц“ КАТЕГОРИЈА				
Проект:		Доколку одговорот е потврден			
Активност/Влијание	Д	Н	Прелиминарна оценка на влијанијата		
			Мало/локално/краткотрајно	Умерено/локално/среднорочно	Големо/регионално/долготрајно
воздух од рушење и градење					
Генерирање на отпад од градење					
Generation of construction waste					
Дали по завршувањето на проектот ќе се генерираат емисии во воздух и зголемено ниво на бучава?					

Дел 3	СКЕНИРАЊЕ НА СОСТОЈБАТА СО ЖИВОТНА СРЕДИНА И ОПШТЕСТВЕНИ АСПЕКТИ НА ПРОЕКТИ ОД “Б” И „Ц“ КАТЕГОРИЈА				
Проект:	Доколку одговорот е потврден				
Активност/Влијание	Д А	Н Е	Прелиминарна оценка на влијанијата		
			Мало/локално/ краткотрајно	Умерено/локално/ среднорочно	Големо/регионално/ долготрајно
Индивидуален систем за третман на отпадните води					
Отпадна вода (ефлуент) и/или испуштање во водни реципиенти					
Дали имплементацијата на проектот ќе придонесе за загадување на меѓународните водни тела?					

Дел 3	СКЕНИРАЊЕ НА СОСТОЈБАТА СО ЖИВОТНА СРЕДИНА И ОПШТЕСТВЕНИ АСПЕКТИ НА ПРОЕКТИ ОД “Б” И „Ц“ КАТЕГОРИЈА				
Проект:		Доколку одговорот е потврден			
Активност/Влијание	Д	Н	Прелиминарна оценка на влијанијата		
			А	Е	Мало/локално/краткотрајно
Дали поспроведувањето на проектот ќе се предизвика загадување на водата?					
Енергетска ефикасност на новата градинка?					
Зафаќање на земјиште					
Загрозување на приватна сопственост					
Раселување на лицата заинтересиран					

Дел 3	СКЕНИРАЊЕ НА СОСТОЈБАТА СО ЖИВОТНА СРЕДИНА И ОПШТЕСТВЕНИ АСПЕКТИ НА ПРОЕКТИ ОД “Б” И „Ц“ КАТЕГОРИЈА				
Проект:	Доколку одговорот е потврден				
Активност/Влијание	Д	Н	Прелиминарна оценка на влијанијата		
			А	Е	Мало/локално/краткотрајно
и од проектот					
Принудно раселување					
Губење на имот, куќи, земјоделски производи итн.					
Влијанија врз приходите за живот					
Опасни или токсични материјали					
Отстранување и депонирање на токсичен и опасен отпад од рушење и					

Дел 3	СКЕНИРАЊЕ НА СОСТОЈБАТА СО ЖИВОТНА СРЕДИНА И ОПШТЕСТВЕНИ АСПЕКТИ НА ПРОЕКТИ ОД “Б” и „Ц“ КАТЕГОРИЈА				
Проект:			Доколку одговорот е потврден		
Активност/Влијание	Д	Н	Прелиминарна оценка на влијанијата		
			Мало/локално/краткотрајно	Умерено/локално/среднорочно	Големо/регионално/долготрајно
градење					
Складирање на моторни масла и мазива					
Азбест, ПХБ, загадување од непотрошени PV батерии					
Дали проектот ќе генерира емисии на стакленички гасови (CO ₂ , NO _x , O ₃) или супстанции што ја осиромашуваат озонската обвивка (CFC,					

Дел 3	СКЕНИРАЊЕ НА СОСТОЈБАТА СО ЖИВОТНА СРЕДИНА И ОПШТЕСТВЕНИ АСПЕКТИ НА ПРОЕКТИ ОД “Б” И „Ц“ КАТЕГОРИЈА				
Проект:		Доколку одговорот е потврден			
Активност/Влијание	Д А	Н Е	Прелиминарна оценка на влијанијата		
			Мало/локално/ краткотрајно	Умерено/локално/ среднорочно	Големо/регионално/ долготрајно
метилбромид итн.)					
Влијанија врз шумите и/или заштитените подрачја на природата ⁸					
Чувствителни хабитати – Национални паркови, резервати, блата/мочуришта, подрачја со ретки или загрозувани					

⁸Предложените под -проекти кои можат да имаат негативно влијание врз природните живеалишта, шуми и пошумени области, физичко културно наследство, автоматски ќе се категоризираат како проект од категорија А и тие не се подржани со Проектот за унапредување на социјалните услуги

Дел 3	СКЕНИРАЊЕ НА СОСТОЈБАТА СО ЖИВОТНА СРЕДИНА И ОПШТЕСТВЕНИ АСПЕКТИ НА ПРОЕКТИ ОД “Б” И „Ц“ КАТЕГОРИЈА				
Проект:		Доколку одговорот е потврден			
Активност/Влијание	Д	Н	Прелиминарна оценка на влијанијата		
			Мало/локално/краткотрајно	Умерено/локално/среднорочно	Големо/регионално/долготрајно
растителни и животински видови					
Подрачја од особено значење					
Туристичка локација					
Нарушување на локално заштитено живеалиште					
Оштетување на диви животни и живеалишта					
Загрозување на назначени					

Дел 3	СКЕНИРАЊЕ НА СОСТОЈБАТА СО ЖИВОТНА СРЕДИНА И ОПШТЕСТВЕНИ АСПЕКТИ НА ПРОЕКТИ ОД “Б” И „Ц“ КАТЕГОРИЈА				
Проект:		Доколку одговорот е потврден			
Активност/Влијание	Д	Н	Прелиминарна оценка на влијанијата		
			А	Е	Мало/локално/краткотрајно
шуми, тампон зони и/или заштитени подрачја					
Интродукција на алохтони видови					
Дали проектот ќе вклучи употреба на шумски дрвја или други природни материјали како градежни материјали?					
Сообраќај и безбедност на пешаци					

Дел 3	СКЕНИРАЊЕ НА СОСТОЈБАТА СО ЖИВОТНА СРЕДИНА И ОПШТЕСТВЕНИ АСПЕКТИ НА ПРОЕКТИ ОД “Б” И „Ц“ КАТЕГОРИЈА				
Проект:			Доколку одговорот е потврден		
Активност/Влијание	Д	Н	Прелиминарна оценка на влијанијата		
			А	Е	Мало/локално/краткотрајно
Воспоставен специфичен режим на сообраќај на возилата					
Проектната локација се наоѓа во населено место					
Други прашања поврзани со животната средина					

Севкупна оценка на влијанието на Проектот	Мало/ Локално/ Краткотрајно	Умерено/ Локално / Среднорочно	Големо/ Регионално / Долгорочно	Коментари
Категоризација на проектот од страна на Апликантот	☒ Категорија на проект: Б+ Проектот има големо/умерено влијание врз животната средина и општествени аспекти.	☒ Категорија на проект: Б Проектот има умерено/мало влијание врз животната средина и општествени аспекти	☒ Категорија на проект: Ц Проектот има мало или нема влијание врз животната средина и општествени аспекти	Дополнителни коментари

СКРИНИНГ Листа за ССЖССА ја изготвил: _____

Потпис на одговорно лице: _____

Дата на пополнување на листата: _____

7. Задолжителна документација која мора да биде доставена во прилог

6.1 Имотен лист за понудената локација за проектот

6.2 Извадок од Урбанистички план за понудената локација за проектот (B2 категоризација-здравство и социјална заштита)

6.3 Елаборат за нумерички податоци за локацијата на проектот

6.4 Потпишана изјава со која општината се обврзува да се грижи за функционирањето на објектот да ги плати трошоците за приклучок и за користење на електричната енергија и водоснабдување како и останатите трошоци поврзани со функционирање на објектот по неговата изградба, како и да обезбеди адекватни вработени лица

Потпишано од: _____, Градоначалник

Изјава

Дата:

Јавен повик бр. _____, Проект за подобрување на социјалните услуги

Општината _____ достави Апликација за обезбедување на средства за финансирање за проект за креирање на дополнителни места во предучилишните установи преку изградба на нови градинки и преку доградби и адаптации на постојни објекти во општината. Дел од оваа апликација е и оваа изјава со која се обврзуваме да се грижиме за функционирањето на објектот да ги плати трошоците за приклучок и за користење на електричната енергија и водоснабдување како и останатите трошоци поврзани со функционирање на објектот, како и да обезбеди адекватни вработени лица

Со почит,

Градоначалник,

_____

Потпис

АНЕКС 3- Одбрување на проектната категоризација добиена преку скрининг листата за проценка на животната средина и општествени аспекти

Одобравање на категоризацијата на Проектот во Скрининг Листа за проценка на животната средина и социјалните аспекти

Пополнета Скрининг Листа за ССЖССА обезбедена од Апликантот _____ за Проектот

_____ беше прегледана од МТСП - Експерт за животна средина и општествени аспекти дадени се следните коментари:

Дополнителни коментари од страна на МТСП - Експерт за животна средина и општествени аспекти за категоризација на Проектот

<p>Категоризација на Проектот од страна на Експертот за животна средина од МТСП и одобрена од Експертот за животна средина и општествени аспекти од СБ</p>	<p align="center">☐</p> <p>Категорија на проект: Б+</p> <p>Проектот има големо/ умерено влијание врз животната средина и социјалните аспекти.</p>	<p align="center">☐</p> <p>Категорија на проект: Б</p> <p>Проектот има умерено/мало влијание врз животната средина и социјалните аспекти</p>	<p align="center">☐</p> <p>Категорија на проект: Ц</p> <p>Проектот има мало или нема влијание врз животната средина и социјалните аспекти</p>
<p>Инструмент за длабинска анализа за животна средина и општествени аспекти</p>	<p>Апликантот треба да подготви првична ОВЖССС и ПУЖСА(образец на документот ќе биде даден од проектната канцеларија на</p>	<p>Апликантот треба да подготви ПУЖСА Скрининг листа (образец на документот ќе биде даден од проектната канцеларија на</p>	<p>Апликантот нема обврска да подготви документи поврзани со животна средина и општествени аспекти.</p>

	МТСП)	МТСП)	
--	-------	-------	--

Категоризација на проектот од страна на Експерт за животна средина и општествени аспекти од МТСП/ПМУ: _____

Потпис на одговорно лице: _____

Дата _____

АНЕКС 4 – Образец за содржина на првична ограничена оцена на влијанието врз животната средина и општествени аспекти ("Категоријата Б +" ПРОЕКТИ)

Содржина

ВОВЕД

ОПИС НА ПРОЕКТОТ

ОСНОВНИ ПОДАТОЦИ

- Геологија и почва
- Климатски карактеристики
- Сеизмологија
- Чувствителни рецептори
- Квалитет на воздухот
- Отпад
- Почва
- Флора и фауна
- Бучава

ПОТЕНЦИЈАЛНА ВЛИЈАНИЕ И ПРОЦЕНКА НА ВЛИЈАНИЕТО

- Потенцијални влијанија врз квалитетот на воздухот

- Потенцијални влијанија врз водата и почвата
- Влијание од несоодветно управување со создадените фракции на отпад
- Потенцијални влијанија врз здравјето и безбедноста на работниците и заедницата (особено кај учениците)
- Влијание врз шуми
- Потенцијални влијанија врз флората и фауната
- Потенцијални влијанија врз културното наследство

ПЛАН СО МЕРКИ ЗА ПРЕВЕНЦИЈА И УБЛАЖУВАЊЕ НА НЕГАТИВНИТЕ ВЛИЈАНИЈА ВРЗ ЖИВОТНА СРЕДИНА И ОПШТЕСТВЕНИ АСПЕКТИ ОД ПРОЕКТНИТЕ АКТИВНОСТИ

ПЛАН ЗА СЛЕДЕЊЕ НА СПРОВЕДУВАЊЕТО НА МЕРКИТЕ ЗА УБЛАЖУВАЊЕ НА НЕГАТИВНИТЕ ВЛИЈАНИЈА ВРЗ ЖИВОТНАТА СРЕДИНА И ОПШТЕСТВЕНИТЕ АСПЕКТИ ОД ПРОЕКТНИТЕ АКТИВНОСТИ

Образец - План за намалување на влијанието врз животната средина и општествени аспекти

I. Фаза на имплементација на грдаба / изградба на нови градинки

Потенцијално влијание	Степен на влијание	Мерки за ублажување кои се предлагаат	Одговорно лице	Трошоци
Проектна активност:				
<i>a) Здравје и безбедност при работа</i>				
<i>b) Управување со отпад</i>				
<i>c) Квалитет на воздух</i>				
<i>d) Бучава</i>				
<i>e) Квалитет на вода</i>				

II. Оперативна фаза

Потенцијално влијание	Степен на влијание	Мерки за ублажување кои се предлагаат	Одговорно лице	Трошок

Потенцијално влијание	Степен на влијание	Мерки за ублажување кои се предлагаат	Одговорно лице	Трошок

Образец - План за Мониторинг на животна средина

I. Фаза за имплементација на градежни работи/ изградба на нови градинки

Кој параметар ќе се следи?	Каде ќе се следи параметарот?	Како ќе се следи параметарот?	Кога ќе се следи параметарот (фреквенција на мерења)?	Зошто ќе се следи параметарот?	Трошоци		Одговорност	
					Градба	Функционирање	Реконструкција/ адаптација на училишна зграда во градинка	Работа на новата градинката
Проектна активност:								

II. Оперативна фаза на под- проектот

Кој	Каде	Како	Кога	Зошто	Трошок	Одговорност
-----	------	------	------	-------	--------	-------------

<i>параметар ќе се следи?</i>	<i>ќе се следи парамет арот?</i>	<i>ќе се следи парамет арот?</i>	<i>ќе се следи параметаро т (фреквенци ја на мерења)?</i>	<i>ќе се следи параметарот? ?</i>	Изград ба	Работ а	Реконструк ција/ адаптација на училишна зграда во градинка	Работа на новата градинката
Проектна активност:								

Потпис на одговорното лице во Општината: _____

Дата: _____

АНЕКС 5- Листа за проверка на планот за управување со животната средина и општествени прашања (ПУЖССП) (" Категоријата Б " проекти)

1. Краток вовед на проектот
  - 1.1. Опис на проектот и планирани активности
  - 1.2 Чувствителни рецептори
2. Преглед на влијанијата врз животната средина
3. Цел на листата на проверка со ПУЖССП и барања за објава на истата
4. Примена на листата на проверла со ПУЖССП
5. Постапки за мониторинг и известување и распределба на одговорноста
6. Табеларен дел на листата на проверка со ПУЖССП
7. Прилози

Прилог 1 - Информации за локацијата на проектот

5.1 ИНСТИТУЦИОНАЛЕН И АДМИНИСТРАТИВЕН ДЕЛ

ДЕЛ 1: Институционален и административен дел	
Земја	
Име на под - проект	
Обем на под - проект и проектни активности	
Институционални аранжмани (Име и податоци за контакт)	Управување со проекти
Институционални аранжмани (Име и податоци за контакт)	Надзор

ОПИС НА ЛОКАЦИЈАТА НА ПРОЕКТОТ		
Име на локација		
Опис на локација (географска положба)		Прилог 1: Информации за локацијата (слики од теренска посета) ☐ Да ☐ Не
ЗАКОНОДАВСТВО		

Идентификација на национално законодавство и дозволи кои се однесуваат на проектните активност (ите)		
КОНСУЛТАЦИИ СО ЈАВНОСТ (јавна расправа)		
Идентификување на локацијата и временскиот период кога е одржана јавна консултација и забелешки од консултираните заинтересирани страни		
ГРАДЕЊЕ НА ИНСТИТУЦИОНАЛНИ КАПАЦИТЕТИ		

Дали ќе има градење на капацитети?	☐ Не или ☐ Да
------------------------------------	---

5.2 СКЕНИРАЊЕ НА СОСТОЈБАТА СО ЖИВОТНА СРЕДИНА/ ОПШТЕСТВЕНИ АСПЕКТИ

ДЕЛ 2: СКЕНИРАЊЕ НА СОСТОЈБАТА СО ЖИВОТНА СРЕДИНА/ОПШТЕСТВЕНИ АСПЕКТИ		
Дали проектните активности вклучуваат нешто од следново:	Активности	Статус
	А. Реконструкција/Адаптацијана објект	☐ Да ☐ Не
	Б. Нова градба	☐ Да ☐ Не
	В. Индивидуална пречистителна станица за отпадни води	☐ Да ☐ Не
	Г. Историски згради и подрачја	☐ Да ☐ Не
	Д. Откуп на земјиште ⁹	☐ Да ☐ Не
	Ѓ. Опасни и токсични материјали ¹⁰	☐ Да ☐ Не
	Е. Влијание на шуми и/или заштитени подрачја	☐ Да ☐ Не
	Ж. Ракување/управување со	☐ Да ☐ Не

⁹Откупот на земјиштето вклучува раселување на луѓе, промена на средствата за егзистенција (премамена/купување на земјата во приватна сопственост) и го засега населението кое живее и/или води бизнис (пр. трафики) на земјиштето што се откупува.

¹⁰Токсични/ опасни матери вклучуваат, но не се лимитирани само на азбест, опасни бои, отстранување на оловни бои итн.

**ДЕЛ 2: СКЕНИРАЊЕ НА СОСТОЈБАТА СО ЖИВОТНА
СРЕДИНА/ОПШТЕСТВЕНИ АСПЕКТИ**

	медицински отпад	
	3. Безбедност во сообраќај и безбедност на пешаци	☐ Да ☐ Не

**5.3 ЛИСТА ЗА ПРОВЕРКА НА МЕРКИТЕ ЗА УБЛАЖУВАЊЕ НА
ВЛИЈАНИЈАТА ВРЗ ЖИВОТНАТА СРЕДИНА**

АКТИВНОСТИ	ПАРАМЕТРИ	СКРИНИНГ ЛИСТА НА МЕРКИТЕ ЗА НАМАЛУВАЊЕ НА ВЛИЈАНИЈАТА ВРЗ ЖИВОТНАТА СРЕДИНА
А. Основни услови	Известување и безбедност на работниците	
Б. Реконструкција и/или градежни активности	Квалитет на воздухот	
	Бучава	
	Квалитет на вода	
	Управување со отпад	
В. Индивидуален систем за пречистување на отпадни води	Квалитет на вода	
Г. Пренамена на земјиште	План за пренамена на земјиште/Рамка	
Д. Токсични	Управување со азбест	

АКТИВНОСТИ	ПАРАМЕТРИ	СКРИНИНГ ЛИСТА НА МЕРКИТЕ ЗА НАМАЛУВАЊЕ НА ВЛИЈАНИЈАТА ВРЗ ЖИВОТНАТА СРЕДИНА
материјали	Управување со токсичен/опасен отпад	
Ѓ. Безбедност во сообраќај и безбедност на пешаци	Директни или индиректни опасности по безбедноста на пешаците и јавниот сообраќај од градежните активности	

5.4 ПЛАН ЗА МОНИТОРИНГ НА ЖИВОТНАТА СРЕДИНА

Фаза	Кој параметар ќе се следи?	Каде ќе се следи параметарот?	Како ќе се следи параметарот?	Кога ќе се следи параметарот (фреквенција на мерења)?	Зошто ќе се следи параметарот?	Трошоци(доколку не е вклучен во буџетот на проектот)	Кој (е одговорен за мониторинг)
За време на подготвителните активности							
За време на спроведувањето на проектната активност							
За време на надзор							

Потпис на одговорното лице во Општината: _____

Дата: _____

АНЕКС 6: Формат на договор за грант

ПРОЕКТ ЗА ПОДОБРУВАЊЕ НА СОЦИЈАЛНИТЕ УСЛУГИ

Број на Договор за заем : #8902-МК

Договор за грант број: ХХХХХ

Склучен помеѓу

**МИНИСТЕРСТВО ЗА ТРУД И СОЦИЈАЛНА ПОЛИТИКА НА СЕВЕРНА
МАКЕДОНИЈА**

(во понатамошниот текст “Министерство”)

И

ОПШТИНА (Име на Општината)

(во понатамошниот текст “Општина”)

**ЗА КРЕИРАЊЕ НА НОВИ ПРЕДУЧИЛИШНИ МЕСТА ПРЕКУ ИЗГРАДБА
НА НОВИ ОБЈЕКТИ ИЛИ ПРЕКУ ПРОШИРУВАЊЕ, НАДГРАДБА ИЛИ
АДАПТАЦИЈА НА ПОСТОЕЧКИ ОБЈЕКТИ И НИВНА ПРЕНАМЕНА КАКО
ПРОСТОРИИ ЗА ЗГРИЖУВАЊЕ И ВОСПИТУВАЊЕ НА ДЕЦАТА НА
ПРЕДУЧИЛИШНА ВОЗРАСТ**

Скопје, (месец, година)

ДОГОВОР ЗА ГРАНТ БРОЈ:

Овој Договор за грант (“Договор”) склучен на ден _____ (дата), помеѓу Министерството за труд и социјална политика на Република Северна Македонија (во понатамошниот текст “Министерство”), со адреса Даме Груев број 14, Скопје, Република Северна Македонија, и _____ (во понатамошниот текст “Општина”), со адреса _____, Република Северна Македонија.

Страните се договорија за следното:

ЧЛЕН 1- Општи услови

- 1.1 Министерството се обврзува да ја финансира апликацијата поднесена од страна на Општината (во понатамошниот текст “Проект”) на дата (XX) со број (XX), за создавање на нови места за предучилишно образование преку изградба на нови или преку проширување, надградба или адаптација на постоечките објекти и нивна пренамена во објекти за згрижување и воспитување на деца на предучилишна возраст во Општината.

ЧЛЕН 2-Вредност на Грантот и Намена на средствата од Грантот

- 2.1 Министерството ќе обезбеди Грант во висина од XXXXXX МКД за финансирање на Проектот на Општината. Средствата од грантот ќе се користат исклучиво за финансирање на Проектот одобрен од страна на Комисијата за одобрување на грантови за создавање на нови места за предучилишно образование преку изградба на нови или преку проширување, надградба или адаптација на постоечки градби и нивна пренамена како објекти за згрижување и воспитување на деца на предучилишна возраст во Општината. Висината на средствата од Грантот е највисоко буџетиран износ пресметан врз основа на пресметките дадени во главниот проект (основен) подготвен од страна на проектанска компанија.
- 2.2 Плаќањата ќе се вршат директно на компаниите за градба, мебел и опрема со кои Министерството за труд и социјална политика ќе склучи договор.

- 2.3** Доколку по отпочнување на процесурата за набавка на компанија за градба и компанија за набавка на мебел/опрема се утврди дека средствата од Грантот нема да бидат доволни за ги покријат трошоците за градба/мебел/опрема, ќе се направи амандман на овој Договор, врз основа на заеднички договор на двете договорни страни.
- 2.4** Висината на средствата одобрени со овој договор за Грант е највисок буџетиран износ. Разликата помеѓу средствата одобрени со Договорот за грант и реално направените трошоци врз основа на потпишани договори за градба/набавка на опрема/мебел ќе бидат преалоцирани од страна на Министерството за финансирање на други проекти.

ЧЛЕН 3-ПРАВИЛА И УСЛОВИ

- 3.1** Износот на Грантот утврден во член 2.1 од овој Договор за Грант ќе се користи за финансирање на набавки за градежни работи и мебел опрема опишани во Главниот (основен) проект подготвен од страна на Проектантска компанија(Основен проект со дата XX, подготвен од XXX).
- 3.2** Набавната процедура за градежни работи и опрема опишани во Основниот проект ќе ги спроведе Министерството, т.е. ППСУ Проектната единица.
- 3.3** Трипартитен договор ќе се потпише помеѓу Министерството, избраната компанија за градба/намавка на мебел и опрема и Општината во кој ќе се наведе вредноста на договорот, градежните работи кои треба да се направат/мебелот/опремата која треба да се испорача по количина и единечна цена, краен рок за завршување на договорот, надзор и плаќање, постапување со жалби за време на гарантниот период и други договорни услови. Во договорите за градежни работи, одобрената финална верзија на Првичната проценка за влијанието врз животната средина т.е. одобрена финална верзија од Планот за управување со животната средина и општествените прашања ќе биде вклучена во Договорот за Грант, и подоцна во соодветните документи за набавка и договори за градба.
- 3.4** Плаќањата кон избраните компании за реализираните градежни работи т.е. за испорачаниот мебел и опрема ќе се реализираат од страна на Проектната единица на Министерството (ППСУ Проектната

единица), врз основа на потврди добиена од страна на компанијата за надзор и Експертите од ППСУ Проектната единица со што ќе се потврди дека градежните работи се завршени и мебелот/опремата е испорачана во согласност со техничките и квалитативните параметри наведени во склучените договори.

3.5 Општината потврдува дека ќе обезбеди одржување на проектот/инфраструктурата откако ќе биде изградена т.е. ќе ја поврзе со соодветните комуналии, ќе ги плаќа тековните сметки и ќе обезбеди соодветно екипирање на новите предучилишни училници.

3.6 Министерството е финансиер на овој проект, а Општината е инвеститор кој има обврска да обезбеди одобрение за градење, доградба, надградба, реконструкција и адаптација.

3.7 Општината има обврска по завршување на градежните работи да направи технички преглед на објектот, да го запише во Катастарот на недвижности како своја сопственост и да го стави објектот во употреба.

3.8 Општината потврдува дека ќе обезбеди одржување на проектот/инфраструктурата откако ќе биде изградена т.е. ќе ја поврзе со соодветната комунална инфраструктура (привремена и трајна), ќе ги плаќа тековните сметки и ќе обезбеди соодветно екипирање.

3.9 Република Северна Македонија (во понатамошниот текст: Заемопримачот), преку Министерството ќе обезбеди права за заштита на своите интереси и интересите на Банката (Меѓународната банка за обнова и развој), вклучувајќи го и правото:

(ii) да го прекине или поништи правото на избраната Општина да ги користи средствата од Грантот или да обезбеди враќање на сите или на дел од искористените средства од грантот, доколку избраната Општина не ги исполни обврските од Договорот за грант; и

(ii) да побара Министерството како и секоја избрана Општина да:

- Го имплементира Проектот со должно внимание и ефикасност и во согласност со технички, економски, финансиски, менаџерски, стандарди и практики за

животна средина и општествените аспекти прифатливи за Банката (Меѓународната банка за обнова и развој), вклучително и во согласност со применливите одредби од Упатството за спречување на корупцијата за примателите на средствата и во согласност со Оперативниот прирачник за за администрирање на грантовите.

- ги обезбеди навремено потребните ресурси за остварување на целта,
- го набави мебелот, опремата и градежни работи кои ќе се финасираат со средствата на Грантот во согласност со овој Договор и Оперативниот прирачник за грантовите
- одржува адекватни политики и процедури за следење и евалуирање на напредокот на проектот и постигнатите цели во согласност со индикатори кои прифатливи за банката,
- овозможи на Заемопримачот и на Банката да направи увид на имплементацијата на проектот и на сите релевантни записи и документи
- ги подготви и достави до Заемопримачот и Банката сите информации кои Заемопримачот или Банката разумно ќе ги побараат во врска со горенаведеното.

ЧЛЕН 4 – СУПЕРВИЗИЈА И МОНИТОРИНГ НА ГРАДЕЖНИТЕ РАБОТИ

- 4.1** Компанијата за надзор и Министерството преку ППСУ Проектната единица ќе вршат супервизија и мониторинг на градежните работи при имплементација на проектот и увид на доставените стоки.
- 4.2** Министерството ќе ангажира компанија/компаниии т.е. Компанија за надзор (во понатамошниот текст: Надзор) која ќе прави надзор и следење на градежните работи и увид на доставените стоки. Надзорот ќе врши техничката и финансиската контрола на градежните работи, ќе ги провери извршените работи на Изведувачот и ќе потврди дека извршувањето на работите е во согласност со договорот
- 4.3** Експертите (градежни инженери/архитекти) ангажирани во рамките на ППСУ Проектната единица (ПМУ) исто така ќе вршат надзор и следење на градбата и проверка на испорачаните стоки. Експертите ќе обезбедат техничка и финансиска контрола на градежните работи, ќе ја проверуваат работата на Изведувачот и ќе потврдат дека активностите се извршени во согласност со договорот.

- 4.4 Надзорот во координација со ППСУ Проектната единица ќе ги утврди количините на извршените градежни работи од страна на Изведувачот кои ќе бидат платени во согласност со условите во Договорот. Времените ситуации ќе бидат одобрени од надзорот и од страна на ППСУ Проектната единица.
- 4.5 Компанијата за надзор/супервизија и експертите во ППСУ Проектната единица треба да ја координираат својата работа и треба да излезат со заеднички договор во врска со констатираните резултати од надзорот.

ЧЛЕН 5 – ПРОМЕНИ, ИЗМЕНУВАЊА И ИЗВЕСТУВАЊА

- 5.1 Проментите во овој Договор за Грант може да се направат во било кое време со потпишување на Амандман на Договор за грант помеѓу страните во пишана форма.
- 5.2 Било кое известување поврзано со овој Договор за Грант направано од договорните страни треба да биде поднесено во пишана форма.
- 5.3 Промените и амандманите на договорот за грант ќе стапат на сила од датата на нивното потпишување или на било кој друг датум специфициран во нив.

ЧЛЕН 6 – ВРЕМЕТРАЕЊЕ НА ДОГОВОРОТ ЗА ГРАНТ

- 6.1 Договорот за Грант влегува во сила на датата на потпишување од двете страни и останува ефективен додека договорените обврски не се завршат но не покасно од крајниот рок на завршување на Проектот за подобрување на социјалните услуги кој се имплементира од страна на Министерството.

ЧЛЕН 7- РАСКИНУВАЊЕ НА ДОГОВОРОТ ЗА ГРАНТ

- 7.1 Договорните страни во било кое време може да побараат раскинување на Договорот за Грант на основ на основано објаснување.

ЧЛЕН 8 – ВИША СИЛА

- 8.1 Во случај на виша сила- војна, природни катастрофи, ембарго, одлуки за забрана од страна на државата кои имаат директно влијание на овој Договор и кои ќе го спречат неговото реализирање и временски ќе го ограничат овој Договор за грант, времето на неговата

имплементација ќе биде пролонгирано за времетраењето на вишата сила.

8.2 Во случај на услови на Виша сила договорните страни имаат обврска да се информираат меѓусебно во писмена форма.

ЧЛЕН 9 –РЕЗОЛУЦИЈА НА СПОРОВИ

9.1 Управниот суд на Република Северна Македонија е надлежен суд за сите спорови и разлики во мислењата од овој Договор за Грант.

Договорот е направен во 4 оригинални примероци на македонски јазик.

Скопје, дата на склучување, XXXXX

За министерство за труд и социјална политика
XXXXXXXXXX

За Општина

Потпишано од _____
од _____

Потпишано

Inhibit

АНЕКС 7 - Прирачник за дизајн за нови градинки

ВОВЕД

Овој прирачник е алатка за архитектите и дизајнерите на нови градинки во Северна Македонија за дизајнирање на современи градинки кои ќе бидат ефикасни на сите нивоа, од педагошко ниво до користење на енергијата и економичност. Важноста на добриот дизајн е од суштинско значање, колку е подобар дизајнот, толку се подобри условите за престојување, работење и учење во градинката. Добриот дизајн не само што го поддржува туку и го поттикнува образованието и развојот на децата обезбедувајќи просторна рамка за нивните нови животни искуства и вештини.

Поглавје 1

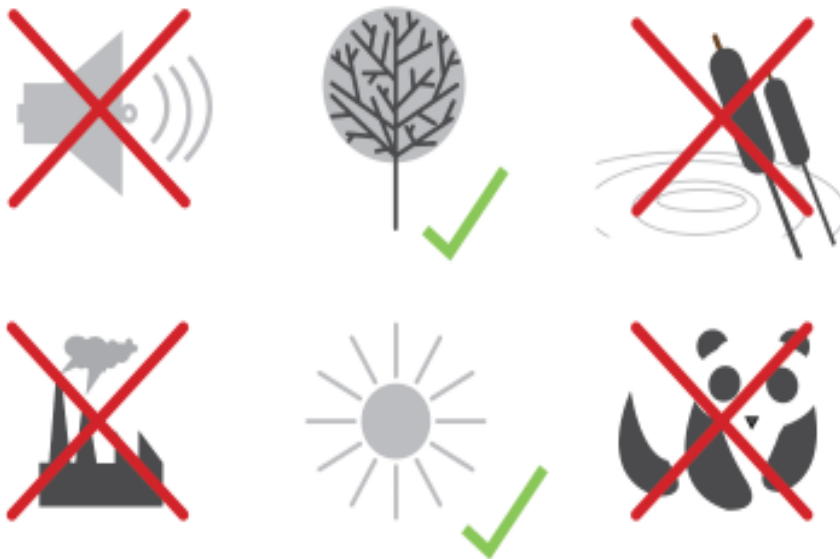
ПРИРАЧНИК ЗА ДИЗАЈН НА НОВИ УРБАНИ ГРАДИНКИ

Ова поглавје дава совет за избор на најоптимално земјиште, обезбедувајќи оптимална форма за градба која ќе даде квалитетна средина за играње избегнувајќи ги непотребните трошоци.

Избор на парцела за градба:

Изборот на парцела за градба е многу важна, бидејќи овој избор ја одредува формата на градбата. Парцелата за градба е соодветна за изградба на градинка доколку ги задоволува следниве критериуми:

- се наоѓа во тивка зона, подалеку од врева, прашина, чад, индустрија или главни патишта;
- пожелно е локацијата да биде на зелено место, овозможувајќи користење на зелени површини што е можно повеќе;
- да има многу сончеви зраци и да е заштитена од јаки ветрови но во истовреме да има продор на ветер за вентилација на воздухот;
- локацијата да не биде на магловито или влажно место и да не се наоѓа во мочуриште или поплавена површина;
- локацијата да не е природно живеалиште на загрозени животински видови или заштитена вегетација;
- локацијата е рационална во однос на комуникациите и услугите со цел да се избегнат неразумни трошоци;
- теренот на локацијата е рамен или со минимална падина на југ;

Кога се избира локација пожелно е се избегнува:

Покрај претходно споменатите критериуми за избор на парцели, исто така подобро е да се избегнува и следново:

Локации на рид – бидејќи на вакво место е потешко да се направи игралиште – трошоците за теренски работи се поголеми, исто така и трошоците за потпорни бетонски ѕидови ја зголемуваат вкупната цена на градбата;

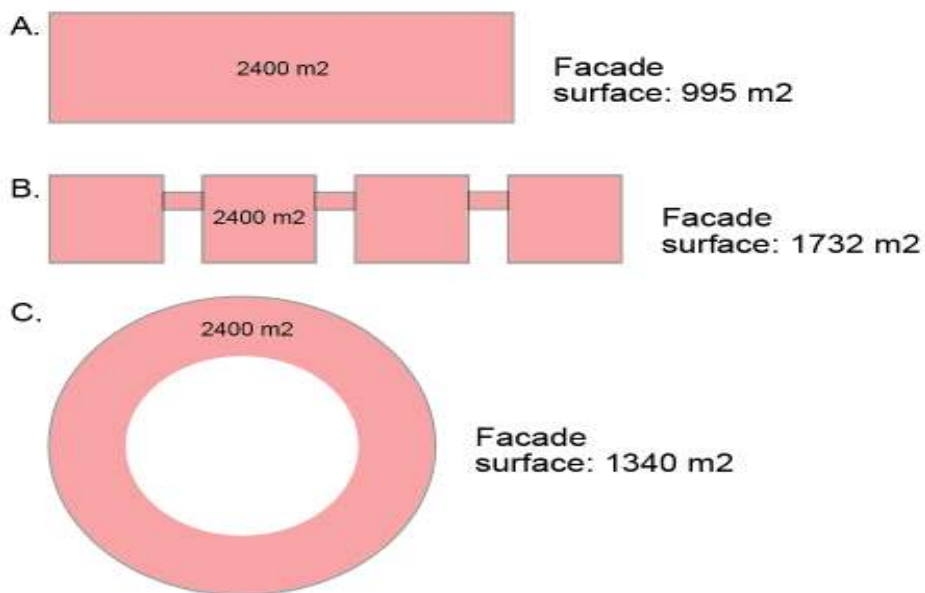
Тесни локации – овие локации ги принудуваат архитектите да дизајнираат линеарна типологија на градба, која има подолги ходници и води кон средина која е спротивна на компактните згради со централен простор и има помала можност децата да се сретнат, да се мешат и дружат.

Формата на зградата треба да одговара со одредената локација.

Постојат различни форми на можни дизајни за градинки. Во многу случаи локацијата е таа која ја одредува формата на објектот. Во други случаи, се препорачува внимателно да се избере формата на објектот бидејќи тоа најмногу влијае врз висината на трошоците, енергетската ефикасност и исто така функционалноста на објектот. Најпогодни форми за градинка се компактните форми, бидејќи тие го намалуваат просторот за ходници, фасадната површина, темелите, покривите итн.

Формата на објектот наспроти трошоците

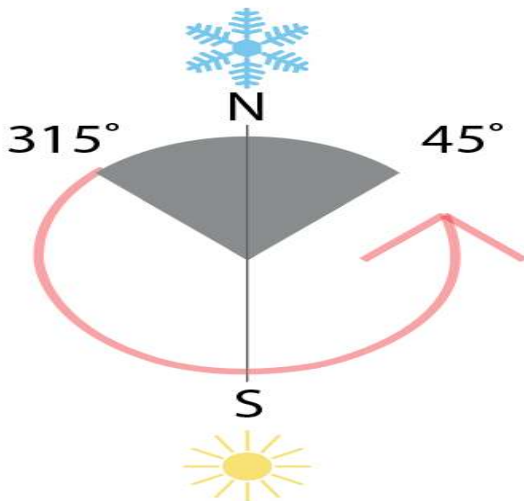
Формата на градбата сериозно влијае врз висината на трошоците на објектот, бидејќи се додаваат подни, покривни трошоци и трошоци за ѕидните површини. Раширените, линеарните и комплексни основи на градбата допринесуваат до поголема фасадна површина, повеќе потрошувачка на материјали и следствено исто така подолго време на градба. Ваквите структури исто така допринесуваат за поголеми загуби на топлината во споредба со компактните планови. Шемата дадена подолу покажува дека иста површина во основа може да има и до 75% поголема површина на фасадата (шема А наспроти Б) само врз основа на различен облик на објектот.

Шема 1: Иста површина на основа, разлики во површината на фасадата.

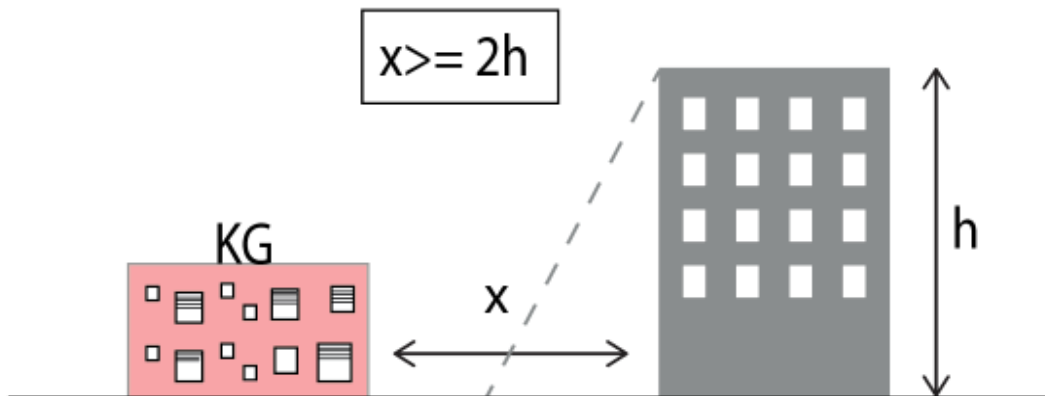
Ориентација на зградата

Откако локацијата е избрана, важно е зградата добро да се постави бидејќи тоа може да помогне во енергетската ефикасност на градинката. Занималните треба да бидат лоцирани по можност на југоисточна ориентација со прозорци отворени на оваа страна, додека зградата треба да биде соодветно засенчена за да се избегне прегревање.

Оддалеченост од останатите згради

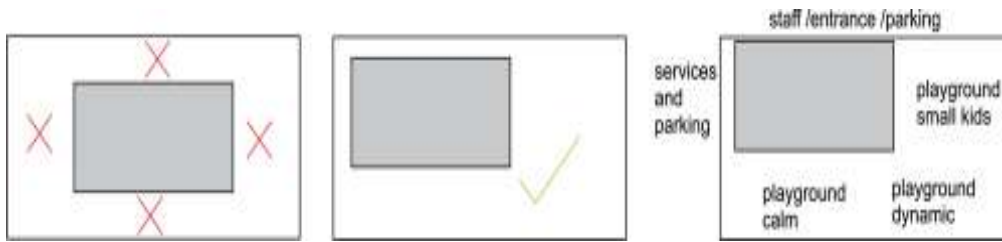
Со цел да се генерира колку што е можно повеќе квалитетен простор околу градинката, особено простор за игра, оддалеченоста на градинката од соседните згради треба да биде еднаква или двапати поголема од висината на соседната зграда. Ова го зачувува квалитетот на парцелата за градаба, како и спречување градинката да не биде засенета од соседните згради.

Организација на парцелата за градба

Формата на парцелата и нејзината околина имаат влијание на изборот на типологијата на зградата. Ова подоцна ќе влијае на организацијата на сите останати елементи од внатрешен дизајн, занимални, персонал и места за паркинг. Најверојатно е дека новите парцели, освен во густе урбани области, ќе понудат доволно простор за да се започне со различни типологии на градба (линеарни, компактни, кружни, ортогонални).

Во повеќето случаи се препорачува да се изгради градинка поблиску до работ на парцелата наместо истиот да се лоцира во центар со цел да се направи поефикасна употреба на земјиштето/парцелата. Во многу случаи, зградата може да биде лоцирана на самиот раб на парцелата, со што се извлекува максимум од површината за игра и се намалува количината на оградата. Централно позиционирање на зградата на парцелата не е препорачливо бидејќи завзема преголема површина која може да се користи за игралиште.

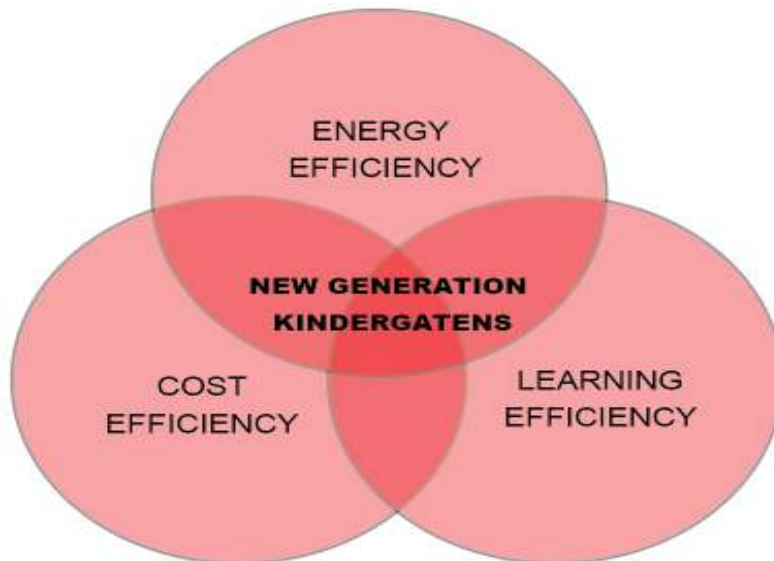

Зградата треба да биде позиционирана на парцелата на начин на кој ќе може да се организира квалитетно игралиште.

2. Поглавје 2

ДИЗАЈН ЗА ИЗГРАДБА НА ЕФИКАСНИ ГРАДИНКИ

Принципите на дизајн за градба промовираат ефикасен дизајн со цел да се намалат трошоците без при тоа да се загрози квалитетот на архитектурата и внатрешниот дизајн. Овие принципи треба да се земат во предвид и да се охрат архитектите истите да ги користат во своите проекти.

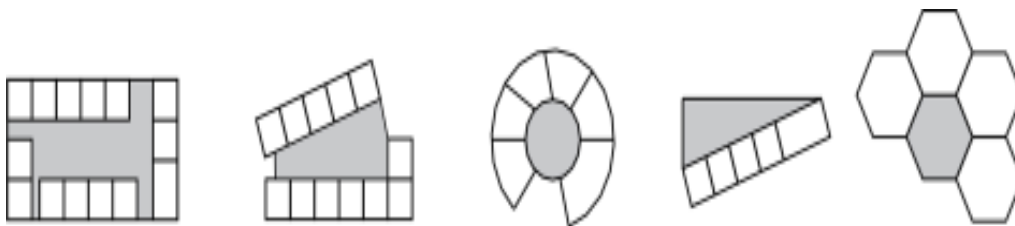
ИЗБОР НА ПРАВИЛНА ТИПОЛОГИЈА

Се препорачува да се дизајнираат згради кои се што е можно покомпактни. Компактните згради се енергетски поефикасни, областите за комуникација имаат тенденција да бидат мали и неколку површини се намалуваат како површината на фасадата, големината на фондацијата, градежните работи итн.

Едноставните форми носат неколку придобивки во ефикасноста.

Изборот на вистинската типологија драматично влијае врз висината на трошоците и перформансите на објектот. Една од целите на дизајнот е да се направи активен објект, централни простории за деца каде децата ќе може да се сретнуваат, соработуваат и учат едни од други. Централните простории во градинките може да служат за различни цели како централни места за средби, проширување на просторот за игра, простор за спортски активности, гардероби на главната група додека во исто време се главна комуникациска површина со која се намалуваат коридорите во зградата.

Принцип на централен простор во различни компактни типологии.

ИЗБОР НА ЕДНОСТАВНИ КОНСТРУКЦИИ И ЕДНОСТАВНА ГЕОМЕТРИЈА ЗА ГРАДБА

Едноставните градежни решенија ги намалуваат трошоците за градба, полесно се градат и се порентабилни. Органските форми, конзолните структури итн. е подобро да се избегнуваат бидејќи прават повисоки трошоци отколку што е потребно, притоа не додавајќи ништо во функционалноста на зградата или на педагошката вредност на проектот.

Едноставните градежни решенија исто така можат да бидат многу флексибилни. На пример, скелетните системи за градење можат да направат големи отворени простори (кои подоцна може да се затворат доколку е потребно) по ниски цени. Материјалот за градаба може да варира од бетон, дрво до челик. Просторот слободно може да се затвори. Столбовите подоцна може да се користат како дидактички елементи итн.

©Kaufmann Oberholz, © Elzendaalarchitectuur

ИЗБИРАЊЕ НА ЕДНОСТАВНИ ДЕТАЛИ

Обичните детали, кои може да се додадат на архитектурата подобро е да се избегнат во правењето на дизајнот и да се фокусираат на можното прилагодување во внатрешниот дизајн. Сложените детали често го доведуваат ризикот од неправилно функционирање на елементот што може да води кон повисоки цени поради прилагодување.

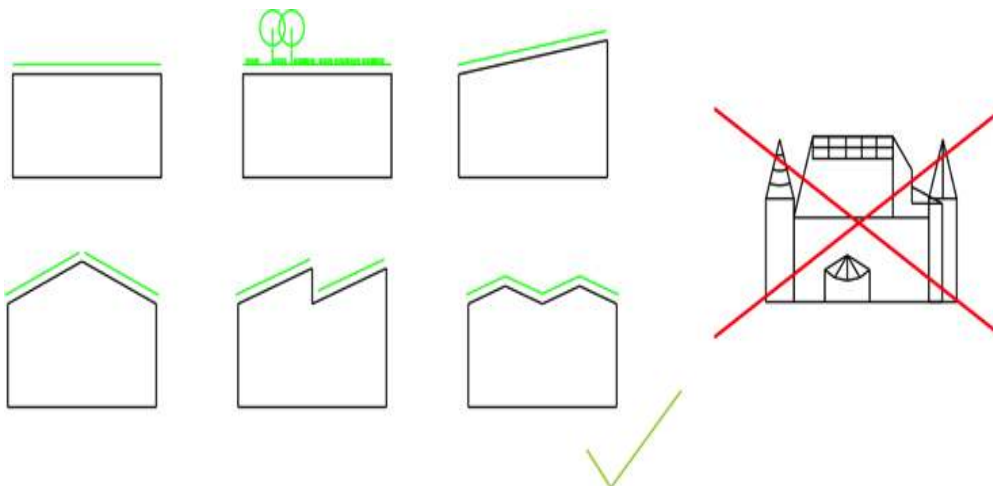

Комплексните детали се поскапи и често имаат тенденција да тргнат наопаку доколку не се внимателно дизајнирани и направени од страна на квалификувани занаетчии.

ИЗБИРАЊЕ НА ЕДНОСТАВЕН ПОКРИВ

Комплексните покриви е потребно да се избегнуваат (призми, пирамиди, конуси .....) бидејќи комплексните покривни дизајни честопати се поврзани со високи трошоци поради сопствениот детален дизајн, подолго време за изградба и многу често со потенцијал за поголеми проблеми со манипулацијата со вода, поголеми шанси за протекнување итн. Препорачливи се едноставни форми на покриви со традиционални детали, кои исто така може да вклучат активни покривни тераси, зелени покриви или употреба на соларни панели.

Едноставни ефективни покривни варијации на ист проект

КОРИСТЕЊЕ НА МИНИМАЛНИ МАТЕРИЈАЛИ

За да се постигне рентабилност на објектот внимателен избор на материјалите е од витално значење. Колку повеќе се користат различни материјали поголема е шансата за зголемување на трошоците додека прекумерната комбинација на материјали речиси никогаш не резултира со квалитетна архитектура. Неколку опции како промена на бојата или текстурите на ист материјал може да го подобрат изгледот на објектот. Количината на избраните материјали може да ја подобрат рентабилноста и организацијата на проектот – помалку материјали вообичаено значат помала потреба од подизведувачи и во случај на злоупотреба решавањето на проблемите е вообичаено полесно.

Еден вид на материјал, различни бои и позиции.

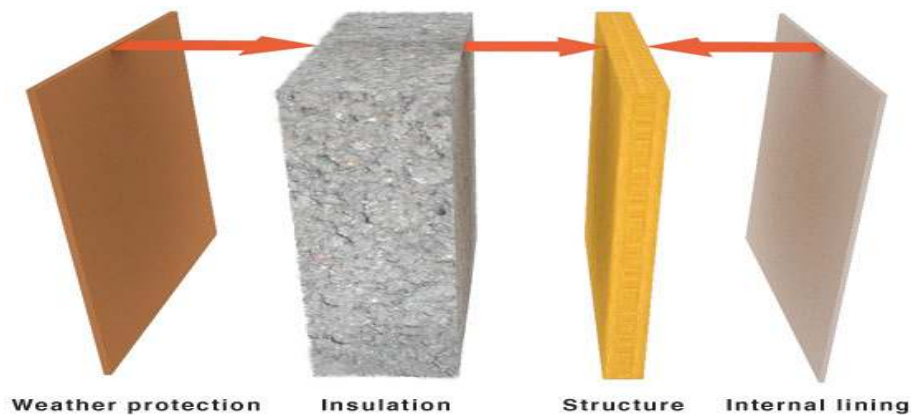
ИЗБОР НА МАТЕРИЈАЛИ

Изборот на материјалите влијае и на нивната употреба и на трошоците. Согласно највисоки стандарди на градба на зградите наменети за образование се природните материјали. За градба на градинки тоа значи исклучиво градење од дрво. Истражувањата покажуваат дека најдобри резултати за комфор за живеење и учење даваат градбите од дрво (квалитет на воздух, нивоа на срцеви отчукувања итн.) Градбите од дрво можат да се градат од конструкции со целосно дрвени сидови и CLT или

конструкции на рамки како најчеста опција на префабрикувани ѕидови. Дрвените конструкции се лесни, отпорни на земјотреси, еколошки, и имаат најниско ниво на CO₂, доколку се прават на локално ниво, може да биде неуспех доколку на пазарот не постојат производители на префабрикувани елементи од дрво, што може да доведе до зголемување на крајната цена на инвестицијата. Постојат опции за увоз на префабрикувани елементи од дрво од околните земји со што трошоците би можеле да бидат конкурентни, изградбата побрза, почиста и трошоците да се подобро контролирани отколку во традиционалните градби. Бидејќи се очекуваат помали трошоци најверојатно поголемиот дел од зградите ќе бидат изградени најчесто од тули/цигла и бетонски конструкции, но подобро изолирани и со поефикасни детали.

Дрвени ѕидови

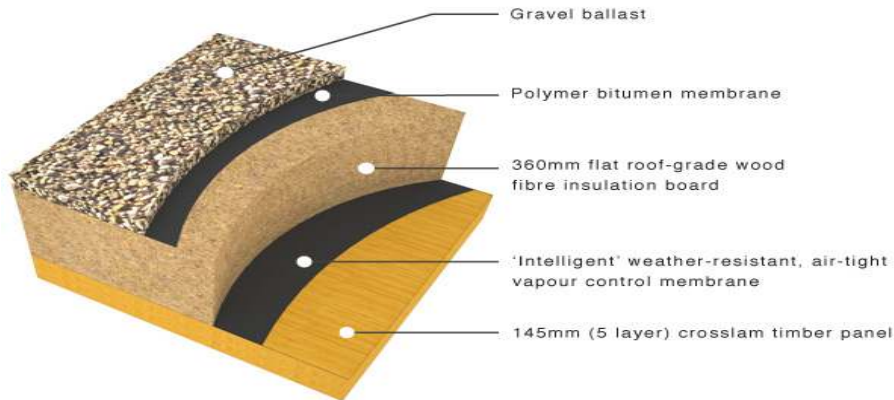
Деталите на дрвените ѕидови може да варираат од производител до производител, но најчестиот вкрстен ламинатен дрвен ѕид има четири основни слоеви. Од внатрешната страна има внатрешна обвивка вообичаено направена од гипсани плочи, CLT ѕидна структура вообичаено 6 - 12см дебела, слој за изолација (со дебелина од 15 - 25см) и на крај финален фасаден слој кој може да биде затворен со лиена или вентилирана фасада.

Типична ѕидна композиција од вкрстен дрвен ламинат се состои од четири слоја.

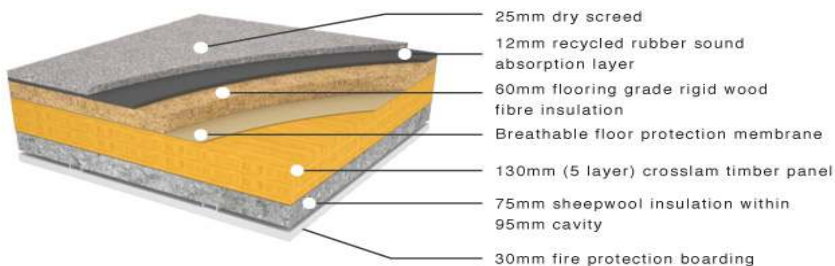
Покрив на дрвена конструкција

Изградбата на дрвена покривна конструкција е најчеста кровна конструкција на секој исправен покрив од различни финални материјали од тули до метални покриви. Дрвената покривна конструкција може исто така да биде рамна (слична на рамен покрив во вграден бетон) со слични завршни слоеви кои може да бидат или чакал или како што се почесто се направени од кровна мембрана која е запечатена и водоотпорна.

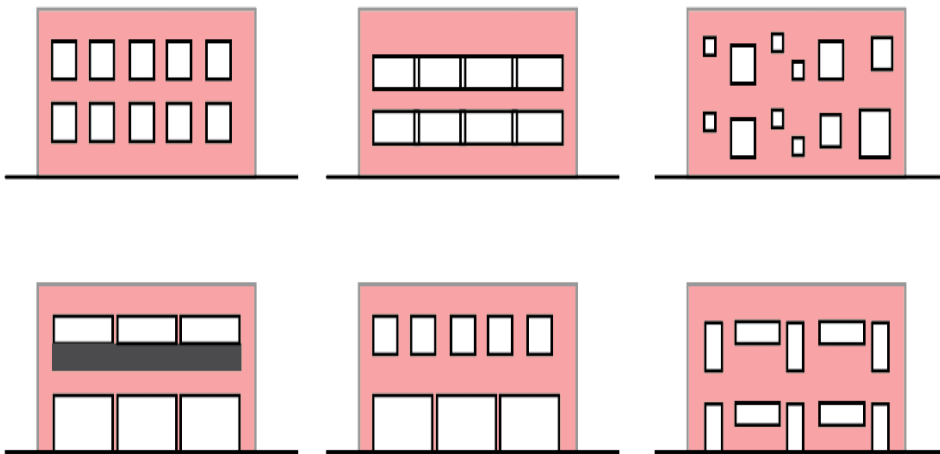
Дрвени подови

Иако дрвото е најповолен градежен материјал, сепак има и свои недостатоци кога станува збор за подови, бидејќи дрвените конструкции имаат тенденција да пренесуваат ударни звуци доколку не се дизајнирани правилно со употребата на материјалот кој е добар за апсорпција на звукот како што се т.н. решенија за пливачки подови или други материјали како гума.

ЕДНОСТАВНИ ФАСАДИ / ДИЗАЈН НА ПРОЗОРЦИТЕ

Дизајнот на прозорците ќе им овозможи на децата да имаат добра визуелна поврзаност со околината (природа, игралиште итн.). Ова вообичаено значи дека прозорите немаат парапетен ѕид. И доколу има парапетен ѕид истиот може да се користи како клупа за седење или слично. Исто така можно е да се направи концепт на дисперзиран прозорец, со неколку прозорци на ниво на деца и некои над нивно ниво. Во рамките на истиот план можни се неколку фасадни концепти како симетрична композиција, линеарна, дисперзирана, комбинирана итн.

Иста зграда со различни варијанти на фасада за да се создаде визуелна разновидност

АКТИВНИ ФАСАДИ

Употребата на елементи кои вклучуваат активно учество на децата во објектот може да се направи со интерактивни фасадни елементи. Таквите елементи може да вклучуваат:

- Црни табли (цртање, пишување на пораки, играње на игри со зборови, бројки итн. - го зголемува IQ)
- Магнети (компонирање на форми)
- Елементи за спорт (качување по ѕидови, вежбање баланс, кошаркарски табли итн.)
- Области за релаксирање (изградени елементи со перници во фасадата, куќички на дрво итн.)

- Места за криење (дупки за повлекување итн.)

Активна фасада за директен контакт на децата со зградата на градинката. Пример на фасадни магнети (лево, Градинка Ајда 2) и пример на фасада со црна табла за цртање (фото десно – Градинка Подгорје).

Фасада на градинка со елементи за планинарење/качување (Градинка Подгорје)

Пример на дидактичка фасада со дупки за криење и релаксирачки места (Takatuka Land Градинка, Берлин)

ПРИСТАПНОСТ НА ГРАДИНКАТА ЗА ДЕЦА СО ПОПРЕЧЕНОСТ

Дизајнот на новите објекти треба внимателно да ги земе во предвид потребите на децата со попреченост. Ова особено е важно за димензионирање на елементите како вратите и растојанијата меѓу

различните елементи на мебел и опрема. Зградата треба да биде дизајнирана за лица со попреченост, со пристап/влез соодветен за инвалидска количка. Ако зградата е висока на два спрата, треба да се изгради лифт.

© L: Courtesy DM R:Bloom blog

Поглавје 3

ЕНЕРГЕТСКО ЕФИКАСЕН ДИЗАЈН

Дизајнот на градинката треба да промовира квалитетни материјали и елементи кои ја намалуваат загубата на енергија. Ова значи дека градбата сама по себе треба да биде дизајнирана на одржлив начин со користење на добра изолација, квалитетни повеќеслојни прозорци, топлински пумпи, карактеристики на соларна енергија итн.

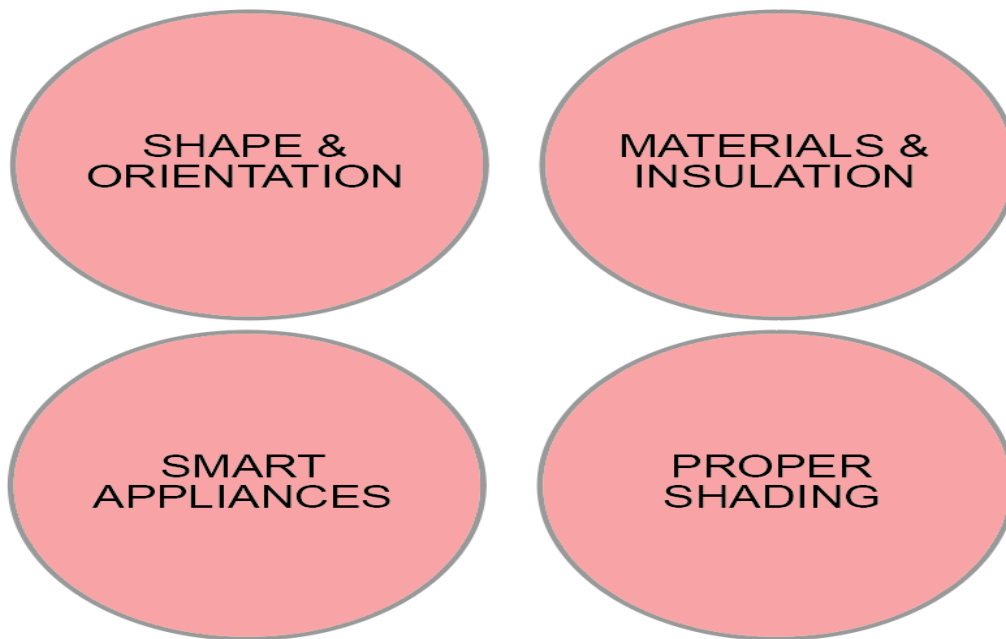

Елементите на одржлива енергија исто така може да имаат образовна вредност со воведување на децата во процесот на заштита на животната средина како што е рециклирање, принципи на соларна енергија, важноста на внимателно користење на ресурсите (струја, вода) и слично, бидејќи правилното образование за користење на енергетско ефикасни згради и за децата и за вработените е еден од важните аспекти за заштита на енергијата.

ЕЛЕМЕНТИ НА ЕНЕРГЕТСКА ЕФИКАСНОСТ

Дизајнот сам по себе може многу да допринесе во градењето на перформансите. Клучните елементи се:

1. Соодветен облик на основата на градбата - покомпактен облик – помала површина на фасада – помалку загуби на топлина,
2. Соодветна ориентација – квалитетна природна светлина – помалку употреба на вештачка светлина. Употребата на сончева енергија, и поставување на повеќе прозорци на јужната фасада, а помалку прозорци отворени на север,
3. Квалитетни материјали, добра изолација, квалитетни прозорци и врати, придонесуваат за подобрување на перформансите на градбата.
4. Употребата на технологијата како тоplotни пумпи, паметни инсталации и др. исто така употребата на паметни апликации и сензори може да допринесат многу за оптимално користење на енергијата во зградата.
5. Користењето на природното и вештачкото засенување е задолжително, бидејќи на овој начин може да се регулира влијанието на топлината од јакото сонце на македонското поднебје.
6. Употребата на зградата – еден од клучните фактори е исто така човечкиот фактор – соодветна употреба на елементите на градба може да ги намали вкупните тековни трошоци и потрошувачката на енергија.

Клучни елементи за енергетско ефикасен дизај

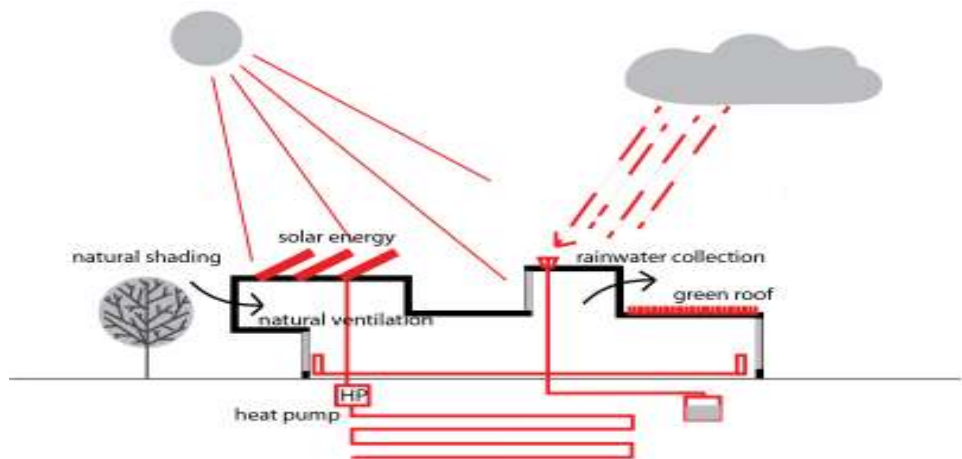
КАРАКТЕРИСТИКИ ЗА ОДРЖЛИВ ДИЗАЈН

Изградбата на зградите за образовние станува се повеќе одржлива и еколошки-пријателска преку промовирање на:

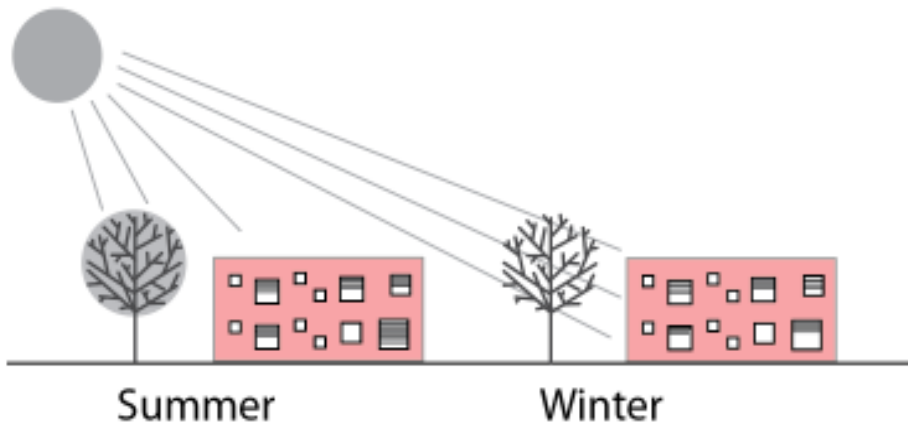
- употреба на природни и еко-пријателски материјали, особено дрвени материјали (дрво);
- пристап до зелени површини и дрвја, бидејќи тие ја филтрираат летната сончева светлина кога е најсилна и ја намалуваат потребата од климатизација, а исто така ги пропуштаат сончевите зраци во текот на зимата;
- паметни отвори на прозори за да обезбедат доволна дневна светлина, намалувајќи ја потребата од вештачко осветлување и со тоа заштеда на енергија, и обезбедување на соодветна вентилација;
- употребата на соларна енергија и топлотни пумпи заедно со земјината топлина, и слични алтернативни извори на енергија за да се оддржи зградата топла и да се добие топла вода;
- собирање и употреба на дождовна вода за тоалетите, наводнување итн.

- едноставни детали на дизајнот може да превенираат загуба на топлина и доколку зградата е добро изолирана да резултира со помала потрошувачка на енергија. Различни земји пропишуваат различни вредности за пасивни или ниско-енергетски згради.

- Соодветно засенување може да ја регулира температурата внатре во зградата и да помогне со природна вентилација. Засенувањето може да биде механичко или природно, потпирајќи се на користењето на дрвата според годишните времиња.

Различни елементи на одржливост

Двата вида на засенување, природно и вештачко играат главна улога во перформансите на градинката.

ЕФИКАСНО ЗАТОПЛУВАЊЕ И ИСКОРИСТУВАЊЕ НА ЕНЕРГИЈАТА

И покрај сегашните технолошки решенија за енергетска ефикасност, ниту една технологија не може да заштеди толку енергија колку што лошото

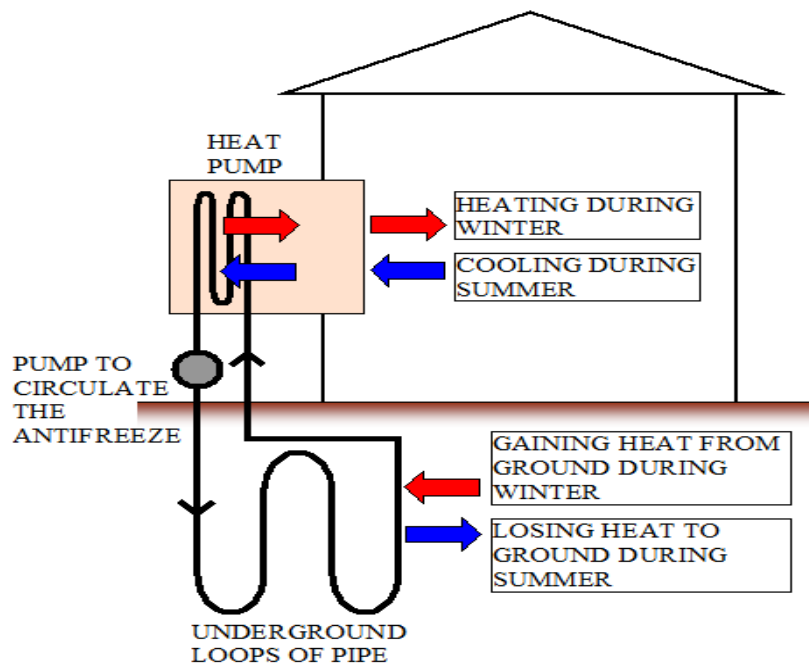
планирање и неправилното користење може да ја изгуби енергијата. Поради оваа причина многу е важно технологијата на градба да се разбере како дел од холистички систем или додаток на гореспоменатите принципи за дизајн во комбинација со правилна употреба на овие елементи.

Во природните и географски услови на Македонија, мини сончевите погони на покривите на детските градинки можат да дадат значителен придонес во енергетската ефикасност. Ова придонесува за целокупниот енергетски профил на градбата и на нејзината одржливост, бидејќи соларната енергија е обновлив извор на енергија. Доколку не се користат за електрична енергија, соларните панели можат барем да допринесат за затоплување на водата, што е важен енергетски допринос исто така.

Соларни панели на покрив на детска градинка ©Cebra.dk

Друг важен елемент за налаговање на трошоците за затоплување е користење на тоplotни пумпи кои можат да бидат на база на температурата на воздухот, почвата или водата. Сепак, најголемо значење сеуште има квалитетниот дизајн.

Принцип на топлотна пумпа © real-world-physics-problems.com

Поглавје 4

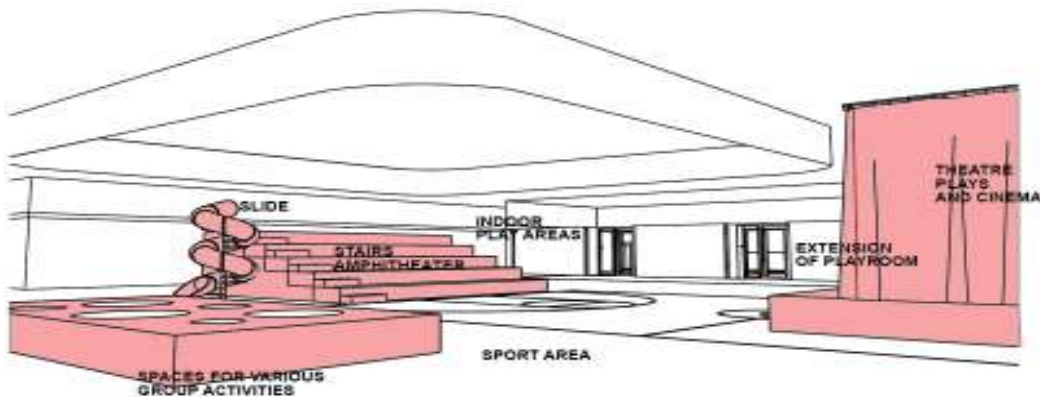
ПРИРАЧНИК ЗА ВНАТРЕШЕН ДИЗАЈН

ПРИНЦИП НА ЦЕНТРАЛЕН ПРОСТОР - ЈАВЕН ПРОСТОР ВО ГРАДИНКА

Еден од најважните елементи на новите градинки е создавање на заеднички/јавен простор во градинките. Овој простор е мултифункционален и е наменет да се користи од група на деца за различни активности од културни до развој на моторни способности или на пример групни прослави додека во исто време нуди катчиња за индивидуални активности или места за криење. Се препорачува да се лоцира централен простор помеѓу групите и игротеките за лесно и директно, а исто така може да ги заменат коридорите и да претставува јадро за јавните и групни активности во градинката.

Централен простор како проширување на игралната со спортски, театарски и други елементи.

Шема на елементи на централен простор

ПРИНЦИП НА ПОВРЗУВАЊЕ НА ПРОСТОРИИ

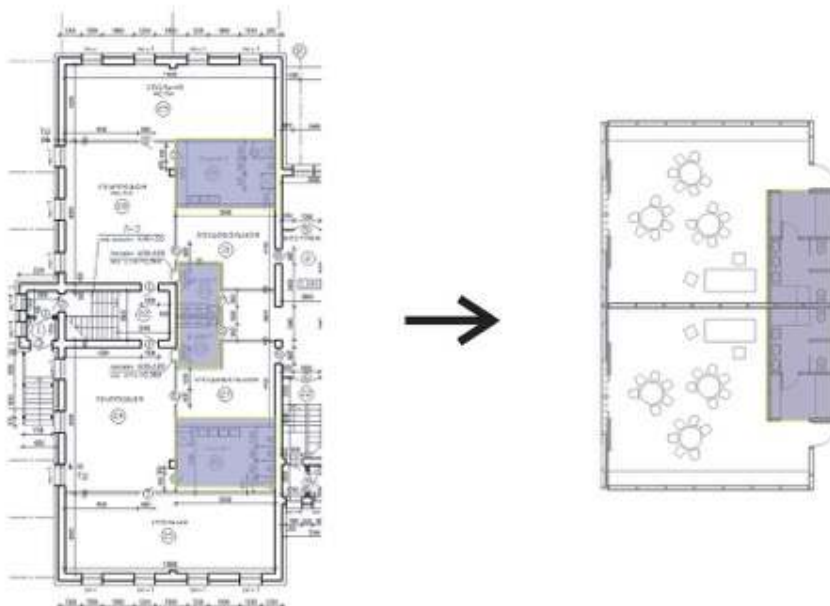
Неколку простории во градинката се помалку искористени. Решението е да се спојат со другите простории или да им се даде нова функција. Централните ходници може да се користат како проширување на занималните и неколку групни активности може да се одржуваат таму. Слично, употребата на гардероби на тркала може да ослободи многу простор за други активности. Неколку простории дефинирани само со мебел и со користење на мобилен мебел може да направат корисниот

простор да стане подинамичен. Слично на просторот и некои градежни елементи може да се користат повеќекратно. На пример скалите може да станат амфитеатар, просторот под него може да се користи за складирање или да бидат агли за криење на децата.

КОНЦЕНТРИРАЊЕ НА СИСТЕМОТ НА ИНСТАЛАЦИИ

Предлог е санитарните единици да бидат лоцирани една покрај друга, додека исто така може да делат некој простор за неа. Се препорачува да се направат внатрешни прозорци/ еднослојно стакло со цел лесно да може да се контролираат од просторијата за игра и да им се овозможи малку природна светлина во санитарните простории/ да се намали вештачката светлина.

Две простории за игра може да ги делат тоалетите.

РЕДУЦИРАЊЕ НА КОМУНИКАЦИИТЕ - ПРИНЦИП НА НУЛА ХОДНИЦИ

Доколку има ходници во зградата, тие не треба да бидат премногу долги, темни и комплицирани. Треба да се избегнува ефектот на лавиринт. Комуникациските области имаат можност да се трансформираат во сервис на нови или корисни околина како соблекувални, галерии, групни простории за игра итн.

ПРИНЦИП НА ПОВРЗАНИ ПРОСТОРИИ

Лизгачки или собирачки врати се најдобри принципи за комбинирање на просториите во градинките, без разлика дали поврзувањето е помеѓу занималните или помеѓу централниот простор. Во некои мали градинки заштедата на просторот помеѓу занималната може да се отстрани за да се направи еден голем простор за настан кога е потребно.

Две простории за игра може да се поврзат со лизгачки врати или да се поврзат со преклопен ѕид.

РАЗНОВИДЕН И ФЛЕКСИБИЛЕН ПРИНЦИП НА ПРОСТОРИЈА ЗА ИГРА

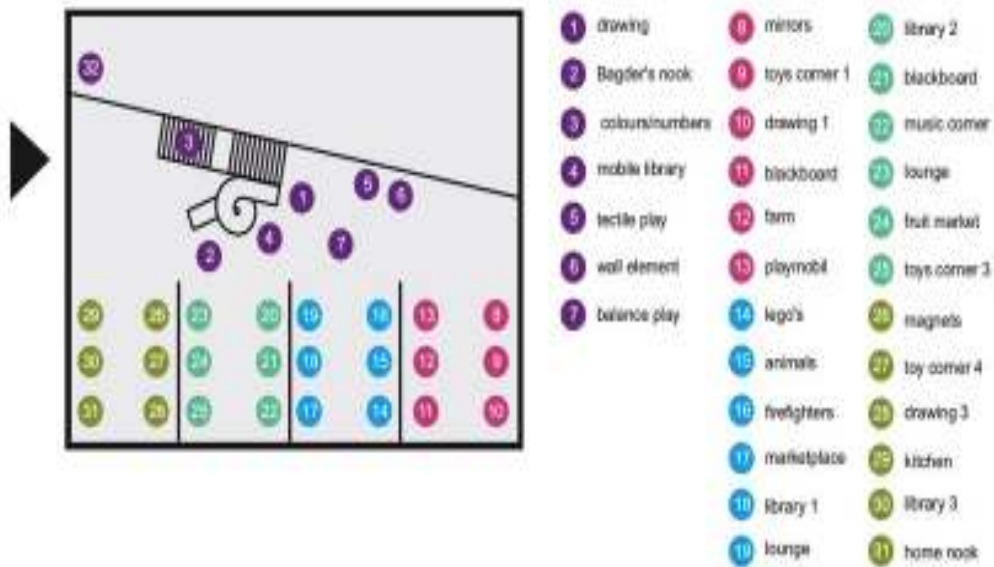
Поголем дел од денот децата го поминуваат во занималните, поради што истата треба да биде дизајнирана да овозможи различни области за игра и учење за мали групи или индивидуални за деца, додека исто така треба да

има простор за собирање во групи. Со флексибилен и подвижен мебел конфигурацијата на просторијата за игра, кога е потребно може да се промени брзо и лесно. Опремата треба да се подели со креирање на различни тематски катчиња (работилница, кујна, фарма итн.) за играње различни улоги, исто така маси и столчиња за цртање и креирање.

ПРИНЦИП НА ДИДАКТИЧКА РАЗНОВИДНОСТ

Различната околината ги повикува децата да ја истражуваат зградата инволвирајќи се во различни активности кои ги интересираат, и исто така да се сретнат со деца од други групи со слични активности. Ова е причината зошто е важно дизајните за просторијата за игра и централните области да бидат различни.

DIVERSITY ✓

ИЗБОР НА КВАЛИТЕТЕН МЕБЕЛ

Мебелот е еден од клучните елементи за внатрешен дизајн на предучилишните простории. Главни критериуми за избор на квалитетен мебел се во согласност со следниве критериуми:

- прилагоден е на возраста и големината на децата
- создава разновидност во просторијата за игра/занималната
- е издржлив
- безбеден е за користење (нема остри агли)
- лесен е за чистење
- флексибилен е
- е (по можност) склоплив / подвижен
- не создава институционална средина
- прави максимално искористување на природни материјали
- има богата текстура
- направена е во мирни, смирувачки и координирани бои.
- не се премногу скапи.

QUALITY

ПРИНЦИП НА ФЛЕКСИБИЛЕН МЕБЕЛ

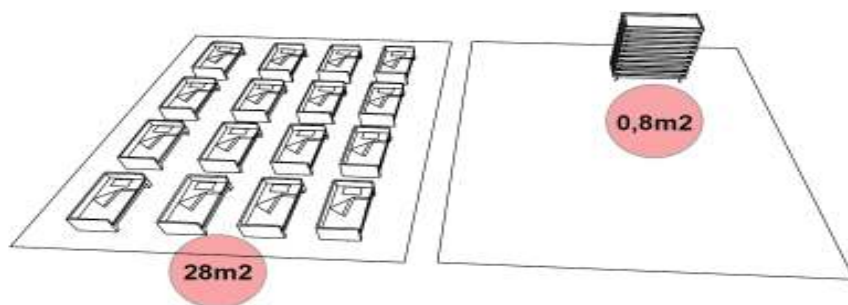
Флексибилен мебел како маса за преклопување може во еден момент да служи како занимална или во друго време да го направи празниот појенаменски простор искористен.

: Прилагодливи маси соодветни за сите возрасни групи ©Wesco

ЗАШТЕДА НА ПРОСТОР И ПОВЕКЕНАМЕНСКИ МЕБЕЛ

Мек и преклопен мебел кој се користи само тогаш кога е потребен може да заштеди многу простор и да додаде на флексибилноста на средината за учење. Исто така неколку елементи на мебел можат да се користат на различни начини, како на пример плакари со црни табли или слично.

Лесни преклопни кревети можат да заштедат многу простор.

ПОДВИЖЕН МЕБЕЛ

Подвижниот мебел дозволува различни просторни аранжмани, може лесно да се преместува од една занимална во друга или да се тргне кога нема да биде потребен.

Мебел на тркалца овозможува динамички аранжмани на занималните.

КРЕИРАЊЕ НА КАТЧЕ

Формирање на катчиња е надградба на занималните и може да креира идентитет на предучилишни простори. Тематските катчиња се многу популарни кај децата и вклучуваат динамични групи на катчиња како тобогани, индивидуални катчиња за релаксирање, читање книги итн.

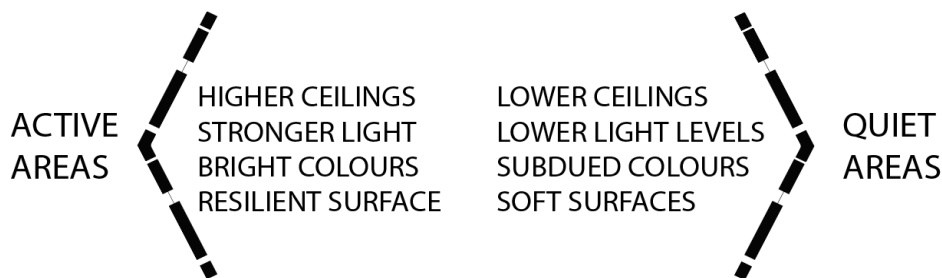

Поглавје 5

НАСОКИ ЗА ДИЗАЈН НА ЕНТЕРИЕРОТ

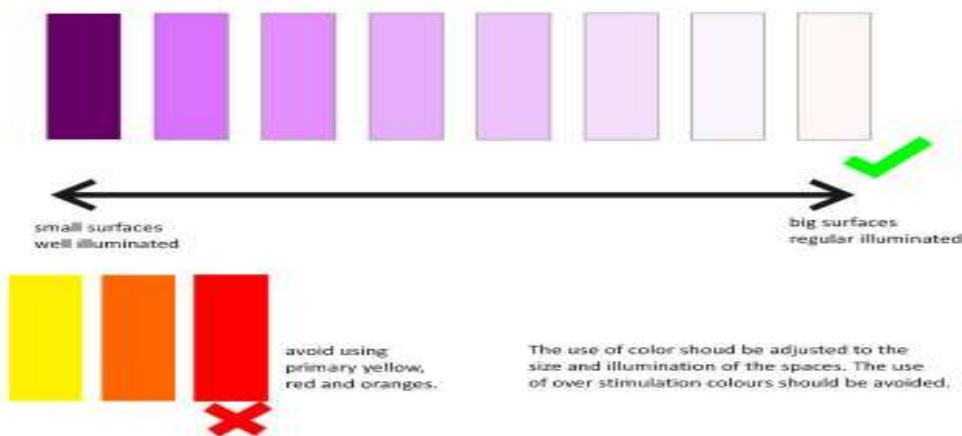
Внатрешниот дизајн може да биде под влијание на неколку елементи. Првенствено тоа се боите, материјалите и текстурата, форми на просториите, површините, светлината.

Употребата на боите

Боите може да имаат големо влијание на децата. Ладните бои имаат тенденција да имаат смирувачки ефект и топлите бои создаваат топлина и возбуда. Живописните бои може да се применат на еден ѕид во ходниците и занималните, меѓутоа со нив не треба просторот да се презасити, бидејќи тоа може да резултира со прекумерна стимулација и прекумерно возбудено однесување кај децата. Основните бои, особено жолтата, црвената и портокаловата треба да се избегнуваат. Претераната употреба на бои за

стимулација исто така треба да се избегнува. Најдобро е да се користат малку бои во просторот каде што децата го поминуваат поголем дел од нивното време бидејќи нивната облека и играчки се вообичаено многу шарени. Боите може да се користат за да се подели просторот како што е простор за децата со простор за персоналот или простор за одмор и спиење со простор за активности. Исто така најдобро е да се избегнуваат сложени шеми на боја. Принципот на боење треба да се прилагоди на големината на просторот и осветлувањето.

2. Употребата на текстури

Чувството на допир е многу важно за когнитивниот развој. Ниско поставените површини можат да бидат покриени со разни текстури за да се стимулираат децата, особено доенчињата и малите деца. Производителите на опрема за деца, дизајнирале неколку сензорни душеци за да се стимулира однесувањето на малите деца. Меките текстури треба да се користат во мирни и тивки простори и просторот за спиење за да промовира опуштено и тивко однесување, додека цврстите текстури се добро прилагодливи за големи простори за активности.

Слика: Галерија на текстури и воедно алатка за моторен развој ©Wesco

Користење на површините и останатите елементи

Освен со боите и текстурите, расположението на децата може да биде засегнато и од други елементи, како што се акустиката, осветлувањето, висината на таванот и сл. За да се стимулираат животни моторни активности треба да се користат живописни бои и да се користи многу светлина, додека позагаситите бои акустично апсорбирачки површини и пониски тавани имаат тенденција на смирувачки ефект врз децата.

Искористување на сидовите

Сидовите може да се користат за различни намени од складирање, до простор за изложба на детската работа. Сидовите исто така се добро место за поставување на дидактички елементи, огледала или црни табли. Се препорачува сидовите да се остават на дофат на децата, достапни за активностите на децата а не за слики на персоналот како цртани карактери и слично.

Слика: Сидовите може да се користат како галерија или црна табла или како дидактички сид за помали деца. ©L:BoschFjord & R:Jure Kotnik

Искористување на подот

Подот е сеуште еден од најмалку искористената површина во образованието. Делумно ова прашање може да се реши преку едукативни душеци или графички елементи во форма на цртежи или подни налепници.

Подот може да се користи како сообраќајно поле или за други активности за игра

Искористување на таванот

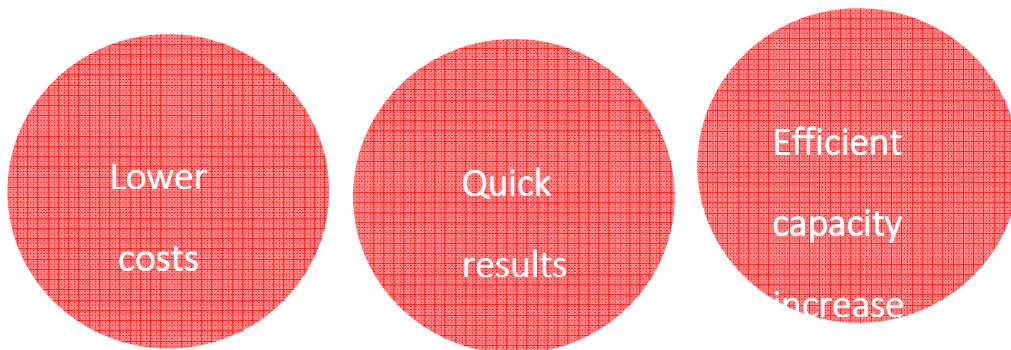
Таваните многу ретко се користат за образовни цели. Најчеста употреба на таваните е нивно користење за различни висечки елементи за спорт или други активност за игра.

Слика: Лулашките се најчест начин на користење на таванот за цели на игра
©Eden Lang

АНЕКС 8- Прирачник за реконструкција и реновирање ВОБЕД

Преку реновирање и реконструкција за кратко време се зголемува капацитетот на вклученост за релативно ниски трошоци. Во споредба со новите градби, реновирањето обично е една четвртина од трошоците. Терминот реновирање честопати се користи за реконструкција и трошоците за двете инвестиции се споредливи.

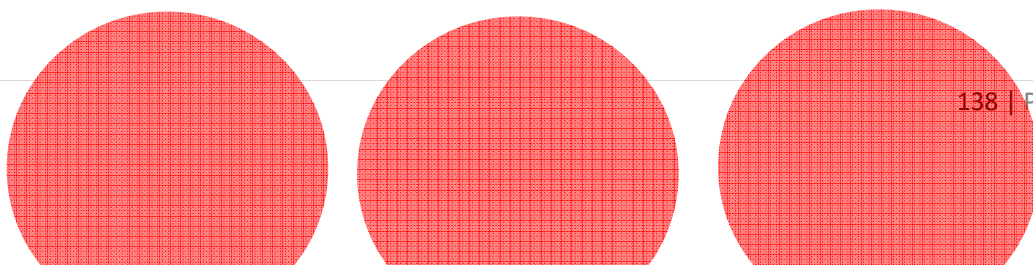
ДЕФИНИРАНИ ЧЕКОРИ ЗА ПРОЦЕСИТЕ НА РЕНОВИРАЊЕ / РЕКОНСТРУКЦИЈА

Процесот на реновирање/ реконструкција може да се опише во три клучни фази:

Анализа на зградата за зголемување на капацитетот

Идентификување на соодветен простор

Подготовка на дизајн базиран на упатството/правилник

АНАЛИЗА НА ЗГРАДАТА

Анализата на зградата е клучниот процес за идентификување на соодветната градба која треба да се реновира. Има неколку модели на простории кои можат да се претворат во занимални:

Пренамена на канцеларии и простории кои не се користат често или може да се пренаменат во занимални,

Пренамена на училници во занимални со едноставна промена на мебелот

Пренамена на неискористени простории за ходници во занимални

Пренамена на просториите за јадење во занимални

Пренамена на други јавни згради во градинки (центар на локална заедница, дом на култура итн.)

ИДЕНТИФИКУВАЊЕ НА ПРАВИЛЕН ПРОСТОР

Постојат три главни прашања кои мораат да се земат во предвид кога се анализира доколку градбата е соодветна за реновирање:

Каква е генерално општата состојба на постоечката зграда? (градбата, условите за осветлување, мувла, влага, староста на објектот, статиката, опасни материјали итн.)

Колку добро постоечката зграда ги задоволува потребите за образовни програми во градинката? (вклучувајќи ги и отворените површини за игралиште)

Кои промени треба да се направат и по која цена?

По направената позитивна идентификација на овие параметри процесот за дизајн е многу сличен со оној за нови градби и истиот е презентираан во поглавјето Е и Ф на овој прирачник.

ДИЗАЈН БАЗИРАН НА УПАТСТВО/ПРАВИЛНИЦИ

По утврдување кој простор треба да се реновира, следни чекори се да се искористат дизајн решенијата кои поддржуваат современо образование. Реновирањето кое ги следи упатствата предвидени во правилникот на Министерство за труд и социјална политика ќе создаде квалитетна, динамична и економична средина за предучилишно образование. Последното поглавје од овој документ предлага и објаснува кои клучни елементи на мебелот архитектите ќе може да ги користат за внатрешно уредување на градинките.

ДОПОЛНИТЕЛНИ ЕЛЕМЕНТИ ЗА РЕНОВИРАЊЕ/РЕКОНСТРУКЦИЈА – ПОДОБРУВАЊЕ И ОПЛЕМЕНУВАЊЕ НА ЖИВОТНАТА СРЕДИНА

Имајќи во предвид фактот дека реновирањето најверојатно ќе се прави во постоечки училишта или градинки (поретко во други јавни згради), зголемениот капацитет делумно ќе значи дополнителен товар за објектот. За да се охрабри реновирањето и да се подобрат условите за сите деца предлагме одредена сума на пари да се потроши за елементи кои ги подобруваат условите на сите деца. Овие елементи можат да бидат: тематски катчиња, неформални места за закачување, клупи, сидови за искачување, спортска опрема и опрема за игралишта.

Во продолжение на ова, многу инвестиции во реновирањето може да вклучат реновирање на прозорци, покриви или фасади вклучувајќи изолација за подобро енергетска ефикасност на објектот.

Секое реновирање треба да даде нешто за возврат на училиштето во целина, без разлика дали е за внатрешноста или надворешноста. Лево: додавање на мебел за релаксирање, десно: додавање на простор за вежбање во училиштето

ВИДОВИ НА РЕНОВИРАЊЕ/РЕКОНСТРУКЦИЈА

РЕНОВИРАЊЕ НА ПОСТОЕЧКИ ГРАДИНКИ И УЧИЛИШТА

Најголема предност на реновирањето во рамките на постоечки згради наменети за образование е инфраструктурата и околниот простор, од кои повеќето се спремни за зголемување на капацитетот со многу мали интервенции. Во најдобар случај училниците можат лесно може да се пренаменат во занимални, со додавање на тоалети во новите занимални или со директен пристап до нив. Надградбата на постоечки училишта или градинки е поповолен избор и има поголема смисла отколку да се прави нов проект од нула, каде што потребите од дополнителни занимални не се повеќе од две (четири на два спрата).

Small
intervention
quick result

Existing
infrastructure.

Клучни предности од пренамена на дел од училиште за потребите на градинка

РЕНОВИРАЊЕ НА ДРУГИ ЗГРАДИ

Во некои случаи нема можност за создавање на услови за градинка во училиштата и постоечките градинки, но има алтернативни згради кои се сопственост на Општината кои лесно може да се пренаменат во градинки. Има неколку добри примери за пренаменување на градинка во зградата на црквата, продавница за автомобили, замоци итн. Во Македонија најсоодветни градби за пренамена се чини дека се културните центри, центрите на локална заедница и други згради кои се во сопственост на Општината како канцелариски згради или недовршени градежни објекти што може да се пренаменат.

Клучни предности од пренамена на простор и зголемување на капацитетот преку реновирање

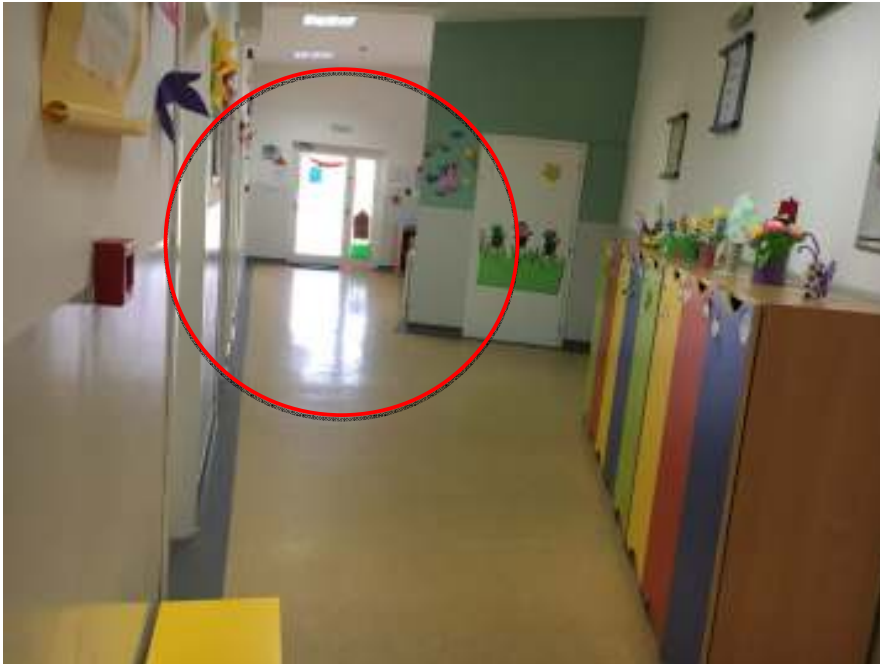
СЛУЧАИ ЗА ПРОУЧУВАЊЕ / CASE STUDIES (МК)

Еден од најголемите предизвици е правилно идентификување на просторот кој е соодветен за пренамена. Во некои случаи, опциите се евидентни, а понекогаш реновирањето треба да се направи во повеќе чекори со замена на просторот во рамките на зградата.

СЛУЧАЈ 1: РЕНОВИРАЊЕ НА ГРАДИНКА – ЈУДГ МОРКОВЧЕ – ЈУРУМЛЕРИ (МК)

Неколку градинки имаат можност да додадат занимална или две занимални во рамките на постоечкиот објект. Ова може да се направи со пренамена или редистрибуција на канцелариите, магацините или други простории кои може да се организираат поинаку.

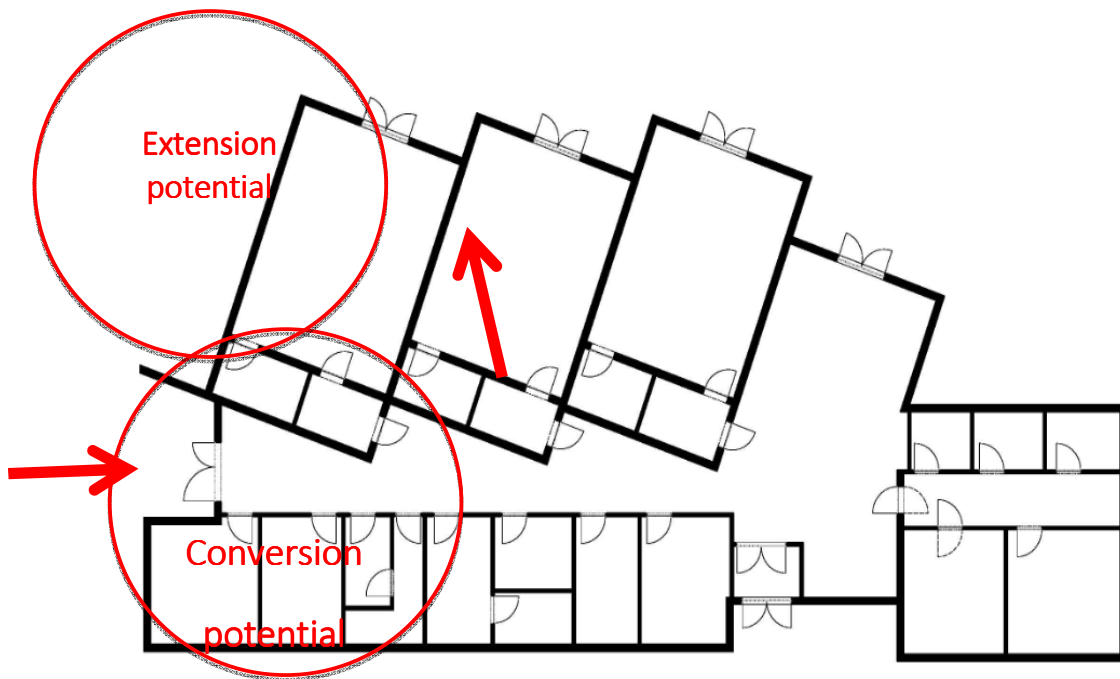
Избраната градинка е со три занимални со можност за додавање на уште една занимална – која евентуално може да биде со посебен влез – како дел/крило за неа.

Ходник со влез – потенцијален простор за занимална.

Л: Неколку канцеларии и магацини може да се направат во должина на зградата Р: Посебен влез е предност занимална за неџа.

Постоечки план на зградата. Потенцијал за дополнителни занимални со пренамена на неколку простории и дел од ходник во занимална додека исто така има добра опција и за надградба на зградата

Пренамена на канцеларии и магацини во дополнителни занимални. Исто така има можност за употреба на посебен влез кој е предност за занимална за неа. Типологијата на градинката исто така овозможува со проширување да се додадат дополнителни занимални на постоечките три занимални .

СЛУЧАЈ 2: РЕНОВИРАЊЕ НА УЧИЛИШТЕТО 11 ОКТОМВРИ

Училиштата се јавни згради со најголем потенцијал за да овозможат спроведување на предучилишен програм. Бидејќи многу училишта имаат веќе програм за градинка или предучилишен програм ова е докажана компатибилност. Бидејќи училиштата вообичаено се градат со раскошен простор, ова дава неколку опции за квалитетни простории во рамките на здрадата и на игралиштето.

Converting
Classrooms into
playrooms

Converting
aulas, dining
rooms etc.

Making
extension
to the school.

Најчести опции за пренамена на училишта.

Посетата и анализата на Училиштето 11 Октомври во Скопје, резултираше со неколку опции за градинка во рамките на постоечкото училиште. Бидејќи училниците добро се усогласуваат со барањата за занимални, пренамената на училница во занимална е најбрза и најлесна опција. Втора најповолна опција е да се пренаменат аулите, трепезариите, канцелариите или другите простории во занимални. Во многу случаи има неискористени тавански простории може да се прилагодат за зголемување на капацитетот, додека исто така проширувањето на училиштата е исплатлива опција бидејќи има постоечка инсталација, простор за игралиште итн. И вкупните трошоци се пониски отколку при изградба на нова градинка.

Фотографии од посетата на училиштето и идентификување на просторот:

Пренамена на училница е најбрз и најлесен начин за вметнување на градинка во постоечкото училиште.

Во влезната аула може да се сместат две занимални, но имајќи ја во превдид важноста на влезниот простор и функционалноста на централниот ходник за училишни активности подобро е да се искористи аулата на спрат, кој помалку се користи и има помалку функции за јавен простор,

За разлика од аулата на приземјето, аулата на горниот кат е помалку искористена и може да биде одлично место за две занимални со соседни тоалети. Користениот “јавен” простор може да биде пренаменет во прилично широки ходници (види наредна страна).

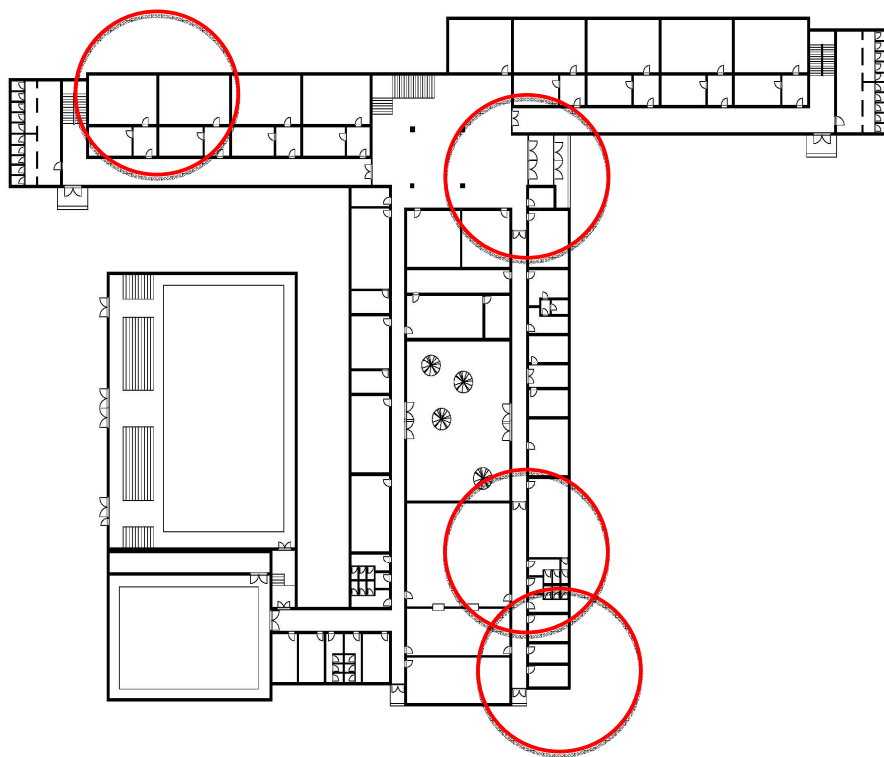
Широките коридори може да се трансформираат во форма на “надолжна аула” – “улица на активности”, области за релаксирање и дружење.

Пример како ходниците може да се трансформираат во форма на “надолжна аула” – “улица на активности”, простор за релаксирање и социјализирање

Употребата на трепезаријата може да се прилагоди, капацитетот може да се намали и да се регулира со смени, додека дел од големиот простор може да се искористи за градинка бидејќи има директен пристап до внатрешниот двор – можно детско игралиште.

Постоечки план на зградата и најочигледните опции за занимални во рамките на училиштето.

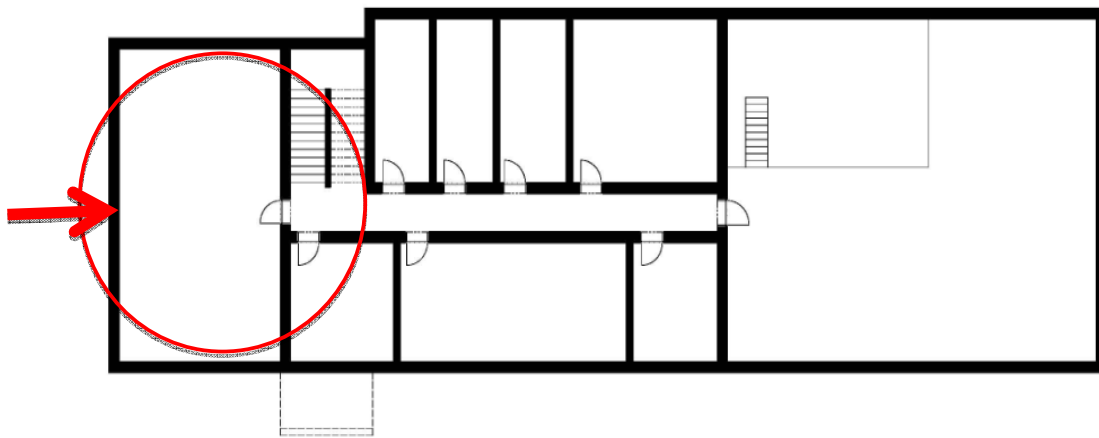

Шема на додадени занимални – приземје.

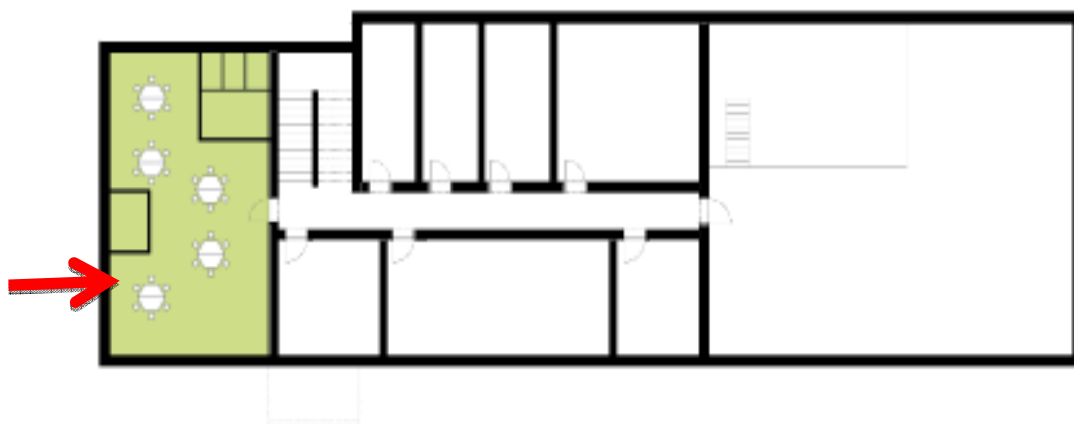
СЛУЧАЈ 3: ПРЕНАМЕНА НА ЈАВНИ ЗГРАДИ - ПОЛИЦИСКА СТАНИЦА
КИСЕЛА ВОДА, СКОПЈЕ

Неколку јавни згради може да бидат домаќин на детска градинка доколку работата и просторот се организираат соодветно. Најдобар начин да се направи ова е да се направи посебен влез во зградата, како што е случајот на полициската станица Кисела Вода во Центарот на Скопје. Особено во мали рурални општини употребата на јавните згради, како што се центрите на културата, полицијата, канцелариите на пошта итн. може да бидат соодветни да се вдомат една или две занимални во согласност со потребите. Ваквата пренамена вообичаено бара некои адаптации на канализацијата и инсталацијата, додека подготовката на храна може да биде аутсорсирана од постоечките градинки или училишта.

Постоечки план на зграда кој ја покажува предложената пренамена / преадаптација на канцелариите.

Предложено решение со детска занимална и посебен влез со што градинката е целосно независна.

МЕЃУНАРОДНА НАЈДОБРА ПРАКСА

Ова поглавје го преставува изборот на квалитетни реновирања и пренамени на градинки

St. Leonhard Основно училиште и градинка

Училиштето беше изградено во 1964 и реновирано во 2010 година. Главните цели поврзани со енергијата беа постигнувања на пасивен стандард на домување по реновирањето, употребата на префабрикувани дрвени фасадни елементи, како и употреба на обновливи извори на енергија за греење, сопствена топла вода и електрична енергија.

© Реновирано училиште Така-тука градинка, Берлин

Старата градинка беше пренаменета од досадна фабрикувана детска градинка во динамична средина за учење со неколку активни катчиња во внатрешноста и динамична мултифункционална фасада која и даде на

зградата нов визуелен идентитет додека на децата им даде места за криење, искачување и релаксирање.

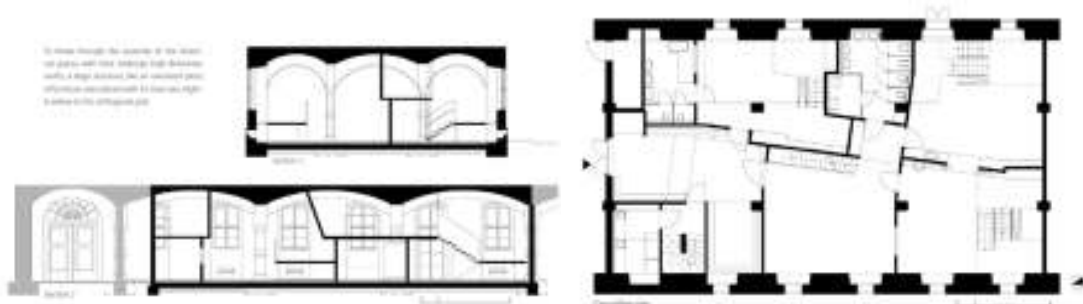
Споредба на екстериерот на стариот и новиот проект.

Тротоари со додадени елементи на катчиња и слика на елемент за играње на фасадата.©Thebaupiloten

Градинка Замокот на Schonbrunn

Оваа градинка беше вметната во приземниот дел на историската зграда на замокот Schonbrunn. Тоа е простор со високи тавани и направена е градинка на две нивоа со галерии и катчиња за деца, главно за тивки активности додека динамичките активности се одржуваат долу. Мебелот, сидовите и материјалите најчесто се направени од дрва. Примерот покажува дека е можно да се направи квалитетна градинка во заштитена историска средина.

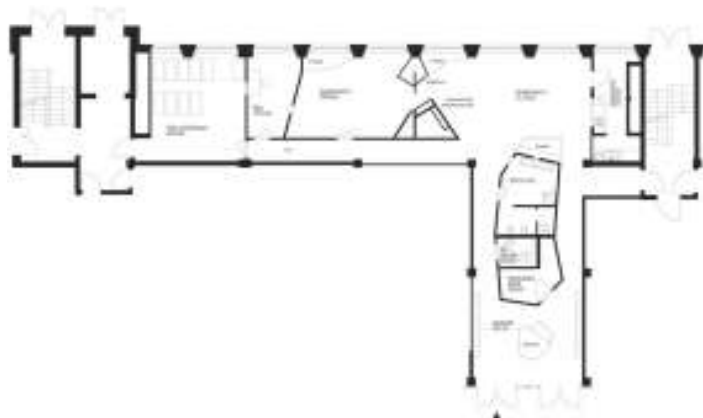
©Rupert Steiner

Loftschloss градинка

Градинката Loftschloss е пример за градинка направена во горниот кат во бивша индустриска зграда. И покрај старата намена за употреба, со внимателно планирање може да се направи пренамена во градинка со квалитетно опкружување за децата.

©Baukind.de

Црква Свети Себасијан пренаменета во градинка

Една од најневообичаените пренамени е пренамената на црква во градинка во Мунстер, во Германија. Конструкцијата на црковното јадор се одржуваше со некои делумни отвори кон надвор, додека главната светлина доаѓа од светларник. Градинката е дизајнирана да има сопствено затворено игралиште за играње во текот на годината со неколку игри и спортски активности.

© Болс Вилсон архитекти

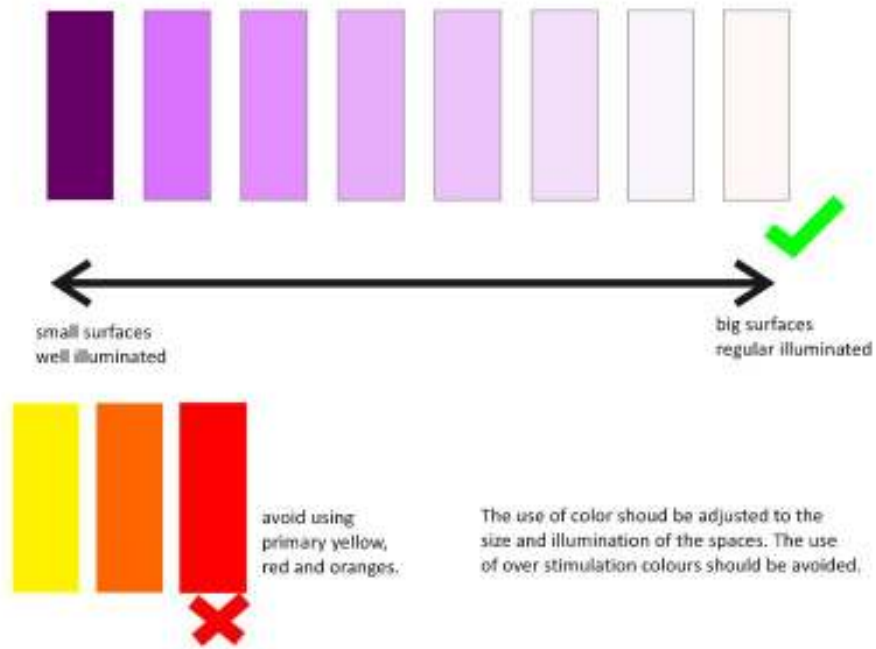
НАСОКИ ЗА ДИЗАЈН НА РЕНОВИРАЊЕ

Покрај мебелот, внатрешниот дизајн може да биде под влијае на неколку други елементи, како што се боите, материјалите, текстурите, формата на просториите, површините и светлината.

БОИ

Боите може да имаат големо влијание врз децата. Ладните бои имаат тенденција да имаат смирувачки ефект а топлите бои создаваат топлина и возбуда. Живописните бои може да се применат на еден ѕид во ходниците и занималните, меѓутоа не треба да се претера со нивна употреба бидејќи тоа може да се резултира со прекумерно стимулирање и прекумерно возбудено однесување кај децата. Основните бои, особено жолтата, црвената и портокаловата, треба да се избегнуваат. Употребата на повеќе бои за стимулација треба исто така да се избегнуваат. Подобрo е да се користи помалку бои во просторот каде децата го поминуваат поголемиот дел од своето време, бидејќи и нивната облека и играчки се вообичаено многу шарени. Боите може да се користат за да се поделат просториите, како што се детските простории со просториите за персоналот или просторија за одмор со просторија за активности. Најдобро е да се избегнуват и комплексните шеми на бои. Принципот на боење треба да се прилагоди на големината и осветлувањето на просториите.

ТЕКСТУРИ

Чувството на допир е многу важно за конгитивниот развој. Ниско поставените површини може да бидат покриени со разни текстури за да се стимулираат децата, особено доенчињата и помалите деца. Производителите на опрема за деца дизајнираа неколку сензорни душеци за да се стимулира однесувањето на малите деца. Меките текстури треба да се користат во тивки простории и простории за спиење а да промовираат опуштено и тивко однесување, додека цврстите текстури се добро прилагодливи за големи активни простории.

Слика: Галерија на текстури и воедно играчка за моторички развој.

ПОВРШИНИ И ДРУГИ ЕЛЕМЕНТИ

Освен бојата и текстурата, на расположението на децата може да влијаат и други елементи, како што се акустиката, осветлувањето, висината на таванот итн. За да се стимулираат животните моторни активности, треба да се користат живописни бои и многу светлина, додека згаситите бои, акустично апсорбирачки површини и пониските тавани имаат тенденција на смирувачки ефект кај децата.

УПОТРЕБАТА НА СИДОВИТЕ

Сидовите може да се користат за различни намени од складирање до изложби на детската работа. Се препорачува сидовите да се остават на дофат на децата, достапни за детски активности или барем за уметничка галерија наместо да се цртаат со цртани ликови од страна на персоналот или професионални сликари.

Слика: Сидовите може да се користат како црна табла за пишување, галерија за детската уметност или како дидактички сид за помалите деца.

УПОТРЕБАТА НА ПОДОТ

Подот е сеуште еден од најмалку искористената површина во образованието. Делумно ова прашање може да се реши преку едукативни душеци или графички елементи во форма на подни цртежи или подни налепници.

Слики: Подот може да се користи како сообраќаен полигон за учење за сообраќајот и за промовирање на развојот на моторните вештини.

УПОТРЕБА НА ТАВАНОТ

Таваните многу ретко се користат за образовни цели. Најчеста употреба на таваните е нивно користење за различни висечки елементи за спорт или други активности за игра.

Слика: Лулашките се најчестиот начин за користење на таванот за цели на игра

НАСОКИ ЗА МЕБЕЛ И ПРИНЦИПИ ЗА КВАЛИТЕТНО РЕНОВИРАЊЕ НА ВНАТРЕШНИОТ ДИЗАЈН

РАЗНОВИДЕН И ФЛЕКСИБИЛЕН ПРИНЦИП НА ЗАНИМАЛНА

Поголем дел од денот децата го поминуваат во занимална, која поради тоа треба да биде дизајнирана за да овозможи различни простори за игра и учење за мали групи и исто така за индивидуални деца, и простор за групно собирање. Со флексибилен и подвижен мебел брзо и лесно може да се смени конфигурацијата на занималната по потреба. Опремата треба да биде разновидна за креирање на различни тематски катчиња (работилница, кујна, фарма итн) за играње на улоги, како и маси и столици за цртање и креирање.

ПРИНЦИП НА КВАЛИТЕТЕН МЕБЕЛ

Мебелот е еден од клучните елементи во внатрешен дизај на предучилишните установи. Главни критериуми за избор на квалитетен мебел се следниве:

- прилагодлив на возраста и големината на децата
- да овозможува разновидност во занималната
- да биде издржлив
- безбеден за користење (да нема остри рабови)
- лесен за чистење
- флексибилен
- е (по можност) склоплив/подвижен
- не создава институционална средина
- прави оптимално користење на природни материјали
- има богата текстура
- направен е во мирни, смирувачки, координирани бои
- не е премногу скап

Слика: Прилагодливи маси соодветни за сите возрасни групи ©Wesco

ПРИНЦИП НА МЕБЕЛ НА РАСКЛОПУВАЊЕ

Мебелот на склопување може да биде одличен елемент за заштеда на просторот, оставајќи празен простор во занималната за други активности, што е особено корисно кај реновирање на ограничени простори или мали занимални.

Pic: ©Wesco

ПРИНЦИП НА ПОВЕКЕНАМЕНСКИ ЕЛЕМЕНТИ

Мебелот може да биде дизајниран на начин да се користи на различни начини и со ова образовната средина станува побогата. На пример, вратите од шкафовите можат да се користат како површина на црна табла, скалите може да се користат како образовна површина, катче за криење или магацински дел итн.

ПРИНЦИП НА ПОДВИЖЕН МЕБЕЛ

Подвижниот мебел овозможува различен аранжман на просторот, може лесно да се премести во друга занимална или да се отстрани кога нема да биде потребен.

ПРИНЦИП НА АКТИВНА УПОТРЕБА

Мебелот исто така може да им овозможи на децата да си направат свој сопствен просторен аранжман и да го користат просторот на нивен начин.

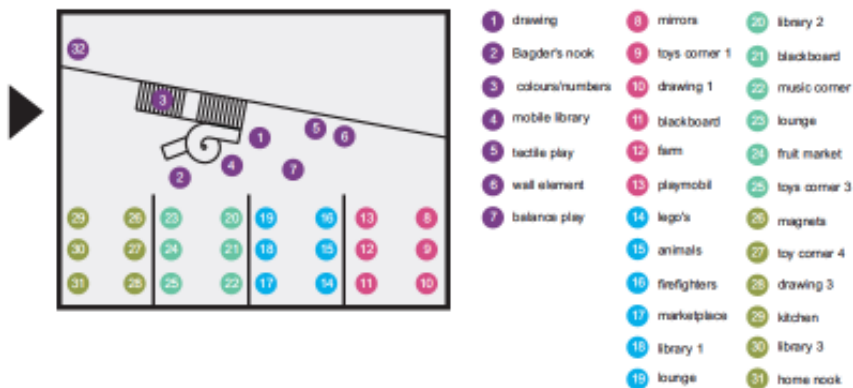

Слика: ©Baukind

ПРИНЦИП НА РАЗНОВИДНОСТ

Разновидноста на околината ги привлекува децата да ја истражуваат зградата инволвирајќи се во различни активности по нивен интерес, и сретнувајќи се со деца од другите групи со слични активности. Затоа е важно дизајнираните елементи во рамките на занималната и во централниот простор да бидат разновидни.

ПРИНЦИП НА ПОВРЗАНИ ЗАНИМАЛНИ

Најдобар принцип за комбинирање на просторот во градинката се лизгачките или преклопните врати, без разлика дали се помеѓу занималните или кон централниот простор. Во некои помали градинки кога е потребно партициите помеѓу занималните за заштеда на просторот може да се поместат за да се направи еден голем простор за настани.

ПРИНЦИП НА ЕКОНОМИЧНИ ДОДАТОЦИ

Малите интервенции како душеци, вреќи за седење или елементи од пена кои децата може да ги преместат или да ги аранжираат, додаваат многу на неформалноста и благосостојбата на просторот за учење. Во исто време опцијата за обликување на просторот за свои потреби, ја зголемува

креативноста на децата и прифаќањето на средината за учење поради зголемениот неформален карактер на просторот

Слика : ©U:Svetvmes D:BoschFjord

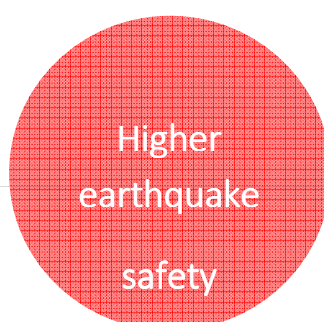
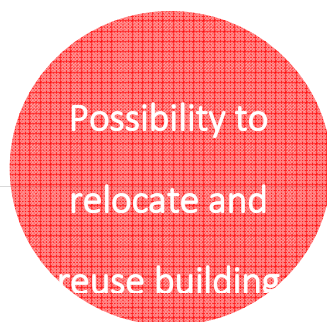
АНЕКС 9 – Модуларни и мобилни градинки

ВОВЕД

Овој документ ги анализира опциите за модуларни и мобилни (во многу случаи исто така модуларни) градинки како најфлексибилен пристап кон градбата со презентација на опциите и најдобрата пракса. Со оглед на тоа што монтажните конструкции се повеќе популарни ова во иднина може да биде исто така опција за Македонија. Овој документ ги преставува опциите за градба на модуларни градинки, методологијата на дизајн ја рефлектира нејзината цена.

МОДУЛАРНИ ГРАДИНКИ КАКО ВАРИЈАНТА ВО ГРАДБАТА

Монтажните конструкции се брзорастечка индустрија која полека дури ги надминуваат и традиционалните градежни пазари во некои сектори, особено во семејно домување, додека во градбата на училиштата и градинките сеуште се повеќе исклучок. Сепак, постојат неколку квалитетни примери исто така во регионот на Балканот. Има неколку квалитети поради кои модуларните градинки се барани. Меѓу нив се контролата над трошоците за изградба, бидејќи овие градби во повеќе случаи ги вклучуваат клучните инвестиции и трошоците за производство лесно може да бидат предвидливи. Исто така има високо ниво на контрола на квалитет во производството. Единиците брзо се градат, дури поголемите структури може да се направат во еден ден што е еден од клучните предности. Градилиштето останува чисто, има мала бучава и загадување во споредба со традиционалниот начин на градба. Една од главните предности на модуларните и особено мобилни згради е тоа што тие може да бидат од привремена природа и по употребата да бидат преалоцирани на друга локација со минимални трошоци. Еден важен квалитет кој го имаат модуларните градинки во споредба со традиционалната градба е нивната мала тежина што ги прави поотпорни на земјотреси.

Control
over the
construction

In factory
quality
control

Quicker
to build

Како и со било што друго има исто така и недостатоци на модуларните градинки меѓу кои се: не може да се изградат органски форми, големината е секогаш мултипликатор на основниот модул кој доколку не е дизајниран добро може да има недостаток на целиот дизајн итн.

Limitation
in the shape of
the building

Module
limitation

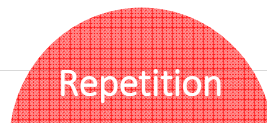
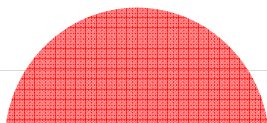
Design
monotony if
designed poorly

Пример на монотонија во дизајнот.

МОДУЛАРЕН ОСНОВЕН ДИЗАЈН НА ГРАДИНКА

Создавање на модуларна градинка е следење на едноставната филозофија “Лего”, каде што модулите се наредени заедно како што има потреба. Најдобар начин да се отпочне со дизајнирање на модуларна градинка е да се дефинира моделот на занимална, потоа во согласност со потребите на него да се додаде модулот на санитарните простории (тоалети), ходници, просторот за услуги и персонал. Во суштина, нема многу разлика во организационата шема во споредба со традиционалните градинки, има само неколку ограничувања во градењето а тоа е ограничување во креирање на органски форми или не нормални форми бидејќи основниот модул на модуларните градинки скоро секогаш се базираат на правоаголни форми

МОДУЛАРНИ И ТРАДИЦИОНАЛНИ ГРАДБИ

Модуларните згради можат повеќе или помалку успешно да се натпреваруваат со правоаголни дизајни и на многу начини ограничувањата базирани на модулот може да се решат без поголеми проблеми. Подолу е пример на планот на градинка во Кочани (520 кв.м) во традиционална градба, за да се покрие оваа област со најчестиот 20' степен контејнерски модул ќе треба 36 модули и разликата во површината ќе биде еден квадратен метар. Подолу е шема како овие модули ќе бидат распределени за да одговараат на програмата.

Шема: План на спрат од градинка во Кочани кој одговара на 36 контејнери од дваесет метри.

КЛУЧНИ ПРИНЦИПИ ЗА ДИЗАЈН НА МОДУЛАРНИ ГРАДИНКИ

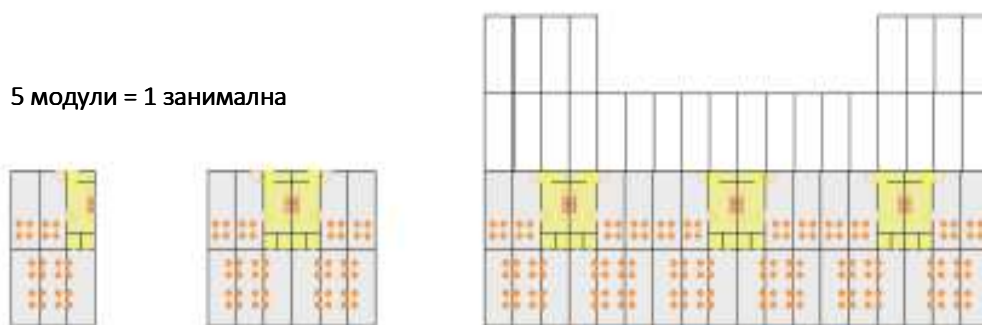
Како и кај секоја нова градинка главните принципи на модуларните градинки се фокусираат на трошоците, образованието и енергетската ефикасност обезбедени од:

- Компактната форма на зградата

- Рационален избор на материјали
- Едноставен избор на клучни детали на зградата
- Правилна ориентација на зградата и соодветно засенување
- Повеќенаменска употреба на просторот
- Енергетска ефикасност, одржлив дизајн (топлотни пумпи, колектор на дождовница, соларни панели итн)
- Квалитетна природна светлина
- Квалитет на внатрешен воздух (природна и вештачка вентилација)
- Флексибилен простор со флексибилен мебел
- Пристап за хендикепирани лица.

ОСНОВНА ДЕФИНИЦИЈА НА МОДУЛАРНА ЗАНИМАЛНА

Кога се подготвува дизајн на зграда на модуларна градинка клучен елемент е дефиницијата на модуларната занимална која може да се повторува повеќе пати, во различни позиции за да се исполни локацијата.

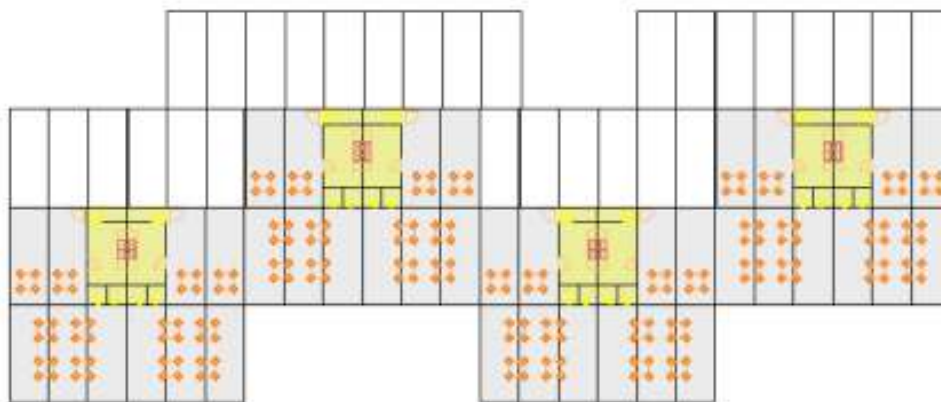
Основниот модул од шест конејнери може да се комбинираат во поголеми структури.

ПРОСТОРНА ФЛЕКСИБИЛНОСТ И ИЗГРАДБА НА ЗГРАДАТА

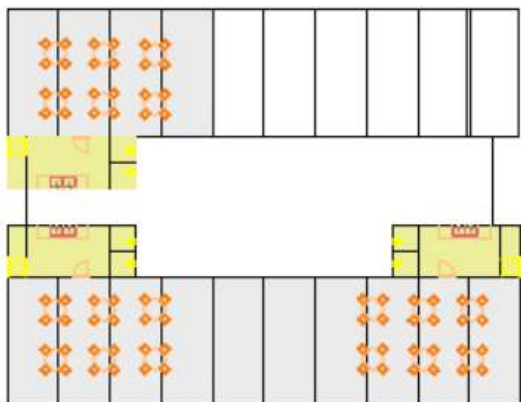
Истиот модел може да се трансформира лесно за да одговара на потребите на локацијата. Занималните како главен елемент на градинката може да се поместуваат или ротираат за да се промени дизајнот на централниот простор или дизајнот на зградата како целина.

Четири занимални на градинка во триаголна форма.

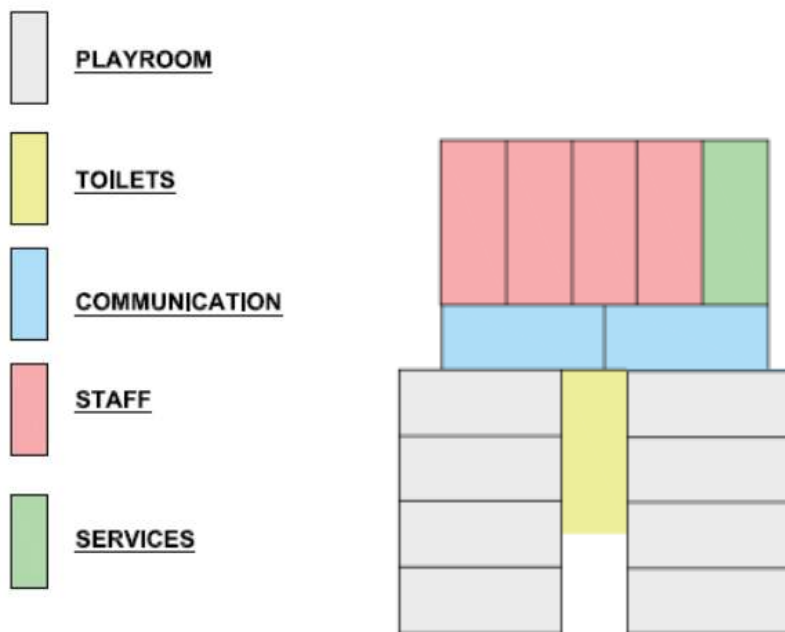

Динамични линеарни осум занимални во градинка.

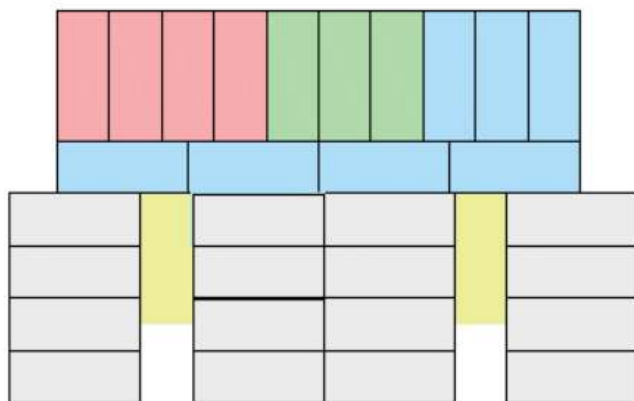
Варијанти на модули во различни комбинации и форми – централен простор три занимални на градинка.

РАЗЛИЧНИ ГОЛЕМИНИ И ОРГАНИЗАЦИЈА НА МОДУЛАРНИ ГРАДИНКИ

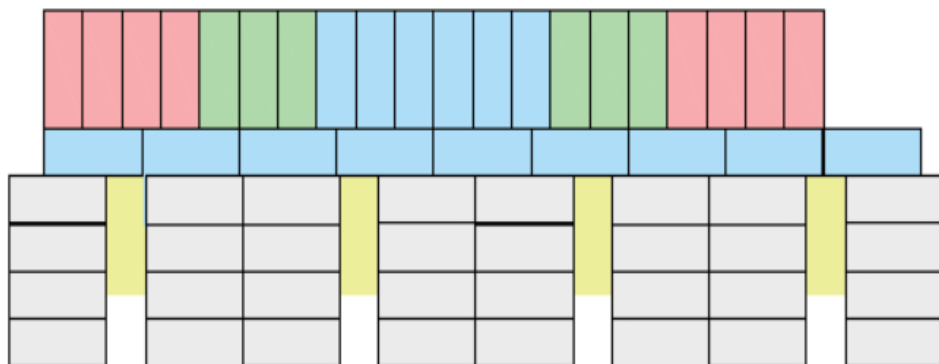
Број на места   Број   на   Број на деца   Големина   Форма
 занимални

16	2	40	230 m ²	Компактна С
----	---	----	--------------------	----------------

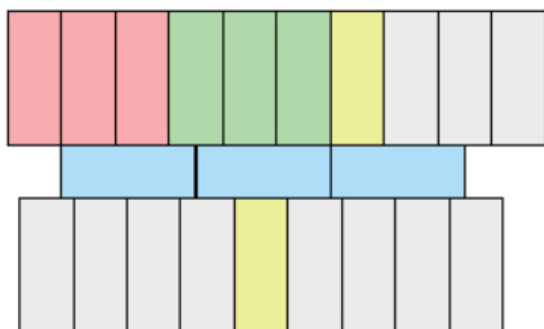

Број места	на	Број на занимални	Број на деца	Големина	Форма
---------------	----	----------------------	--------------	----------	-------

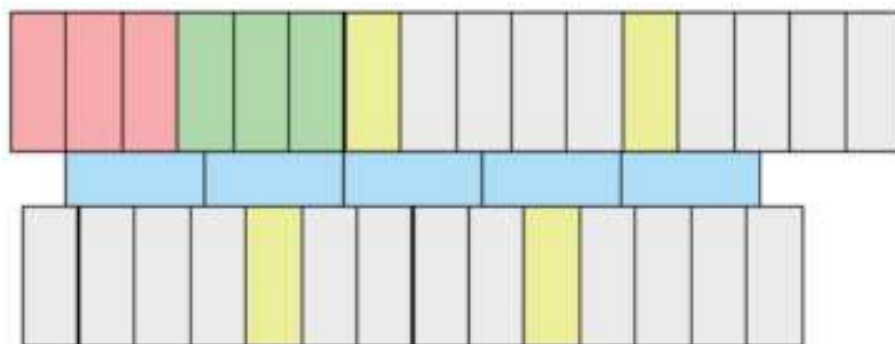
32	4	80	460m ²	Линеарна М
----	---	----	-------------------	------------

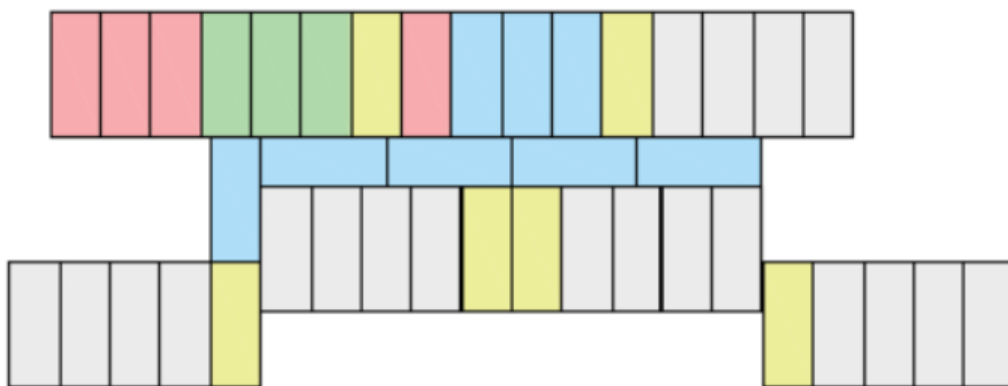

Број на места	Број на занимални	Број на деца	Големина	Форма
22	3	120	316,8m ²	Линеарна М

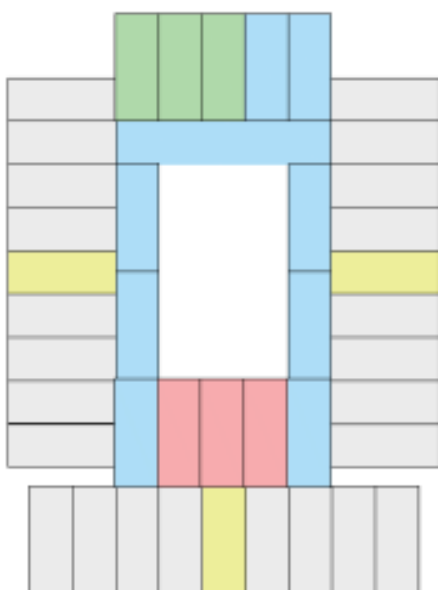

Број на места	Број на занимални	Број на деца	Големина	Форма
76	5	100	1094,4m ²	Линеарни L

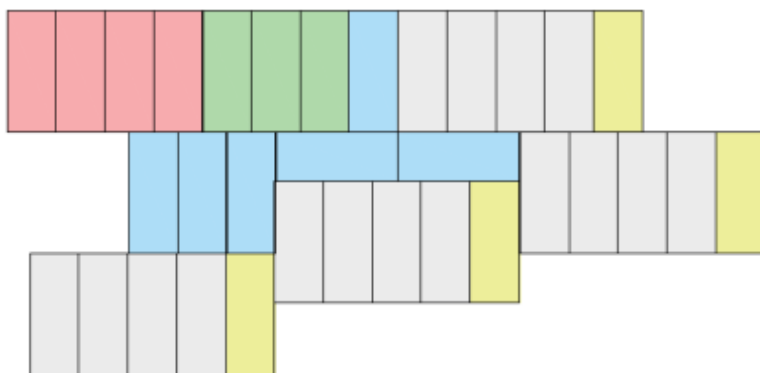
Број на места	Број на занимални	Број на деца	Големина	Форма
64	8	160	921,6 m ²	Линеарна XL

Број места	на	Број на занимални	Број на деца	Големина	Форма
42		5	100	604,8m ²	Дисперзирана линеарна

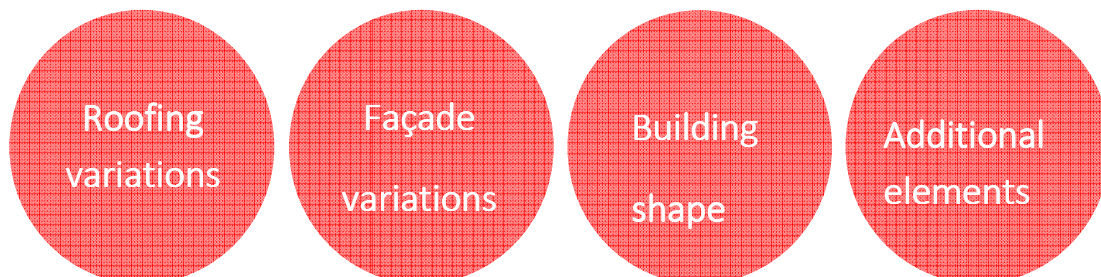
Број места	на	Број на занимални	Број на деца	Големина	Форма
43		6	120	619,2m ²	Детска градинка со внатрешен

Број на места	Број на занимални	Број на деца	Големина	Форма
33	4	80	619,2m ²	Форма стрела

ПРЕВЕНТИВА ОД МОНОТОНОСТ: ГРАДЕЊЕ НА РАЗЛИЧНИ ЕЛЕМЕНТИ

За да се спречи повторување и монотонија од поврзување на модулите заедно, архитектите имаат неколку опции на креирање на идентитетот на зградата со покривот, фасадата (боја, материјал, позиција на прозорите), обликот на градба и останати дополнителни елементи како тераси, балкони кои го даваат крајниот изглед на зградата.

Елементи за создавање на визуелна разновидност на модуларните и мобилните градинки.

ВАРИЈАНТИ НА ПОКРИВ

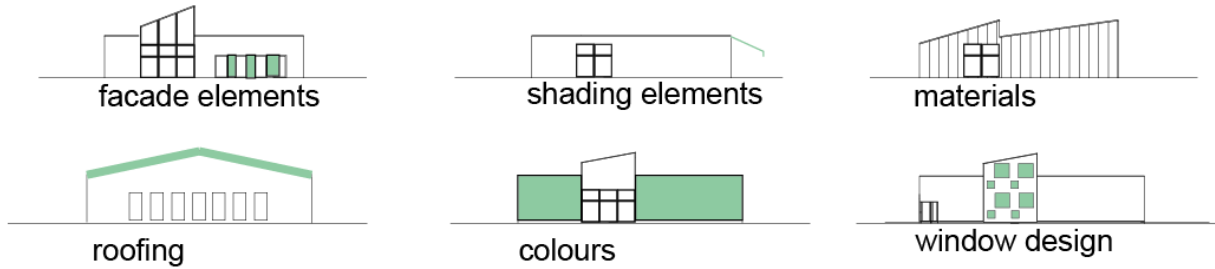
Покривот е еден од најпрепознатливите елементи на архитектонскиот дизајн. Ист план може да има различен покрив. Постојат неколку едноставни опции на покрив кои може да одговараат на модуларни градинки (види ја шемата подолу). Комплексни покриви треба да се избегнуваат поради дизајнот на сопствените детали, подолго време на градба и најчесто има потенцијал со проблеми за манипулација со вода и поголеми шанси за протекнување итн.

Иста зграда – различни опции на покрив создаваат визуелна разновидност во рамките на ист план.

ВАРИЈАНТА НА ФАСАДА

Дизајнот на прозорите треба да овозможи децата да имаат добра визуелна поврзаност со околината (природа, игралиште итн.) Ова значи дека прозорите не треба да имаат парапетен ѕид. Доколку има некој парапет, истиот може да се користи како клупа за седење или слично. Дисперзиран концепт на прозори исто така евозможен со неколку прозори на ниво на децата и неколку прозори над нивното ниво. Во рамките на ист план неколку концепти на фасада се можни како симетрична композиција, линеарна, дисперзирана, комбинирана итн.

Иста зграда – различни варијанти на фасада создаваат визуелна разновидност во рамките на ист план.

ВАРИЈАНТИ НА ДИЗАЈНЕРСКИ ЕЛЕМЕНТИ

Покрај фасадата исто така и дополнителните елементи може да го формираат идентитетот на модуларните / мобилните градинки. Помеѓу овие се елементи на тераси, светларници и различна опрема за играње како сидови за качување, табли за цртање, тобогани итн.

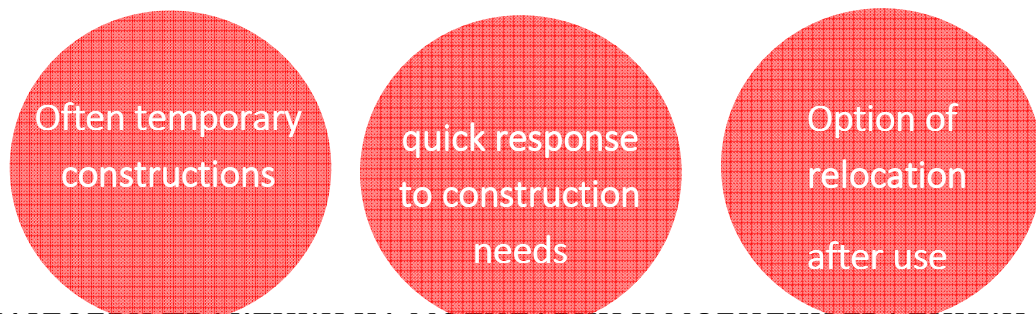

Лево: Експресивен дизај на тераса визуелно покривајќи во позадина модуларна зграда. Десно: Интензивна шема на бои на фасада

МОБИЛНИ ГРАДИНКИ – ТИП НА МОДУЛАРНИ ГРАДИНКИ

По дефиниција мобилни градинки се сите градинки кои може да се преместат на друга локација. Многу често овие објекти се базирани на ИСО контејнери бидејќи овие структури се специјално дизајнирани за да се вклопат во патниот транспорт. Во многу случаи мобилните градинки се користат како привремени градинки од различни причини. Или е поради брз одговор на потребите од градба имајќи го во предвид брзото склопување на мобилните градинки. Мобилните градинки може повторно да се употребат и пренесат на друга локација по употребата. Ова е еден од најпрепознатливите квалитети во споредба со традиционалниот начин на градба

Главни карактеристики на мобилни градинки :

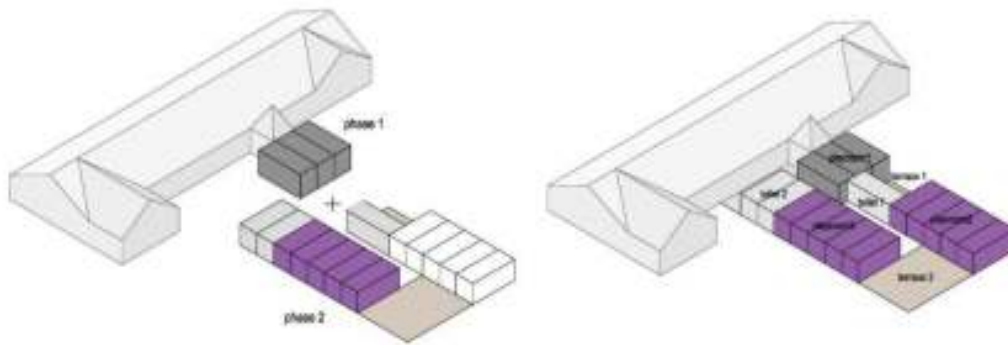
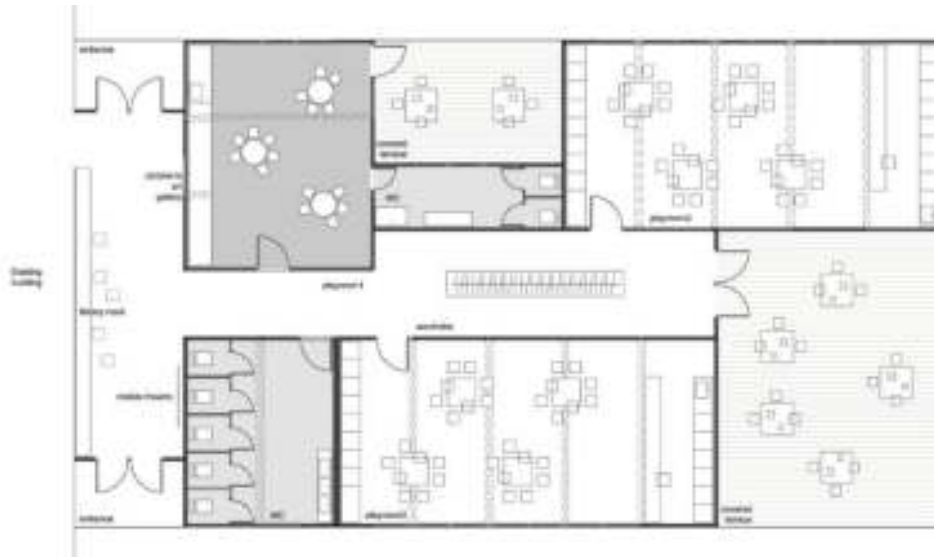

НАЈДОБРИ ПРАКТИКИ НА МОДУЛАРНИ И МОБИЛНИ ГРАДИНКИ

За да го покаже потенцијалот на модуларните и мобилните градинки следното поглавје презентира примери на најдобри практики, многу од нив од блискиот регион.

Ајда 2, Равне, Словенија-16 модули, 3 училници, 58 деца

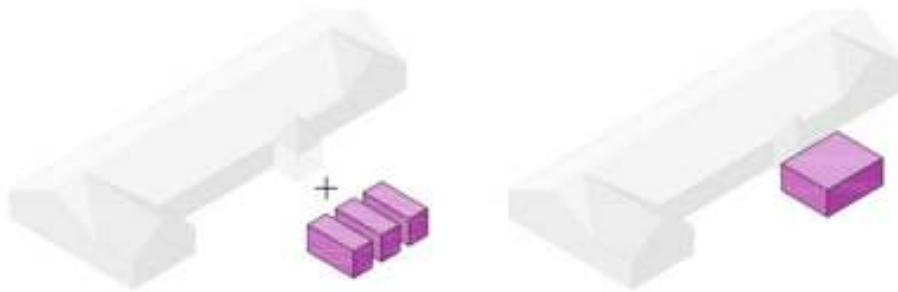
Градинката Ајда 2, е една од најпознатите проекти на модуларни градинки која е дел од најдобрите практики за образовни просторни инвестиции на ОЕЦД и е прогласена од страна на Европа 40 во 40-те наградени. Тоа е проширување на три занимални на постоечка градинка со две покриени тераси. Дизајнерски потпис на градинката е тоа што таа е права градинка со магнетна фасада во светот

Ајда 1, Равне , Словенија, 3 модули, 20 деца, 1 училница

Проширувањето на градинката Ајда беше првста мобилна градинка во Словенија. Тоа е проширување за една единица која беше во употреба една година а потоа беше рециклирана.

Градинка Сомбор, Хрватска, 90 модули, 6 училници, 130 деца

Градинката во Сомбор беше првата модулarna градинка во Хрватска и кога беше изградена во 2013 година зазема многу внимание во медиумите.

Целиот процес на градба траеше 130 дена и вкупната површина е 1645 м². Таа е енергетски ефикасна на ниво Б.

Занималните се свртени према игралиштето и имаат модуларни покриени тераси.

Поврзување на два модули во занимална.

Наместо широк коридор во ширина на еден контејнерски модул (2,4м).

Услужните места како кујна итн. може лесно да бидат воспоставени во рамките на структурата на модулот.

Градинка Vallerup, Данска, 9 занимални, 180 деца.

Градинката Vallerup е модуларна градинка изградена со модули во рамка на дрвена структура. Таа е дел од наградениот префабрикуван систем, дизајниран од страна на ОНВ архитектите кои имаат направено неколку значајни дизајни на градинки во Данска.

Монтирање на модулите.

Проширување на градинката Sračines, Хрватска, 5 групи, 120 деца, 46 модули.

Со проширување на постоечката градинката во Sračines се додадоа 5 нови занимални и повеќенаменска сала од 90м². Инвеститор беше Општина Sračines и градбата достигна Б+ енергетска ефикасност. Целата зграда беше изградена во 6 месеци.

Пред проширување

проширување

По направеното

Градинка Пожега, Хрватска, 200 деца, 124 модули.

Градинката Пожега има специфичен дизајнерски потпис на кружни покриени тераси со што визуелно се става модуларната структура во втор план. Зградата има 10 групни соби и сала за повеќенаменска употреба. Потребни беа 6(шест) месеци за да се изгради.

Дизајнот на покриени тераси е прво нешто што се забележува- овој дизајнерски елемент ја крие внатрешната модуларна структура.

Градинка Радобој, Хрватска – 24 модули, 3 групи, 60 деца

Градинката Радобој беше изградена за 3 месеци и е прва модуларна градинка во Хрватска која беше изградена од приватен инвеститор. Градинката беше лоцирана на падина и поради тоа има изградено потпорен бетонски ѕид.

Лоцирана на падина двоспратна градинка

ОА Градинка, Јапонија, 210 деца, 8 училници, 70 модули.

Оваа приватна модуларна градинка во префектурата Saitama во Јапонија беше дизајнирана од страна на еден од најистакнатите предучилишни дизајнери Таку Хибино. Клучната одлука за користење на модуларни елементи- контејнери се должи на нивната безбедност при земјотреси и брзата изградба, бидејќи зградата се градеше побрзо отколку при користење на кој било друг традиционален градежен материјал.

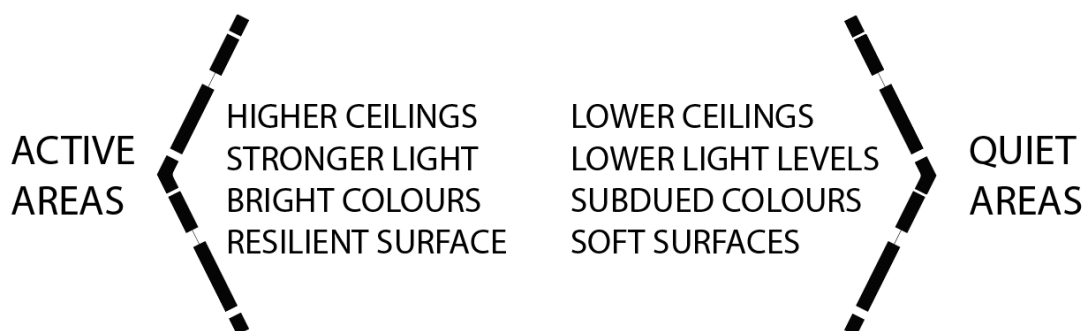
- 1. entrance
- 2. office
- 3. child care room
- 4. playroom
- 5. terrace
- 6. toilet

1st floor plan

ОСНОВНИ ПРЕДЛОЗИ ЗА ВНАТРЕШЕН ДИЗАЈН ЗА МОБИЛНИ И МОДУЛАРНИ ГРАДИНКИ

Препораките за внатрешен дизајн за мобилни и модуларни градинки не се разликуваат од препораките за ново изградените градинки кои се изградени со традиционални градежни материјали. Овој пасус ги потенцира најважните предлози и принципи за дизајн.

Основни принципи за внатрешен дизај корисни за било кое внатрешно уредување на градинка.

Централниот простор во градинките може да послужи за различни намени како централно место за собирање, проширување на занималните, простор за спортски активности, гардероби на главните групи на настанот ,а во исто време се и главен комуникациски простор преку намалување на ходниците во објектот. Сите модуларни градинки имаат простор каде што се одвиваат повеќенаменски активности. Нивната форма може да зависи од можностите кои ги дава локацијата но најчесто се користат две типологии, било тоа да е централен простор во форма на квадрат или правоаголник пошироко имитирајќи градска улица.

Лизгачки или преклопни врати се најдобар принцип на комбинирање на просторот во градинка, без разлика дали тие се помеѓу занималните или кон централниот простор. Во некои помали градинки каде има заштеда на просторот со разделници помеѓу занималните, со нивно поместување по потреба може да се направи еден голем простор за настани. Треба да се проверат стандардите за пренос на бучава.

Лизгачки врати кои ги поврзуваат занималните и се отвораат кон централниот простор.

ПРОМОВИРАЊЕ ПОВЕЌЕНАМЕНСКО КОРИСТЕЊЕ НА ПРОСТОРОТ

Како и кај традиционалните градинки и мобилните и модуларните градинки може да профитираат од повеќенаменско користење на просторот, кое ја зголемува корисноста на просторота ја намалува вкупната површина на зградата

Министер за труд и социјална полтика

Мила Царовска